Α. Διδασκαλία γραμματικής της λέξης και της πρότασης

Α΄ Γυμνασίου

1. Λόγια επίθετα σε -ης/-ες

Στα παρακάτω αποσπάσματα από συνταγές μαγειρικής, να κλίνετε τους υπογραμμισμένους συνδυασμούς επιθέτου και ουσιαστικού. Υπάρχει κάποια πτώση στην οποία είναι διαθέσιμοι δύο εναλλακτικοί τύποι; Αν ναι, ποιες είναι οι μεταξύ τους διαφορές; (για να βοηθηθείτε στην απάντησή σας, μπορείτε να κάνετε μια πρόχειρη έρευνα στο Google, προκειμένου να παρατηρήσετε τη χρήση κάθε τύπου). Στη συνέχεια, να καταγράψετε άλλα πέντε (5) επίθετα με την ίδια κατάληξη και να σχηματίσετε προτάσεις με αυτά.

- «Ψαρονέφρι με πατάτες και κρεμώδη σάλτσα»
- «Μια χρυσή, βουτυρώδης τραγανή ζύμη στη βάση, πικάντικη πλούσια γεύση σοκολάτας στο πάνω μέρος».
- «Ελληνικοί αφρώδεις οίνοι: το ποτό της γιορτής»
- «Τρεις υγιεινές συνταγές του κολλώδους ρυζιού»
- «Τα ευώδη έλαια της κουζίνας μας!»
- «Δουλεύουμε στο μπλέντερ τα αμύγδαλα μαζί με το νερό και το σκόρδο, μέχρι να γίνουν ένα γαλακτώδες υγρό»

Α΄ Γυμνασίου

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Ο Μικρός Πρίγκιπας , Αντουάν ντε Σαιντ- Εξυπερύ (απόσπασμα), από την ιστοσελίδα:
https://www.vivliopoleiopataki.gr/files/22540/22540/assets/basic-html/page18.html

- Να εντοπίσετε στο κείμενο ένα απόσπασμα α) με αφήγηση, β) με περιγραφή γ) με διάλογο.
- Σε ποιο από τα τρία παραπάνω έχουμε επιτάχυνση του χρόνου, επιβράδυνση του χρόνου και ισοχρονία;
- Το κείμενο είναι παραμύθι. Μπορείτε να το «αποδείξετε», ανατρέχοντας σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του;
- Πώς συνομιλεί η εικόνα με το κείμενο;
- Πώς χαρακτηρίζονται τα λουλούδια στον πλανήτη του μικρού πρίγκιπα και πώς το συγκεκριμένο λουλούδι που πρωταγωνιστεί στο απόσπασμα; Ποια συναισθήματα σας δημιουργούν τα δύο επίθετα που επέλεξε ο συγγραφέας για την καθεμιά περίπτωση;
- Να εικονογραφήσετε το απόσπασμα!

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Βροχές και καταιγίδες την Κυριακή – Χάρτες με το πού θα χτυπήσει η κακοκαιρία

Τοπικές βροχές και καταιγίδες αναμένονται από τις πρώτες ώρες της Κυριακής στο Ιόνιο και στα ορεινά της Κεντροδυτικής Μακεδονίας, της Ηπείρου, της Θεσσαλίας και της Πελοποννήσου.

ΤοΒΗΜΑ Team

04.09.2021, 11:55

Σημαντική μεταβολή θα παρουσιάσει ο καιρός την Κυριακή, σύμφωνα με τα τελευταία προγνωστικά δεδομένα του Εθνικού Αστεροσκοπείου Αθηνών.

Πιο αναλυτικά, τοπικές βροχές και καταιγίδες αναμένονται από τις πρώτες ώρες της Κυριακής στο Ιόνιο και στα ορεινά της Κεντροδυτικής Μακεδονίας, της Ηπείρου, της Θεσσαλίας και της Πελοποννήσου.

Τα φαινόμενα έως το μεσημέρι θα επεκταθούν στα υπόλοιπα ηπειρωτικά πλην της Θράκης και θα ενισχυθούν, ενώ υπάρχει και πιθανότητα εκδήλωσης χαλαζοπτώσεων. Στους χάρτες που ακολουθούν παρουσιάζεται ενδεικτικά ο υετός που αναμένεται το μεσημέρι (12:00-15:00) και το απόγευμα (15:00-18:00) της Κυριακής 05/09. Τα φαινόμενα θα παρουσιάσουν εξασθένηση κατά της διάρκεια της νύχτας της Κυριακής 05/09 προς Δευτέρα 06/09.

Οι ενισχυμένοι βόρειοι άνεμοι στο Αιγαίο θα διατηρηθούν και την Κυριακή 05/09, φτάνοντας κατά τόπους τα 7 μποφόρ ενώ στο Ιόνιο οι μεταβαλλόμενοι άνεμοι δεν θα ξεπερνούν τα 4 μποφόρ. Η θερμοκρασία θα φτάσει τους 30-32 βαθμούς Κελσίου στα ηπειρωτικά και τους 28-30 βαθμούς Κελσίου στις νησιωτικές περιοχές.

- Παρατηρήστε τα υπογραμμισμένα ρήματα. Ποιος χρόνος έχει επιλεγεί στο κείμενο και γιατί;
- Να υπογραμμίσετε τις υπόλοιπες λέξεις και φράσεις που δηλώνουν χρόνο. Γιατί είναι σημαντική στο συγκεκριμένο κείμενο η χρονική πληροφορία; Να κάνετε το ίδιο και για τις λέξεις και φράσεις που δηλώνουν τόπο.
- «Σημαντική μεταβολή θα παρουσιάσει ο καιρός την Κυριακή, σύμφωνα με τα τελευταία προγνωστικά δεδομένα του Εθνικού Αστεροσκοπείου Αθηνών»: τι προσφέρει στην κατασκευή του νοήματος η υπογραμμισμένη φράση; Τι θα άλλαζε στην είδηση, αν παραλειπόταν;
- «Στους χάρτες που ακολουθούν παρουσιάζεται ενδεικτικά ο υετός που αναμένεται το μεσημέρι»: για ποιο λόγο χρησιμοποιούνται χάρτες στο δελτίο καιρού; Τι παραπάνω προσθέτουν σε σχέση με το κείμενο;
- Με αφορμή την περιγραφόμενη επιδείνωση του καιρού, να γράψετε ένα κείμενο αφηγηματικού τύπου, με επίκεντρο τις καιρικές μεταβολές.

Α-Β΄ Γυμνασίου

Η ανατρεπτική τέχνη του graffiti

Το εικαστικό ψέκασμα στους τοίχους έχει τη δική του ιστορία!
Η τέχνη του δρόμου έχει τη ρετσινιά ότι είναι προκλητική,

ασεβής, βλάσφημη, αιρετική και παράνομη φυσικά, την ίδια ώρα που καταστρέφει τη δημόσια περιουσία και επιφέρει βανδαλισμούς σε κοινόχρηστους χώρους.
Και κάποτε έτσι ήταν ακριβώς! Γιατί το γκράφιτι πρωτοχρησιμοποιήθηκε πράγματι από συμμορίες και σπείρες του δρόμου, για να σηματοδοτούν τις ζώνες επιρροής τους μέσα στα αστικά περιβάλλοντα και όπως ξέρουμε οι κακοποιοί δεν νοιάζονται για την καλλιτεχνική αρτιότητα των σημαδιών που αφήνουν στους τοίχους.
Τα χρόνια πέρασαν βέβαια από τότε και τα ορνιθοσκαλίσματα απέκτησαν προοδευτικά αισθητική περιβολή, αποτελώντας ένα πλούσιο σε εκφραστικότητα και δυναμική μέσο, την ίδια ώρα που είναι εδώ για να μεταδώσει κοινωνικούς προβληματισμούς και πολιτικό μήνυμα. Μια σωστή τέχνη δηλαδή εξ ορισμού!
Ή πάλι και όχι, αν πιστέψουμε τουλάχιστον τους σφοδρούς πολέμιους της street art, από δημοτικά συμβούλια και ιδιοκτήτες κατοικιών δηλαδή, που ορκίζονται ότι τίποτα το δημιουργικό δεν έχει ο βανδαλισμός, εξισώνοντας την τέχνη του δρόμου με την ίδια την καταστροφική μανία μιας μερίδας της νεολαίας.

https://www.newsbeast.gr/weekend/arthro/798650/i-anatreptiki-tehni-tou-grafiti

1. Συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα με βάση το κείμενο που προηγήθηκε:

Θέμα	
Θέση πομπού	
Πομπός	
Δέκτης	
Γλώσσα	
Ύφος	
Στόχος	

2. Πώς λειτουργούν τα θαυμαστικά που είναι τονισμένα στο κείμενο; Ποια στάση του πομπού δηλώνουν;
3. Να εντοπίσετε 2-3 στοιχεία στο κείμενο που φανερώνουν την θετική στάση του πομπού απέναντι στα graffiti.
4. Στο κείμενο υπάρχει μία αντίθεση: τι πιστεύουν οι άλλοι / πώς ήταν τα graffiti vs τι πιστεύει ο συγγραφέας για τα graffiti / πώς είναι τα graffiti σήμερα. Να εντοπίσετε στο κείμενο τις φράσεις που χαρακτηρίζουν αρνητικά και εκείνες που χαρακτηρίζουν θετικά τα graffiti. Σε ποιο συμπέρασμα καταλήγετε; Να κάνετε το ίδιο χαρακτηρίζοντας μια διαδεδομένη πρακτική ή συνήθεια τη μία εκφράζοντας την επιδοκιμασία και την άλλη την αποδοκιμασία σας.

Α-β-Γ΄ Γυμνασίου

Η διαρκώς αυξανόμενη κοινωνική ευαισθησία σε περιβαλλοντικά ζητήματα και η προφανής αντίθεση οικονομικών και περιβαλλοντικών στόχων αποτέλεσαν τις κυριότερες αιτίες που ώθησαν στη δεκαετία του '80 τους σχετιζόμενους με τον ενεργειακό σχεδιασμό στην αναζήτηση ολοκληρωμένων μεθόδων υποστήριξης των σχετικών αποφάσεων. Η επακόλουθη ταχεία εξέλιξη της αγοράς ενέργειας τις δυο επόμενες δεκαετίες, δημιούργησε νέες απαιτήσεις σε επίπεδο ενεργειακού σχεδιασμού. Η απελευθέρωση της ηλεκτροπαραγωγής αύξησε (ποσοτικά και ποιοτικά) τον εταιρικό ανταγωνισμό, ενώ η κοινωνική απαίτηση για ενεργειακή αειφορία εκφράστηκε εντονότερα, τόσο μέσω επίσημων πολιτικών, όσο και μέσω μη κυβερνητικών οργανώσεων. Η πολυπλοκότητα των αποφάσεων ενεργειακού σχεδιασμού εντείνεται αν ληφθεί υπόψη η εισαγωγή καινοτόμων τεχνολογιών κάλυψης ηλεκτρικών και θερμικών φορτίων, που χαρακτηρίζονται κατά κανόνα από μειωμένες περιβαλλοντικές επιπτώσεις, αλλά υψηλή διακινδύνευση ως προς την τεχνική αποδοτικότητα και την οικονομική τους βιωσιμότητα. Οφείλει επίσης να επισημανθεί η ασάφεια που διακρίνει τα τεχνο-οικονομικά και περιβαλλοντικά δεδομένα/μοντέλα, τις μελλοντικές τεχνολογικές και κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις, όπως και τις επιμέρους προτεραιότητες ενός μεγάλου αριθμού εμπλεκομένων μερών. Τα παραπάνω καθιστούν αναγκαία την εφαρμογή ολοκληρωμένων μεθοδολογιών, προκειμένου τα προβλήματα ενεργειακού σχεδιασμού να επιλύονται κατά τρόπο βιώσιμο και ευρέως αποδεκτό. Η περιβαλλοντική Ανάλυση Κύκλου Ζωής (ΑΚΖ) και η Πολυκριτηριακή Ανάλυση (ΠΑ) συνδέονται άμεσα – με διαφορετικό ωστόσο τρόπο – με την γενικότερη έννοια της ολοκληρωμένης αξιολόγησης ενεργειακών τεχνολογιών, εφαρμοζόμενες όλο και συχνότερα την τελευταία δεκαετία.

Ανάπτυξη Μεθοδολογίας Πολυκριτηριακής Αξιολόγησης Καινοτόμων Ενεργειακών Τεχνολογιών σε Περιβάλλον Αβεβαιότητας,

Γιαννόπουλος, Δημήτριος Χ., στο
https://dspace.lib.ntua.gr/xmlui/handle/123456789/6798

1. Το κείμενο είναι α) επιστημονικό, β) λογοτεχνικό, ή γ) διαφημιστικό; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας, με βάση τα στοιχεία του κειμένου.
2. Πώς συνδέονται οι απόψεις του συγγραφέα στην συγκεκριμένη παράγραφο.

3. Στο κείμενο παρουσιάζονται οι διαχρονικές εξελίξεις στον ενεργειακό σχεδιασμό. Με ποιες φράσεις δηλώνεται ο άξονας του χρόνου στην προοδευτική αλλαγή ως προς τον ενεργειακό σχεδιασμό;

Δ. Διδασκαλία της πρόσληψης κειμένου

Για όλες τις τάξεις

Ακούμε το podcast https://pod.gr/ecopraktores-me-ti-nina-maria-pasxalidou/ και ετοιμάζουμε φύλλο εργασίας ανάλογο των δυνατοτήτων της τάξης και των μαθητών μας. Ενδεικτικά:

. Αντιστοιχίστε τα στοιχεία της στήλης Α με το πρόβλημα της στήλης Β.

Στήλη Α	**Στήλη Β**
. θάλασσες	Α. Επικίνδυνη συνήθεια
. φάλαινες Αιγαίου	Β. Γεμίζουν πλαστικά
. κρέας	Γ. Αλλάζουν διαδρομή
. πουλιά	Δ. Χάνουν το σπίτι τους

. Στο γράμμα **Ρ** για τη ρύπανση αναφέρονται ως αίτια… (κυκλώστε τα σωστά)

καυσαέρια, σπρέι, χημικές ουσίες, επικίνδυνα σκουπίδια, συμβατικές πηγές ενέργειας, πυρκαγιές

. Τι απάντησε ο καθηγητής Γ. Παπαθεοδώρου στις παρακάτω ερωτήσεις;

Ερώτηση	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Είναι αργά να σώσουμε τον πλανήτη μας;		
Έπρεπε να είχαμε ξεκινήσει νωρίτερα;		
Το σχολείο μπορεί να βοηθήσει;		
Οι μεγαλύτεροι είχαν μεγαλύτερη οικολογική συνείδηση;		

Α΄ Γυμνασίου

Ο χάρτης της περιοχής μου

- Βρείτε στο διαδίκτυο τον χάρτη της περιοχής σας.
- Ποια σύμβολα χρησιμοποιούνται και για ποιον λόγο;
- Ποιος ο ρόλος των χρωμάτων στα σύμβολα;
- Τι δηλώνουν τα βελάκια πάνω στους δρόμους της περιοχής σας;
- Εξηγήστε σε έναν φίλο σας πώς μπορεί να πάει με τα πόδια από το σημείο Α στο σημείο Β.

Α- **Β΄ Γυμνασίου**

Πώς ενέπνευσε η Γκερνίκα του Πικάσο (δεξιά) τον σκιτσογράφο του σκίτσου για τους πρόσφυγες (αριστερά); ΤΕΧΝΗ- ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ

Πηγή σκίτσου:
https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.typosthes.gr%2Farheio%2F81129_i-gkoyernika-toy-aigaioy-sygklonistiko-skitso-gia-toys-prosfyges&psig=AOvVaw0J7fWveCeu3j3iyou4yXL9&ust=1630854904360000&source=images&cd=vfe&ved=2ahUKEwilmqeLzuXyAhVNr6QKHQUnDWcQr4kDegUIARD1AQ

Ε. Διδασκαλία της παραγωγής λόγου

1) Αγαπητά ΜΜΕ, ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΑΙ!!! (Α-Β΄, Γ΄ γυμνασίου)

Προσυγγραφικό στάδιο:

- Δίνουμε το σκίτσο.
- Μέσα από συζήτηση επισημαίνεται το θέμα και η θέση του σκιτσογράφου.
- Ζητάμε παραδείγματα με τα οποία διαφαίνεται η πλύση εγκεφάλου που ασκείται από τα ΜΜΕ στους νέους.
- Καταγράφουμε το υλικό στον πίνακα.

Συγγραφικό στάδιο:

- Μετά από διδασκαλία του κειμενικού είδους της επιστολής διαμαρτυρίας, ζητάμε από τους μαθητές να συντάξουν επιστολή σε ιδιοκτήτη καναλιού με σκοπό τη διαμαρτυρία για την πλύση εγκεφάλου που ασκούν τα ΜΜΕ στους νέους.

Μετασυγγραφικό στάδιο:

- Οι μαθητές διαβάζουν στην τάξη τις επιστολές τους.
- Οι υπόλοιποι κρατάνε σημειώσεις.
- Επιλέγουν την επιστολή με το πιο κατάλληλο ύφος (ευγενικό και καταγγελτικό), επιμελούνται / διορθώνουν το λεξιλόγιο, συμπληρώνουν το περιεχόμενο, και εν τέλει συντάσσεται επιστολή από όλη την τάξη.
- Το κείμενο αναρτάται στην ιστοσελίδα του σχολείου.

Πηγή σκίτσου:
https://www.google.com/url?sa=i&url=http%3A%2F%2Forfeasskeptesthai.blogspot.com%2F2011%2F12%2Fblog-post.html&psig=AOvVaw1Y9a6NH8_6-LCuU49PHyLF&ust=1630854603628000&source=images&cd=vfe&ved=2ahUKEwj8gfT7zOXyAhXK5rsIHbS-DZwQr4kDegUIARCkAQ

2) Θέλω να ξέρω τι τρώω! (Α΄ γυμνασίου)

Προσυγγραφικό στάδιο:

- Τα παιδιά φέρνουν στην τάξη συσκευασίες τροφίμων (ή φωτογραφία τους) από το σπίτι.
- Γίνεται κατάλογος από συστατικά.
- Αναζητείται η σημασία τους σε λεξικά ή στο διαδίκτυο.

Συγγραφικό στάδιο:

- Συντάσσεται ένα μικρό λεξικό!

ΣΤ. Διδασκαλία γραμματικής, πρόσληψης και παραγωγής κειμένου

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

https://afp-912384-injected.calisto.simplecastaudio.com/37efcfdd-2580-4f90-bb46-c5f9c9dd06e0/episodes/0f3ce577-f073-4d37-9abd-130b409f376c/audio/128/default.mp3/default.mp3_ywr3ahjkcgo_c73e7441f1dec894fc53f12a97da3c76_10530154.mp3?awCollectionId=37efcfdd-2580-4f90-bb46-c5f9c9dd06e0&awEpisodeId=0f3ce577-f073-4d37-9abd-130b409f376c&hash_redirect=1&x-total-bytes=10530154&x-ais-classified=unclassified&listeningSessionID=0CD_382_129__a60f84ee226976124c45b851216c65d1b6ab3530

*Εσείς, λοιπόν, πόσα τρόφιμα πετάξατε σήμερα; Και μην **μου** πείτε «δεν πετάξαμε» γιατί δεν θα είναι αλήθεια. **Κάθε** Έλληνας πετάει στα σκουπίδια **κάθε** χρόνο 200 κιλά τρόφιμα – 196 κιλά για την ακρίβεια. Οι νέοι πετάνε πιο πολλά. Οι μεγαλύτεροι, λιγότερα. Αλλά το αποτέλεσμα για την χώρα είναι ένα: Η Ελλάδα είναι 4η στη σπατάλη τροφής στην Ευρωπαϊκή Ένωση και -παρεμπιπτόντως- είμαστε και 5η στην παχυσαρκία ενηλίκων.*

***Τι** πετάμε;*

– Μαγειρεμένα φαγητά που περίσσεψαν

– Φρούτα και λαχανικά που μαράθηκαν

– Γαλακτοκομικά και ζυμαρικά που έληξαν

– Μπαγιάτικο ψωμί

Και δεν είναι βέβαια μόνο οι Έλληνες. Συνολικά η Ευρώπη πετάει στα σκουπίδια κάθε χρόνο 88 εκατομμύρια τόνους τροφής!

Απόσπασμα από κείμενο του Στ. Θεοδωράκη «Υπουργείο Μεσογειακής Διατροφής», εφημερίδα *Η Καθημερινή*, 2/10/2020

- **ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ**
  1. Να αναγνωρίσετε το είδος των αντωνυμιών που δηλώνονται με έντονους χαρακτήρες.
  2. «Αλλά το αποτέλεσμα για τη χώρα είναι ένα»: η λέξη «ένα» είναι αόριστο άρθρο ή αριθμητικό επίθετο; Γιατί;
  3. Γιατί πιστεύετε ότι στην παρουσίαση των τροφίμων που πετάμε («Μαγειρεμένα φαγητά… μπαγιάτικο ψωμί») δεν χρησιμοποιείται άρθρο;

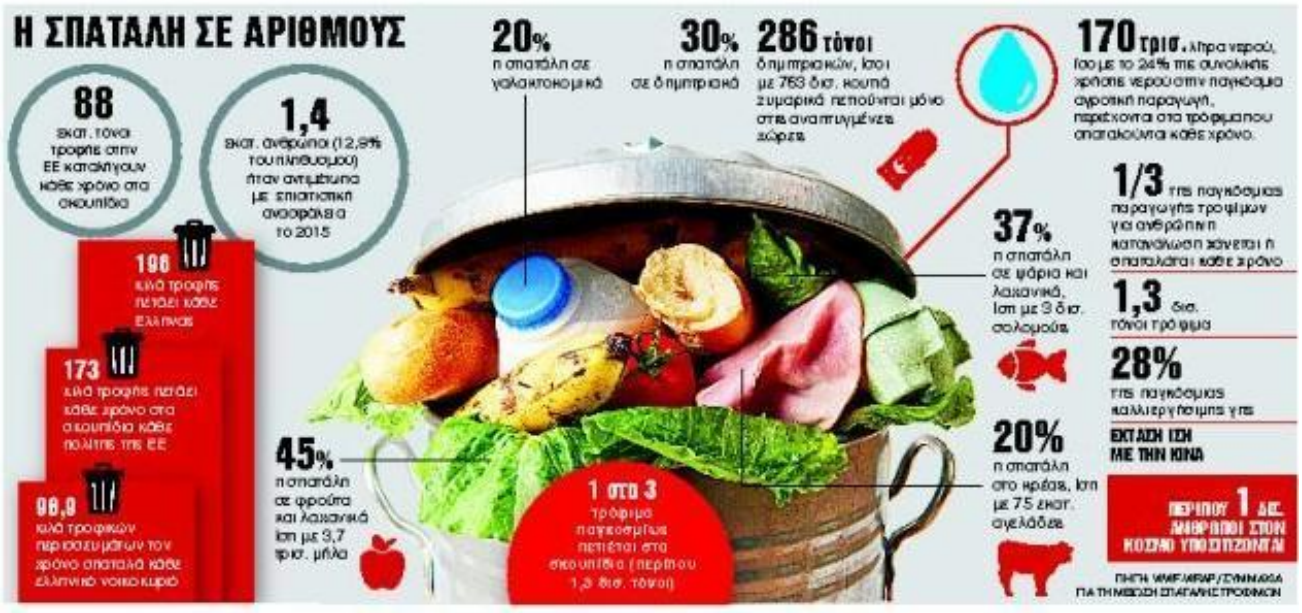
- **ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ**

Ποιος είναι κατά τη γνώμη σας ο στόχος του κειμένου;
Για ποιον λόγο πιστεύετε ότι ο δημιουργός του κειμένου ξεκινάει με την ερώτηση «Εσείς, λοιπόν, πόσα τρόφιμα πετάξατε σήμερα;»;
Τι σκέψεις σας προκαλεί η ανάγνωση αυτού του κειμένου;

- **ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ**

α. **Καταγράψτε επιχειρήματα (του κειμένου και δικά σας) για τον περιορισμό της σπατάλης τροφίμων.**
β. Αξιοποιήστε τα σε ένα κείμενο που απευθύνεται στους γονείς σας, για να τους πείσετε να μην πετούν τρόφιμα.

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

πηγή: Τα Νέα, 1/10/2020 https://www.tanea.gr/2020/10/01/greece/ekthesi-fotia-tetarti-i-ellada-sti-spatali-trofimon/#images

- **ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ**

1. Στο γράφημα αναφέρεται πως «1,4 εκατ. Άνθρωποι (12,9% του πληθυσμού) ήταν αντιμέτωποι με επισιτιστική ανασφάλεια το 2015». Πώς καταλαβαίνετε τον όρο «επισιτιστική ανασφάλεια»;

2. Στο γράφημα αναφέρεται πως «περίπου 1 δισ. άνθρωποι στον κόσμο υποσιτίζονται». Ποιο άλλο φαινόμενο επισημαίνεται στο γράφημα; Ποια είναι η σχέση μεταξύ των δύο αυτών φαινομένων (πρόκειται για σχέση συμφωνίας ή αντίθεσης);
3. Πώς «επικοινωνεί» το Κείμενο 2 με το Κείμενο 1;

- **ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ**
  Αξιοποιώντας στοιχεία του κειμένου 2, δημιουργήστε ένα σχόλιο στο Twitter μέχρι 280 χαρακτήρες, με στόχο να προτρέψετε τους αποδέκτες του να είναι πιο προσεκτικοί αναφορικά με τη σπατάλη τροφίμων.

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ

Παγκόσμια Ημέρα Βιβλίου: Ο καλύτερος φίλος μας ενάντια στην απομόνωση της πανδημίας

Παρότι η ψηφιακή εποχή που διανύουμε έχει αλλάξει άρδην τη σχέση μας με το βιβλίο και το διάβασμα γενικότερα, οι νέες συνθήκες που έφερε η πανδημία στην καθημερινότητά μας ίσως αποτελούν μία καλή αφορμή για να προβληματιστούμε εκ νέου πάνω σε αυτή τη σχέση. «Κατά τη διάρκεια της τελευταίας χρονιάς, όπου οι περισσότερες χώρες βίωσαν περιόδους περιορισμού και οι άνθρωποι έπρεπε να περιορίσουν τον χρόνο τους εκτός σπιτιού, τα βιβλία αποδείχθηκαν παντοδύναμα όπλα για να καταπολεμηθεί η απομόνωση, για να ενισχυθούν οι ανθρώπινοι δεσμοί, για να διευρυνθούν οι ορίζοντες και να διεγερθεί το μυαλό και η δημιουργικότητα. Σε ορισμένες χώρες, ο αριθμός των αναγνωσθέντων βιβλίων διπλασιάστηκε», αναφέρει χαρακτηριστικά η ανακοίνωση της UNESCO για τη φετινή «Παγκόσμια Ημέρα Βιβλίου», τονίζοντας ότι, μέσω του διαβάσματος, μπορούμε να ανοίξουμε τους εαυτούς μας παρά την απόσταση, να ταξιδέψουμε με τη φαντασία μας, να ξεπεράσουμε τους απτούς περιορισμούς της σημερινής καθημερινότητάς μας.

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου, εφημερίδα *Η Καθημερινή*, 23.04.2021

- **ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ**

1. Να αναδιατυπώσετε το υπογραμμισμένο χωρίο αντικαθιστώντας τις υπογραμμισμένες προτάσεις με ΟΦ, κάνοντας τους απαραίτητους μετασχηματισμούς:

Μέσω του διαβάσματος, μπορούμε […] <u>να ταξιδέψουμε με τη φαντασία μας.</u>
Μέσω του διαβάσματος, είναι δυνατό ……
Τα βιβλία αποδείχθηκαν παντοδύναμα όπλα <u>για να καταπολεμηθεί η απομόνωση, για να ενισχυθούν οι ανθρώπινοι δεσμοί, για να διευρυνθούν οι ορίζοντες και να διεγερθεί το μυαλό και η δημιουργικότητα</u>
Τα βιβλία αποδείχθηκαν παντοδύναμα όπλα για την ……

2. Να προσδιορίσετε τα συστατικά και τον συντακτικό ρόλο των υπογραμμισμένων ΟΦ του κειμένου.

- **ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ**

1. Πώς η πανδημία επηρέασε τη σχέση μας με το βιβλίο, σύμφωνα με το κείμενο;
2. Ποιοι παράγοντες σύμφωνα με το κείμενο οδήγησαν στην ανάγνωση βιβλίων την περίοδο της πανδημίας;
3. Πώς κατά τη γνώμη σας η ψηφιακή εποχή έχει επηρεάσει τη σχέση μας με το βιβλίο;

- **ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ**

1. Τι προσφέρει το βιβλίο στη ζωή μας; Συγκεντρώστε τις ιδέες σας σε ένα σχεδιάγραμμα. Στη συνέχεια δημιουργήστε έναν κατάλογο με τα οφέλη του βιβλίου, χρησιμοποιώντας ΟΦ. Δείτε το παράδειγμα:
   Το βιβλίο είναι για εμάς
✔ ένα ταξίδι με τη φαντασία μας

……
……
……
……
……

2. Μία γρήγορη έρευνα στο διαδίκτυο αναφορικά με το αν οι νέοι διαβάζουν μας «επιστρέφει» τίτλους όπως:

✔ «Οι νέοι αποφεύγουν τις εφημερίδες» (*Η Καθημερινή*, 29/7/2001 https://www.kathimerini.gr/economy/local/97286/oi-neoi-apofeygoyn-tis-efimerides/)

- ✔ «Και όμως οι νέοι διαβάζουν βιβλία παρά τα τάμπλετ και τα smartphones» (Το *Βήμα*, 15/9/2014 https://www.tovima.gr/2014/09/15/culture/kai-omws-oi-neoi-diabazoyn-biblia-para-ta-tamplet-kai-ta-smartphones/)
- ✔ «Μα οι νέοι δεν διαβάζουν ποίηση» (lifo.gr, 17/6/2020 https://www.lifo.gr/stiles/ma-oi-neoi-den-diabazoyn-poiisi)

Επιλέξτε ένα από τα ζητήματα που θίγουν οι παραπάνω τίτλοι (αν θέλετε ανατρέξτε και στα άρθρα μέσω των υπερσυνδέσμων) και παρουσιάστε σε ένα σύντομο δικό σας άρθρο τους λόγους για τους οποίους πιστεύετε ότι ισχύει ή δεν ισχύει το ζήτημα που θέτει ο τίτλος στον οποίο αναφέρεστε. Φροντίστε ο τίτλος του δικού σας άρθρου να αποτυπώνει το θέμα του κειμένου σας και τη θέση σας.

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Η τηλεκπαίδευση βλάπτει τη μελέτη

Όσο περισσότερο διαρκεί η τηλεκπαίδευση τόσο μειώνεται ο χρόνος που αφιερώνουν οι μαθητές σε σχολικά καθήκοντα, σύμφωνα με έρευνα του βρετανικού Ινστιτούτου Δημοσιονομικών Μελετών (IFS). Οι ερευνητές παρακολούθησαν εκατοντάδες παιδιά στην Αγγλία και διαπίστωσαν ότι στη διάρκεια της τηλεκπαίδευσης ο χρόνος που αφιέρωναν στη διαδικασία της μάθησης ήταν κατά 50% λιγότερος από ό,τι όταν τα σχολεία ήταν ανοικτά.

Πριν από το lockdown, οι μαθητές γυμνασίου εργάζονταν περίπου εξίμισι ώρες την ημέρα κατά μέσον όρο. Με το κλείσιμο των σχολείων, τον Απρίλιο – Μάιο, ο χρόνος αυτός μειώθηκε στις τέσσερις ώρες και 15 λεπτά, ενώ για όσους μαθητές δεν επέστρεψαν καθόλου στα σχολεία έως τη λήξη της σχολικής χρονιάς, σημειώθηκε και νέα πτώση του αριθμού ωρών ενασχόλησης.

Σε αντιστοιχία με τα ευρήματα αυτά, το Εθνικό Ίδρυμα Εκπαιδευτικών Ερευνών μέτρησε κάθετη πτώση στις δεξιότητες στα μαθηματικά, στην ανάγνωση και στη γραφή στους μαθητές δημοτικού.

Διασκευασμένο απόσπασμα του THE GUARDIAN, εφημερίδα *Η Καθημερινή*, 21.02.2021

- **ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ**

Στη δεύτερη παράγραφο να εντοπίσετε όλες τις Προθετικές και Επιρρηματικές Φράσεις και να προσδιορίσετε τι δηλώνουν.

- **ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ**

1. (προαναγνωστικό στάδιο) Βασιζόμενοι μόνο στον τίτλο, σε τι θεωρείτε ότι αναφέρεται το άρθρο;
2. Για ποιον λόγο πιστεύετε ότι μέσα στο άρθρο αναφέρεται ο φορέας της έρευνας (Ινστιτούτο Δημοσιονομικών Μελετών);
3. Ποιος πιστεύετε ότι είναι ο στόχος του συγκεκριμένου άρθρου;

- **ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ**

Να καταγράψετε τα θετικά και τα αρνητικά αποτελέσματα της τηλεκπαίδευσης σε διάφορους τομείς (γνωστικό, ψυχολογικό, κοινωνικό κ.ά.). Να επιλέξετε τα πιο σημαντικά από αυτά, κατά την κρίση σας, και να τα ενσωματώσετε σε μια προσωπική αφήγηση για το πώς βιώσατε την τηλεκπαίδευση.

Α-Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Η τεχνολογία απαλύνει τον εγκλεισμό

Ζούμε πρωτόγνωρους καιρούς και η καθημερινότητά μας έχει διαταραχθεί σαν να βρισκόμασταν σε πόλεμο. Σίγουρα, κανείς δεν μπορεί να είναι ευχαριστημένος από τη νέα πραγματικότητα. Τι θα συνέβαινε αν η πανδημία του κορωνοϊού δεν εξελισσόταν σήμερα, αλλά λίγα χρόνια νωρίτερα, ας πούμε το 2005, πριν από την «εποχή των έξυπνων κινητών»;

Η απάντηση είναι απλή: Η ζωή μας θα ήταν πολύ πιο δύσκολη, μοναχική και δυσάρεστη. Πολλά από τα ψηφιακά εργαλεία που χρησιμοποιούμε σήμερα, προκειμένου να επικοινωνήσουμε, να φάμε και να διατηρήσουμε την ψυχική μας ισορροπία, πριν από 15 χρόνια, είτε δεν υπήρχαν είτε είχαν πρόσβαση σε αυτά ελάχιστοι.

Το Facebook ήταν μόλις ενός έτους και παρέμενε «φαινόμενο» των αμερικανικών κολεγίων. Το Instagram και το WhatsApp δεν υπήρχαν ούτε καν ως σκέψεις και κάθε αναφορά στα «μέσα κοινωνικής δικτύωσης» προκαλούσε απορημένα βλέμματα. Εκείνη τη χρονιά, το 2005, γεννήθηκε το YouTube και την επόμενη το Twitter, ενώ η Apple παρουσίασε το πρώτο της iPhone μόλις το 2007.

Πριν από 15 χρόνια, μόλις οκτώ εκατομμύρια σπιτικά διέθεταν ευρυζωνική σύνδεση, ενώ επτά εκατομμύρια χρησιμοποιούσαν τηλεφωνικές συνδέσεις Dial-Up.

Οι ταχύτητες ήταν υποπολλαπλάσιες των σημερινών και το «κατέβασμα» αρχείων εξαιρετικά χρονοβόρο. Πολλές υπηρεσίες που σήμερα μας βοηθούν να λειτουργήσουμε, έκαναν τότε τα πρώτα τους βήματα. Το Skype άρχισε τη λειτουργία του το 2003, αλλά για χρόνια παρέμενε μια υπηρεσία ιντερνετικών κλήσεων και τηλεδιασκέψεων που χρησιμοποιούσαν κατά κύριο λόγο επιχειρήσεις. Αν κάποιος επιθυμούσε να πραγματοποιήσει βιντεοκλήση χρειαζόταν ακριβό εξοπλισμό.

Ακόμα και το 2005, τα διαδικτυακά καταστήματα μεγάλων αλυσίδων σούπερ μάρκετ λειτουργούσαν αλλά οι πωλήσεις τους δεν υπερέβαιναν το 3% του συνόλου. Σήμερα, αντιθέτως, περίπου το 20% των πωλήσεων πραγματοποιείται διαδικτυακά.

Το 2005, η ηλεκτρονική εκπαίδευση αφορούσε κυρίως συστήματα που στόχευαν στη βελτίωση των μαθημάτων στο εσωτερικό της σχολικής δομής και όχι την εξ αποστάσεως διδασκαλία. Άλλωστε, τα περισσότερα παιδιά δεν διέθεταν τα τεχνολογικά μέσα (ηλεκτρονικούς υπολογιστές, ταμπλέτες) ή ευρυζωνική σύνδεση, ώστε να μπορέσουν να συνδεθούν με το σχολείο τους.

Αλλά ακόμα και η υγειονομική περίθαλψη έχει αλλάξει ριζικά. Το 2005 ήταν πρακτικά ανέφικτο να αποκτήσεις μια ηλεκτρονική συνταγή ή ηλεκτρονική πρόσβαση στις υγειονομικές δομές. Τα περισσότερα ιατρεία δεν ήταν διαδικτυωμένα, ενώ δεν υπήρχαν και οι ηλεκτρονικές υπηρεσίες των εθνικών συστημάτων υγείας. Στην καλύτερη περίπτωση κάποιος, εκείνη την εποχή, θα έπρεπε να περιμένει ώρες στο τηλέφωνό του για να επικοινωνήσει με έναν ειδικό. Ακόμα και η ψυχαγωγία ήταν διαφορετική, αφού οι τηλεοράσεις δεν συνδέονταν με το Ίντερνετ.

Σίγουρα, τα τελευταία χρόνια εκφράστηκαν ανησυχίες και αντιδράσεις για τα έξυπνα κινητά και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, κυρίως όσον αφορά τις δυσμενείς συνέπειες που έχουν στον τρόπο ζωής μας. Συχνά, μας υπενθυμίζουν ότι οι διαδικτυακοί μας «φίλοι» δεν είναι αληθινοί, ότι δεν υπάρχει υποκατάσταση της διαπροσωπικής επαφής και ότι η προσκόλληση σε μια οθόνη όλη την ημέρα είναι καταστροφική για την υγεία μας. Ίσως, βγαίνοντας από την παρούσα υγειονομική κρίση, να αναθεωρήσουμε τις απόψεις μας και να επανεκτιμήσουμε τα τεχνολογικά εργαλεία, τα οποία όταν χρησιμοποιούνται με σωφροσύνη, μπορεί να είναι εξαιρετικά χρήσιμα ή ακόμα και να σώζουν ζωές.

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου του AP, REUTERS, BBC, εφημερίδα *Η Καθημερινή*, 14.04.2020

- **ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ**

1. Βασιζόμενοι στο παραπάνω κείμενο, διατυπώστε με τη μορφή ερωτηματικών προτάσεων τους προβληματισμούς που μπορεί να σας δημιουργήθηκαν: π.χ. Πώς θα αντιμετωπίζαμε τον εγκλεισμό, αν δεν υπήρχε η τεχνολογία;
2. Αν στην 1η παράγραφο του κειμένου αντικαθιστούσατε τις τελείες των προτάσεων με θαυμαστικό, θα ήταν διαφορετικός ο τρόπος με τον οποίο ο αναγνώστης θα προσλάμβανε το κείμενο; Αν ναι, γιατί;

- **ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ**

1. Πώς επιδρά, σύμφωνα με το κείμενο, η τεχνολογία στον εγκλεισμό; Ποια είναι η δική σας θέση;
2. Στο κείμενο αναφέρεται το ενδεχόμενο η υγειονομική κρίση να μας οδηγήσει στην αναθεώρηση των απόψεών μας για την τεχνολογία. Συμφωνείτε ή όχι με αυτό;

- **ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ (προφορικού ή γραπτού)**

1. *Οι «διαδικτυακοί» φίλοι μας δεν είναι αληθινοί*: πώς θα τεκμηριώνατε ή θα αντικρούατε αυτή τη θέση;
2. Υγειονομική κρίση και τεχνολογία: σημειώστε τη θετική και την αρνητική επίδραση της τεχνολογίας. Σε ένα κείμενο επιχειρηματολογίας, αναλύστε αντίστοιχα δύο λόγους για τους οποίους η τεχνολογία λειτούργησε θετικά αλλά και δύο λόγους που επέδρασε αρνητικά κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού.
3. Φανταστείτε και περιγράψτε τι θα σκεφτόταν ένας εξωγήινος, παρατηρώντας τον τρόπο με τον οποίο ο άνθρωπος χρησιμοποιεί την επιστήμη. Τι συμβουλές πιστεύετε ότι θα έδινε σε εμάς τους ανθρώπους;
4. Χωριστείτε σε ομάδες και προετοιμάστε την επιχειρηματολογία σας είτε για να υποστηρίξετε είτε για να αντικρούσετε (το ποια στάση θα τηρήσετε θα καθοριστεί εκ των προτέρων είτε από εσάς ως ομάδα είτε από τον εκπαιδευτικό) το θέμα «Η επιστήμη είναι επικίνδυνη για την ανθρωπότητα».

Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και η δημοκρατία

«Πόλεμοι Πληροφορίας» (Information Wars) ήταν ο τίτλος της χθεσινής συζήτησης σε ένα ακόμα ενδιαφέρον πάνελ του Athens Democracy Forum. Κύριο αντικείμενο ήταν η πολιτική και νομική αντιπαράθεση που εξελίσσεται ***διεθνώς*** *σε ό,τι αφορά την επιβολή κανόνων στη λειτουργία των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Ποιος θα πρέπει να είναι ο ρόλος των κυβερνήσεων για να διασφαλιστεί η ασφάλεια των χρηστών και η αδιάβλητη λειτουργία των νέων μέσων; Η υπουργός Στρατηγικών Υποθέσεων του Ισραήλ Orit Fkash-Hacohen είπε* ***ευθέως*** *ότι «τα κοινωνικά δίκτυα είναι παράδεισοι για ψευδείς ειδήσεις και διασπορά μίσους» και τόνισε ότι είναι πολλοί εκείνοι που «εκμεταλλεύονται την ελευθερία του λόγου για να διασπείρουν μίσος και ψεύδη». Και συνέχισε: «Γιατί τα παραδοσιακά media πρέπει να ελέγχουν τα γεγονότα πολλές φορές και τα social media όχι; Αυτά που κάνουν οι κυβερνήσεις για να ελέγξουν το φαινόμενο μπορεί να είναι σημαντικά, αλλά είναι λίγα».*

Ο Wietse Van Ransbeeck, συνιδρυτής και CEO του CitizenLab, μιας πλατφόρμας ηλεκτρονικής δημοκρατίας, επικέντρωσε την τοποθέτησή του στο μέλλον της δημοκρατίας που δεν μπορεί παρά να είναι ψηφιακό: «Πρέπει να διαμορφώνουμε τη δημόσια σφαίρα με βάση τα χαρακτηριστικά της σημερινής εποχής και να σκεφθούμε ***ξανά*** *με υπευθυνότητα την ψηφιακή δημοκρατία. Οι πλατφόρμες πρέπει να ανασχεδιαστούν με γνώμονα βασικές δημοκρατικές αξίες έτσι ώστε να αποτελέσουν ένα πεδίο μέσα στο οποίο οι πολίτες να μπορούν να ανταλλάσσουν απόψεις* ***δημοκρατικά*** *και να κατακτούν τη συναίνεση».*

Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου του Π. Παπαδόπουλου, εφημερίδα *Η Καθημερινή*, 02.10.2020

- **ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ**

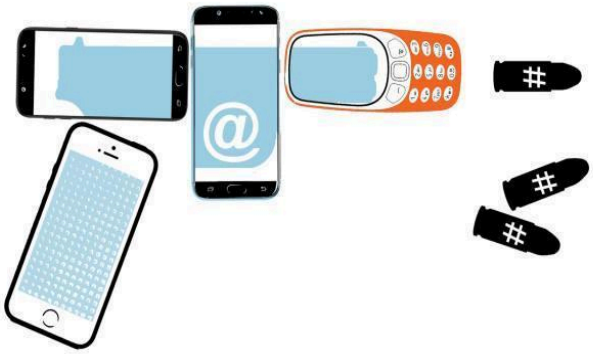
1. Να αντικαταστήσετε τα επιρρήματα που δηλώνονται με έντονους χαρακτήρες με ισοδύναμες φράσεις. Επηρεάζεται το ύφος του κειμένου;
2. Για ποιον λόγο πιστεύετε ότι προτάσσεται η φράση «Πόλεμος πληροφορίας» στην αρχή του κειμένου; Αν αναδιατάσσατε τη σειρά των όρων, ποια δομή θα αποκτούσε αυτή η εναρκτήρια πρόταση;

- **ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ**

1. *Πόλεμοι Πληροφορίας, ψευδείς ειδήσεις, ψηφιακή δημοκρατία*: πώς καταλαβαίνετε τους όρους αυτούς;
2. Τι προτείνεται στο κείμενο αυτό αναφορικά με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης; Ποια είναι η δική σας θέση;

- **ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ**

Να δημιουργήσετε ένα σύντομο κείμενο αναφορικά με τη δημοκρατία στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Να αξιοποιήσετε τις ακόλουθες λέξεις/φράσεις: *γνώμονας, πεδίο, συναίνεση, αξίες, δημόσια σφαίρα, διασπορά, επιβολή, διασφαλίζομαι.*

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Το σκίτσο έχει αντληθεί από το άρθρο της Gillian Tett "Why is America so bad at information wars?", *Financial Times Magazine*, 18/7/2018

(πηγή: https://www.ft.com/content/5ab3869c-8a14-11e8-bf9e-8771d5404543)

- **ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ**

1. Ποιο πιστεύετε ότι είναι το μήνυμα του Κειμένου 2; Με ποια μέσα γίνεται αντιληπτό;
2. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας η σχέση του Κειμένου 2 με το Κείμενο 1; Θα δυσκολευόσασταν ή όχι στην κατανόηση του Κειμένου 2 αν δεν είχε προηγηθεί η ανάγνωση του Κειμένου 1; Γιατί;

Στο ίδιο πνεύμα με τις δραστηριότητες που προηγήθηκαν, ακολουθούν ενδεικτικά διδακτικά σενάρια, τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν στους διαφόρους τομείς

στους οποίους επικεντρώνεται η γλωσσική διδασκαλία ή/και να εμπνεύσουν ανάλογες διδακτικές προτάσεις.

Α. Γραμματική της λέξης και της πρότασης

1. Ταξιδεύοντας στη διάσταση του χωροχρόνου!, Γ΄ Γυμνασίου
2. «Η καρέκλα έσπασε» ή «Έσπασα την καρέκλα;», Β΄ Γυμνασίου

Β. Λεξιλόγιο

1. Γλώσσα που ενώνει, Β΄ Γυμνασίου
2. Λέξεις με…μαθηματική ακρίβεια!, Β΄ Γυμνασίου

Γ. Πρόσληψη λόγου

1. Αναγνωστικές στρατηγικές, Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου
2. Ένας πιλότος και μια ρακέτα του τένις, Α΄ Γυμνασίου
3. Αναγνωστικό ημερολόγιο, Α΄, Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου
4. Σχεδιάζοντας αναγνωστικά μονοπάτια!, Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου

Δ. Παραγωγή λόγου

1. Ας συστηθούμε! Α΄ Γυμνασίου
2. Δείξε μου τον φίλο σου…, Α΄ Γυμνασίου
3. Από την «κατανάλωση» στην «παραγωγή» podcast, Α΄ Γυμνασίου
4. Πίνακες επιλογής: διαφοροποιημένη διδασκαλία στην παραγωγή λόγου, Α΄, Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου

Ε. Πρόσληψη, παραγωγή και αξιολόγηση γραπτού λόγου

1. Από την πρόσληψη, στην παραγωγή και την αξιολόγηση, Γ΄ Γυμνασίου
2. «Με το γράμμα και το πνεύμα του νόμου», Γ΄ Γυμνασίου
3. Σχολείο αλλιώς… (αξιοποίηση της μεθόδου της ανεστραμμένης τάξης - flipped classroom), Α΄ Γυμνασίου

Α. Γραμματική της λέξης και της πρότασης

1. Ταξιδεύοντας στη διάσταση του χωροχρόνου!

Τάξη: Γ΄ Γυμνασίου

Προτεινόμενη διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Χώρος: αίθουσα διδασκαλίας

Προϋποθέσεις υλοποίησης για εκπαιδευτικό και μαθητή: -

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

Μετά την ολοκλήρωση του μαθήματος οι μαθητές και οι μαθήτριες αναμένεται:

- να έχουν κατανοήσει τα γλωσσικά μέσα δήλωσης του σημασιών του χρόνου και του τόπου (δομικά / λεξιλογικά στοιχεία) ως επιρρηματικών προσδιορισμών που συμβάλλουν στην προαιρετική συντακτική εξειδίκευση της ρηματικής φράσης,
- να έχουν συνειδητοποιήσει τη συμβολή του κάθε γλωσσικού μέσου δήλωσης του χρόνου στην προβολή της πληροφορίας με διαφορετικό τρόπο (εμφατική προβολή, εστίαση, γνωστή / άγνωστη πληροφορία),
- να αξιολογούν τη συνεισφορά των προσδιορισμών του χρόνου και του τόπου στην κειμενική συνοχή (χρονική / τοπική δείξη, μηχανισμοί αναφορικής συνοχής),
- να έχουν εξοικειωθεί με λόγιες ποικιλίες δήλωσης του χρόνου και του τόπου (π.χ. γενική απόλυτη μετοχή, λόγιες προθετικές φράσεις), κατανοώντας τα επίπεδα ύφους στα οποία χρησιμοποιούνται και τη σχέσεις τους με σημασιολογικά ισοδύναμες αλλά υφολογικά μη λόγιες εκφράσεις.

Διδακτική πορεία:

<u>1η διδακτική ώρα</u>:

- Χωρίζουμε την τάξη σε τέσσερις ομάδες.
- Κάθε ομάδα παίρνει όλα τα κείμενα που περιέχονται στο φύλλο εργασίας που ακολουθεί, αλλά επεξεργάζεται μόνο ένα.
- Στο υπό επεξεργασία κείμενο της ομάδας τους τα παιδιά κυκλώνουν όλες τις πληροφορίες χρόνου και τόπου.
- Ακολούθως, συμπληρώνουν τον «Πίνακα για τη δήλωση του χρόνου και του τόπου» που περιέχεται στο φύλλο εργασίας και παρουσιάζουν στην τάξη τις επισημάνσεις τους. Κάθε φορά που μια ομάδα παρουσιάζει, τα υπόλοιπα παιδιά που παρακολουθούν προσθέτουν στοιχεία στον πίνακα, έτσι ώστε στο τέλος να υπάρχει σε κάθε μαθητή/μαθήτρια μια πλήρης καταγραφή των τρόπων δήλωσης του τόπου και του χρόνου.
- Ο διδάσκων/η διδάσκουσα επισημαίνει τις διαφορές μεταξύ των γλωσσικών επιλογών για τη δήλωση τόπου και χρόνου.

2η διδακτική ώρα:

- Χωρίζουμε την τάξη σε ομάδες των δύο.
- Κάθε ομάδα παίρνει δύο κάρτες – υλικό: η μία είναι ένα σκίτσο και η άλλη ένας χάρτης της περιοχής με την οποία κάθε ομάδα θα ασχοληθεί.
- Ζητείται από κάθε ομάδα να συντάξει ένα γραπτό κείμενο για κάθε κάρτα. Για τον χάρτη, περιγράφουν σε έναν ταξιδιώτη μια διαδρομή με την οποία θα περάσουν από σημαντικά για την περιοχή τους σημεία (ιστορικού, αρχιτεκτονικού ή άλλου ενδιαφέροντος). Για το σκίτσο, αφηγούνται στον συνομιλητή τους τα γεγονότα που σκιαγραφούνται.
- Παρουσιάζουν στην τάξη τα κείμενά τους. Συζητάνε περιπτώσεις στις οποίες η σημείωση της διαδρομής πάνω στον χάρτη θα ήταν προτιμότερη της δικής τους περιγραφής και το σκίτσο προτιμότερο της δικής τους αφήγησης (και αντίστροφα).
- Μετά από μερικές παρουσιάσεις συνάγονται συμπεράσματα για την πυκνότητα – αναλυτικότητα του λόγου και τη λειτουργία του σε διαφορετικές επικοινωνιακές καταστάσεις. Ακολούθως, συμπληρώνεται το «Σχήμα για τη λειτουργία των τρόπων δήλωσης του χρόνου και του τόπου» του φύλλου εργασίας.

Εναλλακτικές προσεγγίσεις:

Καθώς το σενάριο δεν έχει καθοδηγητικό χαρακτήρα, σε αυτό το σημείο υπογραμμίζεται ότι η προσέγγιση του θέματος μπορεί να ποικίλει ανά σχολική μονάδα, περιοχή κλπ. Ο διδάσκων πρέπει να είναι ελεύθερος να ακολουθήσει την πιο κατάλληλη γι’ αυτόν και την τάξη του μέθοδο προσέγγισης της έννοιας του χρόνου και του τόπου σε κείμενα (προφορικά ή γραπτά), με στόχο την κατανόηση των λειτουργικών αλλαγών που επιφέρουν οι διαφορετικές δηλώσεις των συγκεκριμένων επιρρηματικών εννοιών. Γι’ αυτόν τον λόγο, ευκαιρίας δοθείσης ο διδάσκων μπορεί:

α) να επισημάνει ότι ο χρόνος και ο τόπος προσδιορίζει και ουσιαστικά (*η επανάσταση του 1821, η άλωση της Κωνσταντινούπολης*),
β) να επιλέξει κείμενα από την τοπική εφημερίδα, από τον ραδιοφωνικό σταθμό της περιοχής, ει δυνατόν στο τοπικό ιδίωμα,
γ) να αξιοποιήσει αλλόγλωσσους μαθητές, για να παρουσιάσουν τη δήλωση του τόπου και χρόνου στην γλώσσα τους,
δ) να χρησιμοποιήσει κείμενα μαθητών από άλλα διδακτικά αντικείμενα, εντοπίζοντας, για παράδειγμα, τη δήλωση του τόπου και του χρόνου σε ένα πείραμα Χημείας ή σε μια άσκηση Γεωμετρίας ή σε μια περιγραφή / αφήγηση φαινομένου στη Φυσική,

ε) να προβάλει έναν ιστορικό χάρτη, ώστε να φανεί πώς η γραμματοσειρά, τα χρώματα, το υπόμνημα και άλλοι κειμενικοί δείκτες δηλώνουν σύντομα, περιεκτικά και με σαφήνεια τον τόπο και τον χρόνο, για παράδειγμα, του Β Παγκοσμίου Πολέμου,
στ) να χρησιμοποιήσει σλόγκαν διαφημίσεων για την επισήμανση του άξονα ΕΔΩ και ΤΩΡΑ σε αυτά,
ζ) να συνεχίσει το ίδιο θέμα στο μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, στο κείμενο που επεξεργάζεται την ίδια εβδομάδα, ώστε οι μαθητές να εντοπίζουν και να συνειδητοποιούν τη χρονική και τοπική δείξη στο εν λόγω λογοτεχνικό κείμενο.

Φύλλο εργασίας

Κείμενο 1

Η Γιούνισεφ (UNICEF) είναι μία οργάνωση του ΟΗΕ για τα παιδιά, τιμημένη το 1965 με βραβείο Νόμπελ για την προσφορά της. Ιδρύθηκε στις 11 Δεκεμβρίου 1946 από τη γενική συνέλευση του νεοσύστατου τότε διεθνούς οργανισμού για να βοηθήσει τα παιδιά της Ευρώπης, της Μέσης Ανατολής και της Κίνας μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η ονομασία της προέρχεται από τα αρχικά των αγγλικών λέξεων United Nations International Children's Emergency Fund (Διεθνές Έκτακτο Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά).

Το 1953 η UNICEF έγινε μόνιμο τμήμα του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών, με κεντρικά γραφεία στη Νέα Υόρκη και αποστολή την κάλυψη των μακροπρόθεσμων αναγκών των φτωχών παιδιών και των μητέρων τους στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Το 1954, ο ηθοποιός Ντάνι Κέι ανακηρύσσεται πρώτος πρεσβευτής της UNICEF, με αρμοδιότητα την ευρεία δημοσιοποίηση των αναγκών των παιδιών όλου του κόσμου. Από τότε και μέχρι σήμερα, παγκοσμίου φήμης καλλιτέχνες, αθλητές και συγγραφείς τάσσονται στην υπηρεσία της UNICEF ως «Πρεσβευτές Καλής Θέλησης» ή «Ειδικοί Εκπρόσωποι» της. Στην Ελλάδα, πρώτος πρεσβευτής καλής θέλησης υπήρξε ο συγγραφέας Αντώνης Σαμαράκης. Πρέσβειρα καλής θέλησης της UNICEF στην Ελλάδα είναι, επίσης, η ακαδημαϊκός Ελένη Γλύκατζη-Αρβελέρ.
Στις 20 Νοεμβρίου 1989 υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ η «Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού», που αποτελεί το πλέον αποδεκτό κείμενο για τα ανθρώπινα δικαιώματα παγκοσμίως. Την έχουν επικυρώσει 191 κράτη, εκτός των ΗΠΑ και της Σομαλίας. Τα 54 άρθρα της καλύπτουν όλα τα δικαιώματα των παιδιών στους τομείς της Επιβίωσης, της Ανάπτυξης, της Προστασίας και της Συμμετοχής. Η 20η Νοεμβρίου εορτάζεται κάθε χρόνο ως Παγκόσμια Ημέρα για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Πηγή: https://www.sansimera.gr/articles/194 © SanSimera.gr

Κείμενο 2

Ο Ερυθρός Σταυρός είναι ένας διεθνής οργανισμός ανθρωπιστικού χαρακτήρα, ο οποίος ιδρύθηκε με σκοπό την προσφορά βοήθειας στα θύματα των πολέμων. Είναι μία από τις πρώτες μη κυβερνητικές οργανώσεις και στις μέρες μας η μεγαλύτερη και σημαντικότερη, με δράση σε κάθε γωνιά του πλανήτη. Εκτός από την περίθαλψη των τραυματιών και την προστασία των αιχμαλώτων πολέμου, ο Ερυθρός Σταυρός σε καιρό ειρήνης παρεμβαίνει σε περιπτώσεις καταστροφών, ενώ ασχολείται ιδιαίτερα με το ζήτημα των προσφύγων.

Αφορμή για την ίδρυση του Ερυθρού Σταυρού στάθηκε η Μάχη του Σολφερίνο (24 Ιουνίου 1859), κατά την οποία οι Γάλλοι νίκησαν τους Αυστριακούς στην πόλη Σολφερίνο της βόρειας Ιταλίας, μετά από ολοήμερη μάχη. Αυτόπτης μάρτυς της αγριότητας των πολεμικών συγκρούσεων, ο ελβετός επιχειρηματίας Ζαν Ανρί Ντυνάν, ο οποίος ταραγμένος από την αγωνία των τραυματισμένων στρατιωτών, οργάνωσε ένα δίκτυο βοήθειας, με τη συνδρομή ντόπιων εθελοντών.

Με την επιστροφή του στη Γενεύη, ο Ντυνάν γράφει ένα βιβλίο με τίτλο «Αναμνήσεις από το Σολφερίνο», στο οποίο, μεταξύ άλλων, αναπτύσσει ιδέες για την εθελοντική βοήθεια κατά τη διάρκεια του πολέμου. Προτείνει οι τραυματίες και όλοι όσοι τους φροντίζουν να θεωρούνται ουδέτεροι, ακόμα και στο πεδίο της μάχης. Τον Αύγουστο του 1863 πέντε πολίτες της Γενεύης, οι Γκιστάβ Μουανιέ, Λουί Απιά, Τεοντόρ Μωνουάρ, Γκιγιόμ Ντυφούρ και Ανρί Ντυνάν, ιδρύουν τη Διεθνή Επιτροπή για τη Βοήθεια των Τραυματιών. Στις 29 Οκτωβρίου του ίδιου χρόνου ειδικοί από 16 χώρες συναντώνται στη Γενεύη και υιοθετούν τις ιδέες του Ντυνάν.

Ένα χρόνο αργότερα, στις 22 Αυγούστου του 1864, με πρωτοβουλία της Ελβετίας διοργανώνεται μια διεθνής διπλωματική διάσκεψη και υπογράφεται η Σύμβαση της Γενεύης, όπου αναγνωρίζεται ο ρόλος της Επιτροπής και η υποχρέωση των εμπολέμων να προστατεύουν τους τραυματίες και να τους παρέχουν τις απαραίτητες φροντίδες. Οι αρχές της Σύμβασης του 1864 επεκτάθηκαν αργότερα στους τραυματίες των συγκρούσεων στη θάλασσα (1899 και 1907), στους αιχμαλώτους πολέμου (1929) και στους άμαχους πληθυσμούς (1949).

Το 1876 η Διεθνής Επιτροπή για τη Βοήθεια των Τραυματιών θα μετονομασθεί σε Διεθνή Επιτροπή Ερυθρού Σταυρού, όπως είναι γνωστή και σήμερα. Ως έμβλημα του Ερυθρού Σταυρού υιοθετείται ο κόκκινος ισοσκελής σταυρός σε λευκό φόντο,

που είναι η ελβετική σημαία με αντεστραμμένα χρώματα. Οι μουσουλμανικές χώρες που εισήλθαν στον Διεθνή Οργανισμό αργότερα απαίτησαν την αλλαγή του εμβλήματος, που παρέπεμπε στον Χριστιανισμό. Έπειτα από διαπραγματεύσεις αποφασίστηκε οι χριστιανικές χώρες να χρησιμοποιούν τον Ερυθρό Σταυρό και οι μουσουλμανικές χώρες την Ερυθρά Ημισέληνο. Και οι δύο οργανώσεις συνεργάζονται στενά κάτω από την ομπρέλα της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού και της Ερυθράς Ημισελήνου που εδρεύει στη Γενεύη. Το Ισραήλ από την ίδρυσή του το 1948 έχει τη δική του οργάνωση, το Ερυθρό Άστρο του Δαυίδ. Τα τελευταία χρόνια προτείνεται η υιοθέτηση ενός ουδέτερου εμβλήματος για όλο αυτό το ανθρωπιστικό κίνημα, που θα είναι ο Ερυθρός Κρύσταλλος.

Πηγή: https://www.sansimera.gr/articles/22 © SanSimera.gr

Κείμενο 3

Κάθε χρόνο περί τα τέλη Ιανουαρίου (25-29 Ιανουαρίου 2021), οι εκπρόσωποι της διεθνούς οικονομικής, πολιτικής και ακαδημαϊκής ελίτ συγκεντρώνονται στο ελβετικό θέρετρο του Νταβός για να ανταλλάξουν απόψεις κι ενίοτε να δρομολογήσουν εξελίξεις για τα παγκόσμια προβλήματα. Η σύναξη αυτή διοργανώνεται από το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (World Economic Forum), μία μη κερδοσκοπική οργάνωση, που ίδρυσε το 1971 ο γερμανός καθηγητής Οικονομικών Κλάους Σβαμπ.

Το Νταβός είναι μία πόλη 11.000 κατοίκων, ο πληθυσμός της οποίας τριπλασιάζεται κατά τη διάρκεια των εργασιών του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ. Ανήκει στο καντόνι του Γκραουμπίντεν, είναι χτισμένη σε υψόμετρο 1.560 μέτρων και θεωρείται η υψηλότερη πόλη στην Ευρώπη. Είναι ένα από τα μεγαλύτερα χιονοδρομικά κέντρα της Ελβετίας και αποτελεί το σκηνικό του μυθιστορήματος του Τόμας Μαν «Το Μαγικό Βουνό».

Όλα ξεκίνησαν το καλοκαίρι του 1971, όταν ο καθηγητής Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο της Γενεύης Κλάους Σβαμπ προσκάλεσε 444 διευθυντικά στελέχη από δυτικοευρωπαϊκές εταιρείες στο Νταβός για να συζητήσουν την εισαγωγή πρακτικών του αμερικανικού μάνατζμεντ στο ευρωπαϊκό επιχειρηματικό γίγνεσθαι. Η συνάντηση υποστηρίχθηκε από την τότε ΕΟΚ (νυν Ευρωπαϊκή Ένωση) και τις εργοδοτικές οργανώσεις.

Η επιτυχία της συνάντησης ώθησε τον Σβαμπ να ιδρύσει ένα φορέα που θα αναλάμβανε τις μελλοντικές διοργανώσεις αυτού του είδους. Αρχικά, το ονόμασε

«Φόρουμ Ευρωπαϊκού Μάνατζμεντ» («European Management Forum») και από το 1987 «Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ», όταν θέλησε να διευρύνει τους ορίζοντές του και σε κοινωνικοπολιτικά θέματα, εκτός από τα αμιγώς οικονομικά.

Ο φορέας που διοργανώνει την ετήσια χειμερινή σύναξη του Νταβός, αλλά και περιφερειακές συναντήσεις, έχει τη μορφή του μη κερδοσκοπικού οργανισμού και εδρεύει στη Γενεύη. Οι πόροι του προέρχονται από τις συνεισφορές των μεγάλων πολυεθνικών εταιρειών, γεγονός που αποτελεί αντικείμενο έντονης κριτικής από τους αρνητές της παγκοσμιοποίησης, αλλά και από περιβαλλοντικές οργανώσεις.

Από τα τέλη της δεκαετίας του '80 οι πολιτικοί ηγέτες άρχισαν να χρησιμοποιούν την ετήσια συνάντηση του Νταβός ως ένα βήμα για την ανταλλαγή απόψεων και τη δρομολόγηση λύσεων για περιφερειακά και διεθνή προβλήματα. Σημαντικούς σταθμούς σ' αυτή την προσπάθεια αποτέλεσαν η συνάντηση Ντε Κλερκ - Μαντέλα το 1992 για τον τερματισμό του Απαρτχάιντ στη Νότιο Αφρική και η συμφωνία Πέρεζ - Αραφάτ το 1994 για το Παλαιστινιακό.

Πηγή: https://www.sansimera.gr/articles/1045 © SanSimera.gr

Κείμενο 4

Την επαύριο της λήξης του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (1945), η Ευρώπη ήταν μια κατεστραμμένη και εξαντλημένη ήπειρος. Υπό τον φόβο της διάδοσης του κομμουνισμού, οι Αμερικανοί αποφάσισαν να βοηθήσουν στην ανοικοδόμηση και την οικονομική ανάπτυξη της μη κομμουνιστικής (Δυτικής) Ευρώπης.

Η ίδια η Δυτική Ευρώπη, από την πλευρά της, συνειδητοποιεί ότι πρέπει να πάρει το μέλλον στα χέρια της. Εμφανίζονται οι πρώτες προτάσεις για αυτόνομη οικονομική και πολιτική πορεία. «Δεν θα υπάρξει ειρήνη για την Ευρώπη, αν τα κράτη συνεχίζουν να βασίζονται στην εθνική κυριαρχία. Οι χώρες της Ευρώπης είναι πολύ μικρές για να εγγυηθούν στους πολίτες τους την αναγκαία ευημερία και την κοινωνική πρόοδο. Τα κράτη της Ευρώπης θα πρέπει να επιλέξουν τη συνεργασία και την ομοσπονδιακή μορφή» έλεγε ο γάλλος δημόσιος υπάλληλος Ζαν Μονέ (1888-1979), που θεωρείται ο αρχιτέκτονας της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης.

Οι σκέψεις για πολιτική ενοποίηση αποδείχθηκαν πολύ πρώιμες, εξαιτίας της μεγάλης επιρροής των ΗΠΑ στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, μέσω του Σχεδίου Μάρσαλ και του ΝΑΤΟ. Αντίθετα, οι ιδέες για οικονομική ενοποίηση ήταν πιο ρεαλιστικές. Στις 9 Μαΐου 1950 ο γάλλος υπουργός Εξωτερικών, Ρομπέρ Σουμάν,

προτείνει να τεθούν κάτω από κοινό έλεγχο και διοίκηση οι βιομηχανίες άνθρακα και χάλυβα της Γερμανίας και της Γαλλίας. Η πρόταση αυτή έμεινε στην ιστορίας ως Διακήρυξη Σουμάν και η 9η Μαΐου εορτάζεται ως Ημέρα της Ευρώπης, επειδή αποτέλεσε το πρώτο βήμα για τη δημιουργία της Ενωμένης Ευρώπης.

Στην πρόταση Σουμάν δίνουν θετική απάντηση, όχι μόνο η Γερμανία, αλλά και τα κράτη της «Μπενελούξ» (Βέλγιο, Ολλανδία και Λουξεμβούργο) και η Ιταλία. Η Μεγάλη Βρετανία αρνείται για λόγους εθνικής ασφαλείας. Έτσι, γεννιέται η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) με τη Συνθήκη των Παρισίων (18 Απριλίου 1951) και πρώτο πρόεδρο τον Ζαν Μονέ. Οι δύο μεγάλοι αντίπαλοι, Γερμανία και Γαλλία, που έχουν το μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης για τους δύο καταστροφικούς παγκόσμιους πολέμους, βρίσκονται μετά από αιώνες στο ίδιο στρατόπεδο.

Η επιτυχία της ΕΚΑΧ οδηγεί τους «6» στη διεύρυνση της συνεργασίας τους και στην υπογραφή της Συνθήκη της Ρώμης, στις 25 Μαρτίου 1957. Με αυτήν εγκαθιδρύονται δύο νέοι θεσμοί: Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενεργείας (ΕΚΑΕ), που θέτει υπό κοινή διεύθυνση την ειρηνική χρήση της ατομικής ενέργειας στο πρότυπο της ΕΚΑΧ και στην πιο προωθημένη Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Κοινή Αγορά), που αποτελεί την πρώτη μορφή τελωνειακής ένωσης μεταξύ των «6» και βασίζεται σε «τέσσερις ελευθερίες» (ελεύθερη διακίνηση αγαθών, υπηρεσιών, κεφαλαίων και ανθρώπων). Οι τρεις «Κοινότητες» συγχωνεύτηκαν το 1965 στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, η οποία από το 1993 ονομάζεται Ευρωπαϊκή Ένωση.

Πηγή: https://www.sansimera.gr/articles/235 © SanSimera.gr

Πίνακας για τη δήλωση του χρόνου και του τόπου

	επίρρημα	ΟΦ-αιτιατική	ΟΦ - γενική	Προθ. Φ	μετοχή	πρόταση
ΤΟΠΟΣ						
ΧΡΟΝΟΣ						

Σχήμα για τη λειτουργία των τρόπων δήλωσης του χρόνου και του τόπου

πυκνός λόγος
……αναλυτικός λόγος

επίρρημα □ ΟΦ - γενική□ ΟΦ-αιτιατική□ Προθ. Φ□ μετοχή□ πρόταση

2. «Η καρέκλα έσπασε» ή «έσπασα την καρέκλα»;

Τάξη: Β΄ Γυμνασίου

Προτεινόμενη διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Χώρος: Αίθουσα διδασκαλίας

Προϋποθέσεις υλοποίησης για εκπαιδευτικό και μαθητή: -

Σύντομη περιγραφή

Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Μετά την ολοκλήρωση του μαθήματος οι μαθητές αναμένεται να:

- έχουν αντιληφθεί τη λειτουργία της Ονοματικής Φράσης για τη δήλωση του δράστη, του δέκτη, του βιώνοντα, της αιτίας, του θέματος, του στόχου, της ιδιότητας, της επεξήγησης, του χρόνου και έχουν ασκηθεί στην επιλογή της κατάλληλης δομής για τη δήλωση του ρόλου που επιθυμούν στα δικά τους κείμενα,
- έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν την Ονοματική Φράση για τη δημιουργία του επιθυμητού νοήματος και την πραγμάτωση συγκεκριμένης λειτουργίας, σε σχέση με το κειμενικό και το επικοινωνιακό πλαίσιο, τις επικοινωνιακές προθέσεις τους και τις κοινωνικοπολιτισμικές συμβάσεις της δημιουργίας νοήματος,
- είναι σε θέση να προβαίνουν σε μετασχηματισμούς του ρόλου της Ονοματικής Φράσης προκειμένου επικοινωνιακά να πετύχουν τους στόχους που έχουν θέσει· έχουν κατανοήσει τη λειτουργική προοπτική πρόταση μέσω της διαφοροποίησης της διάρθρωσης της Ονοματικής Φράσης σε συσχέτιση με τον επικοινωνιακό στόχο και το επικοινωνιακό αποτέλεσμα,
- μπορούν να προβούν στους κατάλληλους μετασχηματισμούς και στις κατάλληλες επιλογές προκειμένου η Ονοματική Φράση να δηλώνει συνειδητά αυτό που επιθυμούν (δράστη, δέκτη κ.λπ.).

Διδακτική πορεία

1η διδακτική ώρα:

- Κάθε ζευγάρι παιδιών θα δουλέψει ξεχωριστά ανά θρανίο.
- Μοιράζουμε σε κάθε ζευγάρι μία κάρτα επικοινωνιακής κατάστασης.
- Κάθε κάρτα έχει από τη μια μεριά ένα επικοινωνιακό σενάριο και από την άλλη δύο προτάσεις από τις οποίες επιλέγουν τη μία, δικαιολογώντας την επιλογή τους.
- Σε πέντε λεπτά η κάθε ομάδα έχει κάνει την επιλογή της και την έχει δικαιολογήσει.
- Ακολουθεί η παρουσίαση της κατάστασης, των επιλογών και η δικαιολόγησή τους.
- Ο διδάσκων καταγράφει στον πίνακα τα συμπεράσματα των μαθητών, τα οποία οι μαθητές αντιγράφουν στο πρόχειρό τους.

2η διδακτική ώρα:

- Ο διδάσκων προβάλλει στο πίνακα ή μοιράζει σε κάθε μαθητή φυλλάδιο με πίνακα δύο στηλών.
- Η μία στήλη περιέχει πλήθος προτάσεων με υποκείμενα διαφορετικών θεματικών ρόλων και στη δεύτερη καταγράφονται οι θεματικοί ρόλοι.
- Σε μία πρώτη φάση ζητείται αντιστοίχιση υποκειμένου πρότασης με θεματικό ρόλο.
- Σε δεύτερη φάση συζητάμε στην τάξη επικοινωνιακές καταστάσεις για κάθε μία από τις οποίες είναι καταλληλότερος διαφορετικός θεματικός ρόλος υποκειμένου.

Εναλλακτικές προσεγγίσεις:

Καθώς το σενάριο δεν έχει καθοδηγητικό χαρακτήρα, σε αυτό το σημείο υπογραμμίζεται ότι η προσέγγιση του θέματος μπορεί να ποικίλει ανά σχολική μονάδα, περιοχή, εποχή κλπ. Ο διδάσκων πρέπει να είναι ελεύθερος να ακολουθήσει την πιο κατάλληλη για αυτόν και την τάξη του μέθοδο προσέγγισης της έννοιας του υποκειμένου σε κείμενα (προφορικά ή γραπτά) και της κατανόησης της λειτουργίας του. Γι' αυτόν τον λόγο, ευκαιρίας δοθείσης ο διδάσκων μπορεί:

α) να συλλέξει τίτλους εφημερίδων, για να συζητηθεί η στάση του κειμενογράφου στο θέμα,

β) να επιλέξει κείμενα από την τοπική εφημερίδα, από τον ραδιοφωνικό σταθμό της περιοχής, ει δυνατόν στο τοπικό ιδίωμα,

γ) να αξιοποιήσει αλλόγλωσσους μαθητές, για να παρουσιάσουν την δήλωση του υποκειμένου στην γλώσσα τους,

δ) να χρησιμοποιήσει κείμενα μαθητών από άλλα διδακτικά αντικείμενα, εντοπίζοντας, για παράδειγμα, τη δήλωση του υποκειμένου και το επιλεγέν ρηματικό πρόσωπο σε ένα πείραμα χημείας ή σε μία άσκηση γεωμετρίας ή σε μία περιγραφή / αφήγηση φαινομένου στη φυσική,

ε) να δώσει ζεύγη προτάσεων (σε ενεργητική και παθητική σύνταξη), για να επισημανθεί η διαφορά τους,

στ) να χρησιμοποιήσει σλόγκαν διαφημίσεων για την επισήμανση του υποκειμένου σε αυτά,

ζ) να συνεχίσει το ίδιο θέμα στο μάθημα της νεοελληνικής λογοτεχνίας, στο κείμενο που επεξεργάζεται την ίδια εβδομάδα, ώστε οι μαθητές να εντοπίζουν και να συνειδητοποιούν το είδος της αφήγησης (και κατ΄ επέκταση το υποκείμενο στην αφήγηση) στο εν λόγω λογοτεχνικό κείμενο.

Φύλλο εργασίας:

Για την 1η διδακτική ώρα: κάρτες με σενάρια και προτασιακές επιλογές

Επικοινωνιακό Σενάριο	**Εναλλακτικές προτάσεις**
Βαθμός διαγωνίσματος: 20	Α) Πήρα 20. Β) Μου έβαλε 20.
Βαθμός διαγωνίσματος: 10	Α) Πήρα 10. Β) Μου έβαλε 10.
Σπάσιμο ακριβού βάζου στο σπίτι	Α) Έσπασα το βάζο. Β) Το βάζο έσπασε.

Κατάρριψη ατομικού ρεκόρ στο άθλημά μου	Α) Κατέρριψα το ρεκόρ. Β) Το ρεκόρ καταρρίφθηκε.
Σβήσιμο ηλεκτρονικών μηνυμάτων από τον υπολογιστή του μπαμπά από τον αδελφό μου, που θέλω να προστατεύσω.	Α) Έσβησε τα μηνύματα. Β) Σβήστηκαν τα μηνύματα.
Σβήσιμο ηλεκτρονικών μηνυμάτων από τον υπολογιστή του μπαμπά από τον αδελφό μου, που θέλω να κατηγορήσω.	Α) Έσβησε τα μηνύματα. Β) Σβήστηκαν τα μηνύματα.
Παρουσίαση στην Διευθύντρια της άποψης συμμαθητών με την οποία συμφωνώ.	Α) Θέλουν να μην γράψουμε ωριαίο σήμερα. Β) Θέλουμε να μην γράψουμε ωριαίο σήμερα.
Παρουσίαση στην Διευθύντρια της άποψης συμμαθητών με την οποία διαφωνώ.	Α) Θέλουν να μην γράψουμε ωριαίο σήμερα. Β) Θέλουμε να μην γράψουμε ωριαίο σήμερα.
Ρατσιστικός – σεξιστικός τίτλος είδησης	Α) Γυναίκα οδηγός νικήτρια στον αγώνα αυτοκινήτων. Β) Η πρώτη θέση στην Χ.Λ.
Ουδέτερος τίτλος είδησης	Α) Γυναίκα οδηγός νικήτρια στον αγώνα αυτοκινήτων. Β) Η πρώτη θέση στην Χ.Λ.
Προκατειλημμένος τίτλος αστυνομικού ρεπορτάζ.	Α) Η αστυνομία υποπτεύεται τον σύζυγο. Β) Ο σύζυγος βασικός ύποπτος για την αστυνομία.
Ουδέτερος τίτλος αστυνομικού ρεπορτάζ.	Α) Η αστυνομία υποπτεύεται τον σύζυγο. Β) Ο σύζυγος βασικός ύποπτος για την αστυνομία.

Ετοίμασα το πρωινό μόνη μου.	Α) Έβρασα το γάλα μου! Β) Έβρασε το γάλα μου.
Παρατήρηση στον μπαμπά που ξέχασε το γάλα στο μάτι της κουζίνας.	Α) Έβρασες το γάλα μου. Β) Έβρασε το γάλα μου!

Για τη 2η διδακτική ώρα: θεματικοί ρόλοι

Προτάσεις	**Θεματικός ρόλος υποκειμένου**
● Η Μαρία χάρηκε με τα νέα μου.	Α) δράστης Β) βιώνων Γ) δέκτης /θέμα Δ) αιτία Ε) Ευεργετούμενος
● Η θεία του μαγείρεψε για όλους.	
● Η Ελένη δέχθηκε τα δώρα των φίλων της.	
● Το 1821 σημαίνει την έναρξη του Ελλαδικού κράτους	
● Η πόρτα έσπασε.	
● Το κλειδί άνοιξε το μπαούλο.	
● Ο αέρας σκόρπισε τα φύλλα.	
● Ο Νίκος έσπασε την πόρτα.	
● Ένας μαθητής αγωνιά πριν τις εξετάσεις.	
● Ο Σωκράτης έχαιρε της εκτίμησης του Πλάτωνα.	
● Το φθινόπωρο φέρνει πτώση της θερμοκρασίας.	
● Η προεδρία απαιτεί διοικητικές ικανότητες.	
● Η μπάλα έσκασε.	
● Οι πολίτες πήραν παράταση για την δήλωση εισοδήματος.	
● Το νερό γέμισε τον κουβά.	
● Η εξυπνάδα βοήθησε τον Οδυσσέα στην επιστροφή του στην Ιθάκη.	
● Τα παιδιά ζωγραφίζουν λουλούδια.	
● Η βάρκα βούλιαξε.	
● Το βράδυ μου προκαλεί μελαγχολία.	

• Η ελευθερία προϋποθέτει ανάληψη ευθυνών.	Στ) όργανο Ζ) ιδιότητα Η) χρόνος
• Η τάξη μας πήρε το πρώτο βραβείο από τον Διευθυντή.	
• Ο ήλιος στέγνωσε τα ρούχα σε 10 λεπτά.	
• Αυτή η εβδομάδα θα είναι ιδιαίτερα κουραστική.	
• Οι μαθητές βλέπουν κινηματογραφικές ταινίες.	
• Το χέρι μου πρήστηκε.	
• Το πριόνι έκοψε το ξύλο σε 5 λεπτά.	
• Το κρύο πάγωσε τα φυτά.	
• Η ταχύτητα του Κώστα μας εξέπληξε όλους.	
• Ο Δημοσθένης	
• Η κουβέρτα με ζέστανε το χθεσινό βράδυ.	

Β. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

1. «Γλώσσα που ενώνει»

Τάξη: Β΄ Γυμνασίου

Προτεινόμενη διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Χώρος: Αίθουσα διδασκαλίας

Προϋποθέσεις υλοποίησης για εκπαιδευτικό και μαθητή: διαδραστικός πίνακας, χρωματιστές καρτέλες

Εισαγωγικές επισημάνσεις

Με δεδομένη την πολυπολιτισμική σύνθεση του σύγχρονου ελληνικού σχολείου, ο κατάλληλος γλωσσικός προσδιορισμός της διαφορετικότητας, με σεβασμό και αποδοχή των κάθε είδους ιδιαιτεροτήτων του μαθητικού πληθυσμού, αποτελεί καθημερινή πρόκληση και μείζον διακύβευμα για τη σχολική κοινότητα, καθώς συνδέεται με φαινόμενα όπως η γλωσσική κατάχρηση και ο λεκτικός εκφοβισμός.

Το προτεινόμενο διδακτικό σενάριο με (ενδεικτικό) τίτλο «Γλώσσα που ενώνει» εντάσσεται στη Β΄ Γυμνασίου, στο σημασιολογικό πεδίο λεξιλογίου «επώδυνες λέξεις/γλωσσική κατάχρηση/θέση της γυναίκας/ανθρώπινα δικαιώματα/ μετανάστευση/προσφυγικό». Με αφόρμηση μια κιναισθητική γλωσσο-διδακτική δραστηριότητα, στο επίκεντρο της ερμηνευτικής εργασίας της τάξης τίθενται οι γλωσσικές επιλογές που έχουμε στη διάθεσή μας, προκειμένου να περιγράψουμε την όποια (σωματική, έμφυλη, φυλετική, θρησκευτική κ.ο.κ.) διαφορετικότητα με τρόπο μη στιγματιστικό για τον/την αποδέκτη/αποδέκτρια.

Επιδιωκόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Στο πλαίσιο ευρύτερων παιδαγωγικών αρχών, όπως η κατευθυνόμενη ανακάλυψη, η «μάθηση μέσω της δράσης» και η κονστρουκτιβιστική αντίληψη της γνώσης ως κατασκευής του ίδιου του υποκειμένου της, και όχι ως μεταβιβάσιμου περιεχομένου, με την ολοκλήρωση του Σεναρίου οι μαθητές αναμένεται να είναι σε θέση να:

- κατανοούν την έννοια της γλωσσικής επιλογής και των εναλλακτικών διατυπώσεων που προσφέρει η γλώσσα για τον προσδιορισμό της διαφορετικότητας,
- να συνδέουν την παραπάνω διαπίστωση με το φαινόμενο της γλωσσικής ποικιλότητας και την παρουσία στην καθημερινή μας επικοινωνία διαφορετικών επιπέδων ύφους (registers), με διαφοροποιημένες λειτουργίες (π.χ. λόγιες ποικιλίες),
- να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους με γλωσσικώς κατάλληλους τύπους που χρησιμοποιούνται στον δημόσιο λόγο για τον περιγραφικό προσδιορισμό της ετερότητας σε διάφορα θεματικά πεδία,
- να αναγνωρίζουν την επιτελεστική λειτουργία της γλώσσας εντός συγκεκριμένων πλαισίων και λόγων (discourses in place) και να συσχετίζουν τις επώδυνες λέξεις με τις όψεις της ατομικής ή ομαδικής ταυτότητας που πλήττονται κάθε φορά· κατ’ επέκταση, να ανιχνεύουν τους γλωσσικούς τρόπους αναπαραγωγής της κοινωνικής ανισότητας και να τους αποδομούν,
- να αναλύουν τους ψυχοσυναισθηματικούς και κοινωνιογλωσσικούς παράγοντες που πυροδοτούν τέτοιες συμπεριφορές (στερεότυπα, κοινωνικοί ρόλοι, προκαταλήψεις),
- να αισθάνονται ενδυναμωμένοι σε προσωπικό επίπεδο, με αυτογνωσία και αυτοπεποίθηση.

Διδακτική πορεία

Με βασική παραδοχή ότι οι γλωσσικές μας επιλογές δεν είναι ουδέτερες, στόχος της εναρκτήριας επικοινωνιακής δραστηριότητας είναι να εμπλουτίσουν οι μαθητές

το λεξιλόγιό τους με λέξεις από τις λόγιες ποικιλίες, που χρησιμοποιούνται στον δημόσιο λόγο για τον προσδιορισμό της ετερότητας.

Η κιναισθητική αυτή δραστηριότητα αξιοποιεί τη συνύπαρξη στη Νέα Ελληνική συνωνυμικών ζευγών που αποτελούνται από έναν προσβλητικό («λέξεις που πληγώνουν») και έναν αποδεκτό/κατάλληλο όρο («λέξεις που χαμογελούν»).[1] Τα παραδείγματα είναι πάμπολλα και σχετίζονται με θέματα αυτοπροσδιορισμού και σεβασμού των δικαιωμάτων των συνανθρώπων μας - και δη αυτών που ανήκουν σε ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες. Οι «επώδυνοι» όροι αναγράφονται από τον/την εκπαιδευτικό σε καρτέλες πράσινου χρώματος, ενώ οι αποδεκτοί/κατάλληλοι σε ροζ καρτέλες (η επιλογή των χρωμάτων είναι τυχαία). Ειδικότερα, επιλέγονται ζεύγη συνωνύμων όπως τα ακόλουθα, από διαφορετικά πεδία ετερότητας (η λίστα μπορεί να εμπλουτισθεί κατά το δοκούν και σύμφωνα με τις ανάγκες της κάθε τάξης ή/και περιοχής):

Ο/η εκπαιδευτικός μοιράζει τυχαία στα παιδιά τις πράσινες και τις ροζ καρτέλες και πρέπει ο καθένας/η καθεμία να βρει το ταίρι του/της: με άλλα λόγια, κάθε προσβλητική λέξη πρέπει να αναζητήσει τη συνώνυμή της «πολιτικώς ορθή» και να γίνουν ζευγάρι. Όταν γίνει η αλληλοαναγνώριση, τα παιδιά τοποθετούνται σε δύο σειρές, αντικριστά προς το ζευγάρι τους, και γίνεται ο μεταγλωσσικός σχολιασμός. Η συζήτηση μπορεί να ξεκινήσει με τον εξής προβληματισμό: «Τι κοινό έχετε όσοι στέκεστε στην ίδια σειρά; Βλέπετε κάποια ομοιότητα στις λέξεις

[1] Πβ. και *Λέξεις που πληγώνουν, λέξεις που χαμογελούν. Βιωματικό εργαστήριο για τον λεκτικό εκφοβισμό στο σχολικό περιβάλλον. Οδηγός για εκπαιδευτικούς*. Αθήνα: Βιβλιοθήκη της Βουλής. Διαθέσιμο σε μορφή pdf στο: https://library.parliament.gr.

που κρατάτε σε σχέση με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές σας της απέναντι σειράς;». Κατ' αυτό τον τρόπο τα παιδιά καλούνται επαγωγικά, με βάση τα διαθέσιμα γλωσσικά δεδομένα, να καταλήξουν σε συμπεράσματα για την κατηγοριοποίηση των λέξεων σε δύο ομάδες. Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός-εμψυχωτής δίνει εναύσματα για την προώθηση της συζήτησης: «Τι προσφέρει η *λέξη που χαμογελά* σε σχέση με τη *λέξη που πληγώνει*; (ή οποιαδήποτε άλλη ονομασία επιλεγεί για την ταύτιση των δύο κατηγοριών λέξεων) Δηλαδή, γιατί να την προτιμήσω στον λόγο μου;». Τα παιδιά εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους και γίνεται συζήτηση. Στόχος είναι, με τις διακριτικές παρεμβάσεις του/της εκπαιδευτικού, να κατανοήσουν ότι η επιλογή ανάμεσα στον πρώτο (στιγματιστικό) και τον δεύτερο (κατάλληλο/γλωσσικώς ορθό) όρο κάθε ζεύγους δεν συνιστά θέμα απλώς υφολογικό, αντίθετα, μεταφέρει πληροφορίες για το πώς βλέπω τον άλλο και πώς τοποθετούμαι απέναντι στη διαφορετικότητά του, αναδεικνύει με άλλα λόγια την (περισσότερο ή λιγότερο συνειδητή) απόφασή μου να χρησιμοποιήσω τη γλώσσα ως όπλο συμβολικής εξόντωσης ή ως εργαλείο επικοινωνίας και προσέγγισης.

Στη συνέχεια, δεδομένου ότι οι περισσότεροι αποδεκτοί/κατάλληλοι όροι ανήκουν στο λόγιο χρηστικό επίπεδο, κρίνεται σκόπιμη η περαιτέρω επεξεργασία ορισμένων εξ αυτών. Ειδικότερα, τα λόγια στοιχεία αποτελούν ποικιλία του μεταδιμορφικού σταδίου της Νέας Ελληνικής, η οποία ορίζεται με βάση τις επικοινωνιακές περιστάσεις (register-variety), περιλαμβάνει τη συνύπαρξη δύο γλωσσικών παραδόσεων με διακριτή προέλευση και διαφοροποιημένες χρήσεις. Οι λόγιες επιβιώσεις συνδέονται κυρίως με τον επίσημο, γραπτό λόγο, ενώ περιορίζονται σημαντικά στις ιδιωτικές/οικείες λεκτικές ανταλλαγές. Ειδικότερα δε σε ό,τι αφορά τον γλωσσικό προσδιορισμό της διαφορετικότητας, που αποτελεί πεδίο σε μεγάλο βαθμό «ταμπού», φορτισμένο με πολλές συνδηλώσεις, η μακροβιότητα των λόγιων τύπων και η ετυμολογική τους αδιαφάνεια εξασφαλίζει αποστασιοποίηση και περιορισμένη εκφραστική εμπλοκή στον ομιλητή - γι' αυτό και προτιμώνται στον δημόσιο λόγο. Ωστόσο, δεδομένου ότι πολλές φορές οι λόγιες λέξεις και φράσεις αποκλίνουν από την κυρίαρχη μορφολογία της Νέας Ελληνικής, συνιστώντας περιφερειακά στοιχεία, είναι αναμενόμενο οι μαθητές να δυσκολεύονται στην κατανόησή τους. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητη η γλωσσική εξομάλυνσή τους από τον/την εκπαιδευτικό.

Επιμέρους γλωσσικές δραστηριότητες που προτείνονται προς αυτή την κατεύθυνση είναι οι εξής:

1) «Διαβάστε το ενημερωτικό φυλλάδιο της΄Υπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες με τίτλο *Πρόσφυγας ή μετανάστης; Η επιλογή των λέξεων έχει σημασία*[2], και χαρτογραφήστε το σημασιολογικό περιεχόμενο του καθενός. Πρόκειται για δύο όρους που χρησιμοποιούνται σε εναλλαγή στον δημόσιο λόγο, παρά το γεγονός ότι μεταξύ τους υφίσταται σημαντική νομική

[2] Βλ.https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/02/UNHCR_Refugee_or_Migrant_GR.pdf.

διαφορά, προκαλώντας παρανοήσεις και αναπαραγωγή στερεοτύπων για το μεταναστευτικό και το προσφυγικό ζήτημα – εξού και είναι σημαντικό να γίνει η απαραίτητη εννοιολογική διάκριση. Στη συνέχεια, οι μαθητές αναζητούν στο ηλεκτρονικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής (https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/) σύνθετες λέξεις με α΄ συνθετικό το *λαθρο-* (*λαθρεπιβάτης, λαθραναγνώστης, λαθρέμπορος* κ.ο.κ.), δίνοντας έμφαση στην αρνητική συνυποδήλωση των σύνθετων αυτών λεξημάτων. Ακόμη, αναζητούν στο διαδίκτυο τις λεξικές συνάψεις *αιτών άσυλο* και *παράτυπος μετανάστης* και τις διακρίνουν σημασιολογικά από τις δύο προηγούμενες. Τέλος, με αφορμή τους *Ρομά*, αναζητούν πληροφορίες για τους *μετακινούμενους πληθυσμούς* και διαφοροποιούν τα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης περίπτωσης από τις προηγούμενες.

2) «Αναζητήστε σε (έντυπο ή ηλεκτρονικό) λεξικό επίθετα που προσδιορίζουν τη διαφορετικότητα με α΄ συνθετικό α) *άλλο-* και β) *ετερο-*. Υπάρχει κάποια διαφορά ανάμεσά τους ως προς τη σημασία;». Στο σημείο αυτό τα παιδιά διαπιστώνουν ότι όροι όπως *αλλοεθνής, αλλόδοξος, αλλοδαπός, αλλογενής* κ.ά. δίνουν έμφαση στον Άλλο ως ξένο, ως ανοίκεια οντότητα· αντίθετα, νεότερα ως προς τον σχηματισμό τους σύνθετα όπως *ετερόθρησκος, ετερόδοξος, ετεροκανονικός* κ.ά. προβάλλουν την έννοια της ετερότητας, λεξικοποιώντας το δόγμα της διαφορετικότητας και ενσωματώνοντάς το στον σχηματισμό νεολογικών συνθέτων (πβ. και τον μετασχηματισμό της Διεύθυνσης Αλλοδόξων/Αλλοθρήσκων του ΥΠ.Ε.Π.Θ. σε Διεύθυνση Ετεροδόξων/Ετεροθρήσκων στο νυν Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων). Ομοίως, με αφορμή τα επίθετα *εύσωμη*, *ευτραφής* και *δυσλεξικός*, τα παιδιά καλούνται να καταγράψουν λέξεις με α΄ συνθετικό τα *ευ-* και *δυσ-* και να σχολιάσουν την εκ διαμέτρου αντίθετη εκφραστική τους φόρτιση.

3) «Η λεξική σύναψη *εμποδιζόμενα άτομα* αναφέρεται τόσο σε άτομα με ειδικές ανάγκες, όσο και με μειωμένες ικανότητες λόγω κάποιας εξωτερικής συγκυρίας, όπως είναι π.χ. τα άτομα της τρίτης ηλικίας, οι έγκυοι, οι μητέρες με μωρό στο καροτσάκι κ.τ.λ. Ως κατηγορία-ομπρέλα, που περιλαμβάνει επιμέρους περιπτώσεις, ονομάζεται *υπερώνυμη* λέξη. Οι περιπτώσεις που υπάγονται σε αυτήν είναι τα *υπώνυμα.* Ποιες άλλες από τις λέξεις που επεξεργαζόμαστε ανήκουν στην ίδια κατηγορία των *υπερωνύμων;*» → Εκτός από τα *εμποδιζόμενα άτομα,* και η λόγια λεξική σύναψη (collocation) *ουσιοεξαρτημένα άτομα* καλύπτει και άλλες περιπτώσεις εθισμών, όπως είναι το αλκοόλ, το κάπνισμα, οι διατροφικές διαταραχές κ.ά., με αποτέλεσμα δι’ αυτής να προστατεύεται το άτομο και να εντάσσεται σε μια ευρύτερη κατηγορία εξαρτημένων ανθρώπων, που χρειάζονται βοήθεια για να ξεπεράσουν τους εθισμούς τους, χωρίς όμως να καταδικάζονται με περιφρόνηση και απαξίωση. Ομοίως, ο όρος *προφορικώς εξεταζόμενος/-η* περιλαμβάνει διαφοροποιημένες περιπτώσεις μαθησιακών ιδιαιτεροτήτων,

όπως είναι η δυσορθογραφία, η δυσαναγνωσία, η δυσαριθμησία κ.ο.κ. Επιπλέον, είναι προτιμότερος γιατί μετατοπίζει την έμφαση από το πρόβλημα/την πάθηση στη διαδικασία της εξέτασης, προστατεύοντας και μη εκθέτοντας την ιδιαιτερότητα του κάθε παιδιού (π.χ. *προφορικώς εξεταζόμενος* είναι και κάποιος που έχει σπάσει το χέρι του). Το ίδιο και το παιδί με *μαθησιακές ιδιαιτερότητες*, που με προστατευτική διάθεση δίνει έμφαση στο διαφοροποιημένο μαθησιακό στιλ του ατόμου.

4) «Στην ιστοσελίδα του Φάρου των Τυφλών (https://www.fte.org.gr/index.php/el/), αναζητήστε και καταγράψτε λεξιλόγιο που σχετίζεται με τους *αμβλύωπες* και *τα άτομα με περιορισμένη ή ολική απώλεια όρασης*». → Τα παιδιά συγκεντρώνουν λέξεις και συνάψεις όπως *εντυποανάπηροι χρήστες, ομιλούντα βιβλία*, *Μουσείο Αφής, ηλεκτρονική συσκευή ανίχνευσης εμποδίων* κ.ά. Σε περιπτώσεις «δύσκολης» μορφολογίας (π.χ. *ομιλούντα βιβλία*) παρέχονται διευκρινίσεις από τον/την εκπαιδευτικό.
5) «Καταγράψτε εναλλακτικούς όρους που έχουν προταθεί κατά καιρούς για τα *εμποδιζόμενα άτομα.* Στην έρευνά σας μπορεί να σας βοηθήσουν η οικογένεια και οι φίλοι σας». → Οι μαθητές αποθησαυρίζουν λέξεις όπως *άτομα με ειδικές ανάγκες, άτομα με ειδικές δεξιότητες* (που είχε προταθεί από τον Αντώνη Σαμαράκη) και *άτομα με αναπηρία-ΑμεΑ*, που είναι και το επίσημο ακρωνύμιο (βλ. Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία). Οι εναλλακτικές αυτές διατυπώσεις αποτυπώνουν την προσπάθεια που καταβάλλει η κοινωνία να ανεύρει έναν τρόπο καταδήλωσης ο οποίος αφενός θα εκφράζει σεβασμό και αφετέρου θα είναι αποδεκτός και από την άμεσα ενδιαφερόμενη ομάδα, στο πλαίσιο του δικαιώματος του αυτοπροσδιορισμού.

6) Ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναθέσει στα παιδιά να καταγράψουν λέξεις που τις θεωρούν σεξιστικές για τις γυναίκες και να ακολουθήσει συζήτηση. Ενδιαφέροντα ερωτήματα προς σχολιασμό αποτελούν π.χ. τα εξής:
«Γιατί λέμε *χορεύτρια* αλλά όχι *βουλεύτρια;* Αντιστοίχως, γιατί λέμε *μανάβισσα* αλλά όχι *πρυτάνισσα*;» → παρά το γεγονός ότι και στις δύο περιπτώσεις ο μηχανισμός παραγωγής είναι ίδιος, το «πρόβλημα» με τα συγκεκριμένα θηλυκά επαγγελματικά δεν είναι δομικό και μορφολογικό, αλλά ζήτημα στάσεων απέναντι στη γλωσσική χρήση. Με δεδομένο ότι ο χώρος της Βουλής και του Πανεπιστημίου επί μακρόν ήταν ανδροκρατούμενος, δεν είμαστε συνηθισμένοι στην παρουσία γυναικών στα συγκεκριμένα πεδία, με αποτέλεσμα οι εν λόγω θηλυκοί τύποι να ηχούν «παράξενοι», παρόλο που είναι καθόλα γραμματικοί. Η αύξηση της χρήσης τους σταδιακά θα αμβλύνει αυτή την εντύπωση και θα τους καθιερώσει, έναντι της χρήσης του αρσενικού τύπου με θηλυκό άρθρο (*η πρόεδρος, η δικαστής, η δικηγόρος*), που συνηθίζεται μέχρι στιγμής.

7) «Μια γυναίκα μπορεί να χαρακτηρισθεί *γλωσσού, εύκολη, γλάστρα, ξανθιά* ή *σκύλα*. Υπάρχουν αντίστοιχοι χαρακτηρισμοί για τους άνδρες; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας». Πρόκειται για χαρακτηριστικές περιπτώσεις αρνητικών γυναικείων αναπαραστάσεων με λεξιλογική ασυμμετρία, καθώς δεν υπάρχει αντίστοιχος αρσενικός τύπος. Αποτυπώνουν ιδιότητες που στερεοτυπικά αποδίδονται στις γυναίκες, όπως η πολυλογία (*γλωσσού*), η σεξουαλική «διαθεσιμότητα» (*εύκολη*), η σύνδεση της ωραίας εξωτερικής εμφάνισης με την έλλειψη νοημοσύνης (*γλάστρα, ξανθιά*), ο δύστροπος χαρακτήρας (*σκύλα*) κ.ο.κ. Τελικά, μέσω αυτών αναπαράγονται και διαιωνίζονται σεξιστικά στερεότυπα.

Παράλληλες βιωματικές δράσεις

Με αφορμή την επισήμανση της χρήσης λόγιων στοιχείων στη δημόσια σφαίρα για τον γλωσσικό προσδιορισμό διαφόρων μορφών διαφορετικότητας, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να διευρύνει και να εμβαθύνει τον μεταγλωσσικό προβληματισμό για τα λόγια στοιχεία και τις χρήσεις τους στην καθημερινή μας επικοινωνία και σε πεδία πέραν της ετερότητας.

Ειδικότερα, αξιοποιώντας ως γλωσσοδιδακτική μεθοδολογία τη διεξαγωγή έρευνας πεδίου, αναθέτει στα παιδιά να συλλέξουν και να αναλύσουν δεδομένα αξιοποίησης των λόγιων τύπων σε ταμπέλες, πινακίδες, επιγραφές καταστημάτων, αφίσες κ.ά. Η τελευταία προσέγγιση αξιοποιεί την έννοια του γλωσσικού τοπίου (linguistic landscape), δηλαδή της πολύπλευρης και συχνά απαρατήρητης σημειολογίας των κειμένων στον δημόσιο χώρο,[1] ως μαθησιακό πόρο, προσφέροντας ένα εύχρηστο και δυναμικό εργαλείο προσέγγισης των ποικίλων ειδών λόγου και άσκησης των μαθητών/μαθητριών σε καθημερινές πρακτικές κατασκευής νοήματος.

Στη συνέχεια, ακολουθεί συστηματική μεταγλωσσική επεξεργασία του πολυτροπικού υλικού μέσα στην τάξη, με στόχο την εξαγωγή συμπερασμάτων. Τα σχόλια και οι παρατηρήσεις μπορεί π.χ. να περιστραφούν γύρω από τα εξής θέματα:

- την απολιθωματική/φωτογραφική λειτουργία των λόγων στοιχείων σε κειμενικά είδη όπως οι αγγελίες (*πωλείται, διατίθεται, ζητείται* κ.ά.) ή τα οδωνύμια (*Ιπποκράτους, Μητροπόλεως, Ερμού*)· π.χ. κανείς δεν θα έγραφε σε μια αγγελία *πουλιέται, ζητιέται* κ.ο.κ., ούτε σε ένα οδωνύμιο θα αναγραφόταν *Ιπποκράτη, Μητρόπολης, Ερμή,* γεγονός που αναδεικνύει ότι σε τέτοιου είδους

περιπτώσεις τα λόγια στοιχεία δεν είναι πλέον παραγωγικά, αλλά μοιάζουν με «απολιθώματα».

- την παρουσία τους σε επίσημα κείμενα του θεσμικού λόγου (π.χ. πινακίδες: *Μέγιστη επιτρεπόμενη στάθμευση*), αλλά ταυτόχρονα και σε επωνυμίες καταστημάτων ως «ελκυστικό» (catchy) λεκτικό ένδυμα με στόχο την προσέλκυση του ενδιαφέροντος και τη δημιουργία αγοραστικής πρόθεσης (π.χ. *Σχολαρχείον, Το Περίπτερον, Nyx* (για «νυχάδικο"), *Εύωνον, Οινώνος* κ.ο.κ.), γεγονός που τεκμηριώνει τις διαφοροποιημένες χρήσεις των λόγιων τύπων, με κοινό χαρακτηριστικό ότι παράγουν συνδηλώσεις μόρφωσης και καλλιέργειας λόγω της σύνδεσής τους με παλαιότερες γλωσσικές μορφές της ελληνικής. Ενίοτε μάλιστα γίνεται κατάχρηση αρχαϊστικών στοιχείων σε επίδειξη αρχαιομάθειας, λογιότητας, αλλά και ιδεολογικοπολιτικής τοποθέτησης (εδώ προσφέρεται η ευκαιρία για συζήτηση με τους μαθητές και της μαθήτριες περί νεοκαθαρεύουσας).

- τις αλληλεπιδράσεις στο γλωσσικό τοπίο μεταξύ διαφορετικών σημειωτικών κωδίκων (λόγος, εικόνα, χρώμα, γραφικός χαρακτήρας ή επιλογή γραμματοσειράς κ.ά.).

---

[1] Η μελέτη των γλωσσικών τοπίων (linguistic landscapes, βλ. ενδεικτικά Backhaus, 2007· Shohamy & Gorter, 2009· Shohamy et al., 2010) ερμηνεύει την παρουσία της γλώσσας και των ποικιλιών της στη δημόσια σφαίρα ως ιδεολογική κατασκευή: υπό αυτή την οπτική, ο χώρος αποτελεί κοινωνικά και πολιτισμικά εντοπισμένη αναπαράσταση, που εκ των πραγμάτων δομείται και οριοθετείται στη βάση διαφορετικών θέσεων και ιδεολογιών (van Dijk, 2006), αλλά και σε συνάρτηση με τη γλώσσα που παράγεται στον/'από' τον χώρο. Επομένως, αν ο χώρος είναι κατασκευή επινοημένη, σημειοποιημένη και επανασημειοποιημένη (semiotized-resemiotized· βλ. Blommaert, 2013· Scollon & Scollon, 2003), τότε το γλωσσικό τοπίο, όπως σχολιάζει η Τσιπλάκου (2017, 729), «είναι έκφανση μιας δυναμικής σχέσης μεταξύ χώρου και γλώσσας, η οποία, αφενός, παράγεται εντός του χώρου και, αφετέρου, τον οριοθετεί και τον δομεί αλλά και δομείται από αυτόν».

2. «Λέξεις με…μαθηματική ακρίβεια!»

Τάξη: Β΄ Γυμνασίου

Προτεινόμενη διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Χώρος: Αίθουσα διδασκαλίας

Προϋποθέσεις υλοποίησης για εκπαιδευτικό και μαθητή: πρόσβαση στο διαδίκτυο, χρωματιστές καρτέλες, διδακτικά εγχειρίδια άλλων μαθημάτων

Εισαγωγικές επισημάνσεις

Το ειδικό λεξιλόγιο των διαφόρων επιστημονικών πεδίων στη σχολική του εκδοχή περιλαμβάνει λεξήματα με τα οποία οι μαθητές έρχονται καθημερινά σε επαφή, στο πλαίσιο γνωστικών αντικειμένων όπως τα Μαθηματικά, η Φυσική, η Χημεία, η Βιολογία κ.ο.κ. Συχνά στα μάτια των παιδιών πρόκειται για ακατάληπτους όρους, τους οποίους «παπαγαλίζουν» αναγκαστικά, χωρίς να κατανοούν το σημασιολογικό τους περιεχόμενο, γεγονός που σε μεγάλο βαθμό εμποδίζει και τη γνωστική κατάκτησή τους, οδηγώντας σε φαινόμενα όπως η μαθηματικοφοβία, η χαμηλή βαθμολογική επίδοση κ.ά.

Το διδακτικό σενάριο με (ενδεικτικό) τίτλο «Λέξεις με…μαθηματική ακρίβεια!», εντασσόμενο στη Β΄ Γυμνασίου και ειδικότερα στο σημασιολογικό πεδίο λεξιλογίου «επιστήμη/τεχνολογία/υψηλή τεχνολογία/σύγχρονη ζωή», αποβλέπει στη διδακτική ανάδειξη του επιστημονικού λόγου τόσο σε λεξικό επίπεδο, όσο και σε ό,τι αφορά την κειμενική γραμματική και τα ιδιοσυγκρασιακά χαρακτηριστικά του *επιστημονικού επιπέδου ύφους* (*scientific register*), καθώς η επιστήμη, ιδωμένη υπό την οπτική της κοινωνικής σημειωτικής ως επιτέλεση του λόγου, αποτελεί κειμενική και ταυτόχρονα κοινωνικοπολιτισμική και πολιτική πρακτική, «που ονοματοδοτεί, δομεί και χωροθετεί τους κοινωνικούς και φυσικούς κόσμους». Δεδομένου δε ότι η προσβασιμότητα των μαθητών/μαθητριών στο συναρπαστικό σύμπαν της επιστήμης διαμεσολαβείται εκ των πραγμάτων από τη γλώσσα, η εξάσκηση των παιδιών στην κατάλληλη χρήση του επιστημονικού λεξιλογίου συμβάλλει στον εκδημοκρατισμό της εκπαίδευσης και τα προετοιμάζει ώστε να ανταποκριθούν ικανοποιητικά στις ανάγκες της ζωής τους ως πολιτών που διαθέτουν ικανότητες συλλογισμού, επίλυσης προβλημάτων και λήψης αποφάσεων.

Η προτεινόμενη χρονική διάρκεια υλοποίησης του σεναρίου είναι δύο διδακτικά δίωρα, προσφέρεται δε κατεξοχήν για διαθεματικές προσεγγίσεις (π.χ. Ολοκληρωμένη Εκμάθηση Περιεχομένου και Γλώσσας/Content & Language Integrated Learning [CLIL]). Ως προς τους διδακτικούς πόρους, απαραίτητη είναι η πρόσβαση στο διαδίκτυο και στα διδακτικά εγχειρίδια των μαθημάτων των παραδοσιακά λεγόμενων «θετικών επιστημών» (Μαθηματικών, Φυσικής, Χημείας, Βιολογίας), με μοναδικό άλλο «προαπαιτούμενο» τα χρωματιστά χαρτόνια για την αναγραφή λέξεων.

Επιδιωκόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Με την ολοκλήρωση του Σεναρίου αναμένεται οι μαθητές να είναι σε θέση:

- να αναγνωρίζουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τους μηχανισμούς παραγωγής του ειδικού λεξιλογίου της επιστήμης,
- να αναλύουν τις στρατηγικές κατασκευής του επιστημονικού νοήματος,
- να αντιλαμβάνονται τη γλώσσα της επιστήμης ως εργαλείο διαρκούς αναδιαμόρφωσης του τρόπου με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο και βελτιώνουμε την ποιότητα της ζωής μας,
- να αξιοποιούν τη διδασκόμενη στο πλαίσιο των διαφόρων σχολικών μαθημάτων επιστημονική ορολογία με αυτοπεποίθηση,
- να αμφισβητούν τη διαχωριστική γραμμή που παραδοσιακά κατατέμνει τα διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα του Αναλυτικού Προγράμματος, αναδεικνύοντας τη γλώσσα ως την υποκείμενη οργανωτική αρχή κάθε ανθρώπινης εμπειρίας και δραστηριότητας,

Προτεινόμενη διδακτική πορεία και γλωσσικές δραστηριότητες

Ως αφόρμηση ο εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει το ακόλουθο απόσπασμα από λογοτεχνικά μεταπλασμένη τοποθέτηση του Γαλιλαίου, στο πλαίσιο φανταστικού διαλόγου του με τον Κ. Νικολλίνι:

«Το μεγάλο βιβλίο της φύσης μπορεί να διαβασθεί μόνον από εκείνους που ξέρουν τη γλώσσα με την οποία είναι γραμμένο. Και η γλώσσα αυτή είναι τα μαθηματικά. […] Αλλά αν κάποιος καταφέρει να κάνει την φύση να του μιλήσει, τότε αυτή του μιλάει στη γλώσσα των μαθηματικών και αν δεν ξέρουμε αυτή τη γλώσσα, δεν μπορούμε να καταλάβουμε τι λέει. Και δεν φτάνει να ξέρει κανείς αυτή τη γλώσσα μόνο πρόχειρα – δυστυχώς υπάρχουν πολλοί τέτοιοι άνθρωποι – γιατί τότε εύκολα μπορεί να συμβεί να παρανοεί τελείως αυτό που του λέει η φύση. Και αν θέλει να διατυπώσει τις δικές του ιδέες στη γλώσσα των μαθηματικών, το αποτέλεσμα θα είναι ένα άθλιο τραύλισμα. […] Οποιοσδήποτε θέλει ν' απολαύσει τους καρπούς των μαθηματικών πρέπει – είτε του αρέσει, είτε όχι – να δεχθεί και τον τρόπο σκέψης τους.»

(«Διάλογος για τη γλώσσα του βιβλίου της φύσης»,
Διάλογοι για τα Μαθηματικά,
Αθήνα: Σύγχρονες Επιστήμες, Διογένης, 1979)

Με επίκεντρο το απόσπασμα οι μαθητές εκφράζουν τις απόψεις τους για τα μαθηματικά ως γλώσσα και για τη σχέση τους με τη φυσική γλώσσα, με στόχο την καλλιέργεια ενός γενικού, εισαγωγικού προβληματισμού για τη γλώσσα της επιστήμης.

Ακολουθούν μια σειρά από τυποκεντρικές λεξιλογικές δραστηριότητες, οι οποίες έχουν ως στόχο την προετοιμασία των μαθητών/μαθητριών για τη συμμετοχή σε επικοινωνιακού χαρακτήρα δράσεις με θέμα τον επιστημονικό λόγο, μέσω της παροχής των κατάλληλων εφοδίων σε λεξιλογικό και κειμενικό επίπεδο.

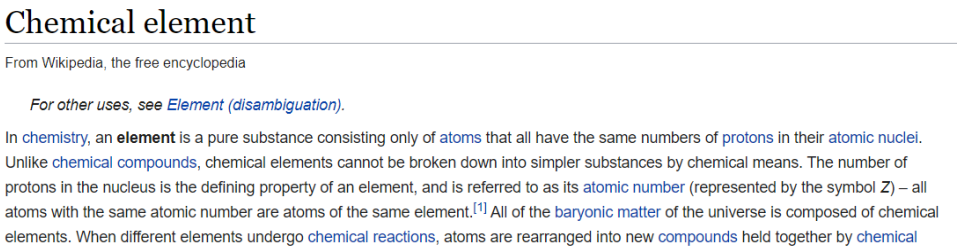
1. «Εντοπίστε ποια γνωστή σας λέξη ‘κρύβεται’ μέσα στους όρους *τετμημένη, συνισταμένη, τεθλασμένη, υποτείνουσα*» → Οι μαθητές επιχειρούν διαισθητικά να αναλύσουν τις λέξεις στα συστατικά τους και να τις ετυμολογήσουν. Στη συνέχεια ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει τον ορισμό τους, χωρίς να ενδιαφέρει στο σημείο αυτό ο μαθηματικός σχολιασμός τους, και γίνεται η σχετική συζήτηση για το σημασιολογικό τους περιεχόμενο.

2. «Τι σημαίνουν στη γλώσσα της επιστήμης και τι στην καθημερινή μας γλώσσα οι όροι *αντίδραση* (Χημεία), *εξίσωση* (Μαθηματικά) και *κύκλωμα* (Φυσική); Υπάρχει σχέση ανάμεσα στις δύο σημασίες»· εναλλακτικά: «Οι *πραγματικοί αριθμοί* αντιδιαστέλλονται προς τους *ψεύτικους*;» ή «Το *ανάγωγο κλάσμα* δεν έχει καλούς τρόπους;» → Οι μαθητές πειραματίζονται με την έννοια της πολυσημίας και της αλλαγής της σημασίας κατά τη μετάβαση από τον επικοινωνιακό στον επιστημονικό λόγο. Οι σημασιολογικές μετατοπίσεις (μέσω των διαδικασιών της στένωσης ή της επέκτασης) που προκύπτουν κατά τη μετάβαση από την κοινή γλώσσα στην επιστημονική μεταγλώσσα δεν είναι καθόλου αυτονόητες για τα παιδιά και μπορεί να οδηγήσουν σε παρερμηνείες κατά την προσπάθεια των μαθητών/-τριών να αποδώσουν το κατάλληλο νόημα σε λέξεις που τις γνωρίζουν μεν από την καθημερινότητά τους, αλλά που πρέπει να τις αναπλαισιώσουν εντός του ανοίκειου επιστημονικού συγκειμένου.

1. «Αναζητήστε στο ηλεκτρονικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής (https://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/) επιστημονικούς ή τεχνολογικούς όρους σύνθετους με α΄ συνθετικό τα *τηλε-* και *αμφι-*. Ποια είναι η σημασία τους;». Ο εκπαιδευτικός μπορεί, με τη βοήθεια ανοικτής πρόσβασης ψηφιακών εργαλείων, να κατασκευάσει ηλεκτρονικό παζλ με σύνθετες λέξεις του επιστημονικού λεξιλογίου, π.χ.: *βιό-σφαιρα, ισο-σκελής, ηλεκτρο-μαγνητικός, μικρό-βιο, γεω-δυναμική, υδρό-φιλος*. Η ίδια δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί και με χαρτόνια, αναθέτοντας στα παιδιά να κατασκευάσουν μόνα τους το παζλ.

2. «Στο παρακάτω απόσπασμα από τη Wikipedia, εντοπίστε επιστημονικούς όρους ελληνικής προέλευσης» → Οι μαθητές ασχολούνται με διεθνισμούς (μεταφραστικά δάνεια ή αντιδάνεια) του επιστημονικού λεξιλογίου, δηλαδή όρους που συνήθως στηρίζονται σε αρχαία ελληνικά ή/και λατινικά λεξικά στοιχεία και χρησιμοποιούνται σε περισσότερες από δύο γλώσσες (π.χ. *βιοφυσική / biophysics*, *έκλειψη / eclipse*, *ελικοειδής / helicoidal*, *ηλιοκεντρικός / heliocentric, πεπτίδιο-peptide, τελόφαση / telophase*). Η διερεύνησή τους προσφέρει την ευκαιρία για αναφορά τόσο στην επίδραση της ελληνικής ως γλώσσας γοήτρου για τη διεθνή επιστημονική κοινότητα, όσο και για το

είδος του επιστημονικού λόγου ως κοινό νόημα για τους ομιλητές/τις ομιλήτριες διαφορετικών γλωσσών.

Chemical element

From Wikipedia, the free encyclopedia

For other uses, see Element (disambiguation).

In chemistry, an **element** is a pure substance consisting only of atoms that all have the same numbers of protons in their atomic nuclei. Unlike chemical compounds, chemical elements cannot be broken down into simpler substances by chemical means. The number of protons in the nucleus is the defining property of an element, and is referred to as its atomic number (represented by the symbol *Z*) – all atoms with the same atomic number are atoms of the same element.[1] All of the baryonic matter of the universe is composed of chemical elements. When different elements undergo chemical reactions, atoms are rearranged into new compounds held together by chemical

3. «Με βάση το ουσιαστικό *γωνία*, να χρησιμοποιήσετε όσο το δυνατόν περισσότερα επίθετα και να δημιουργήσετε συνδυασμούς που περιγράφουν διαφορετικά είδη γωνιών» (π.χ. *γωνία → ορθή, οξεία, αμβλεία, κυρτή, μη κυρτή* κ.ά.). Σε φραστικό επίπεδο, οι μαθητές επεξεργάζονται λεξικές συνάψεις (collocations) αποτελούμενες από *ταξινομικό επίθετο + ουσιαστικό*, δημιουργώντας πολυλεκτικούς σχηματισμούς με σχέσεις αμοιβαίας προβλεψιμότητας μεταξύ των μεμονωμένων λεξικών στοιχείων, οι οποίες αντιστοιχούν σε διαφορετικά μαθηματικά αντικείμενα. Μάλιστα, οι συνάψεις που προκύπτουν με το ίδιο επίθετο μπορεί να ανήκουν σε διαφορετικά επιστημονικά πεδία, π.χ. *περιοδική ταλάντωση (φυσική) / περιοδικός αριθμός (μαθηματικά).* Στο σημείο αυτό μπορεί να γίνει συζήτηση για την περιγραφική και ταξινομική λειτουργία του επιθέτου στον επιστημονικό λόγο (έναντι λ.χ. της αξιολογικής/σχολιαστικής στο δημοσιογραφικό ύφος), αλλά και για τη διαδικασία μετατροπής μιας φράσης σε ενιαίο λεξικό στοιχείο, στην περίπτωση των παγιωμένων σχηματισμών (λεξικοποίηση).

4. «Αναζητήστε στο βιβλίο των Μαθηματικών (ή εναλλακτικά της Φυσικής ή της Χημείας) ορισμούς και καταγράψτε το βασικό ρήμα με το οποίο εκφέρονται. Τι παρατηρείτε σε σχέση με το πρόσωπο και την έγκλιση εκφοράς τους;» → Περνώντας στο επίπεδο της κειμενικής γραμματικής, το ενδιαφέρον εστιάζεται στο κειμενικό υπο-είδος των επιστημονικών ορισμών· σχολιάζονται στοιχεία που αφορούν το σύστημα μεταβιβαστικότητας και τη δείξη. Αρχικά, επισημαίνεται ότι κατά κανόνα οι ορισμοί έχουν απρόσωπη φύση, αφού το ρήμα που επιτελεί τη λειτουργία του ορίζειν είναι τριτοπρόσωπο (π.χ. *λέγεται/-ονται, ονομάζεται/-ονται, σημαίνει, ορίζεται* κ.ά.). Η χρήση τριτοπρόσωπων εκφράσεων εμφανίζει τη μαθηματική δραστηριότητα ως ανεξάρτητη από τη συμμετοχή του ανθρώπινου παράγοντα, επομένως κατ' επέκταση ως κάτι αντικειμενικό και αμετάβλητο. Και σε ό,τι αφορά την έγκλιση, οι ορισμοί εκφέρονται σε οριστική, την έγκλιση του πραγματικού, καθώς εκφράζουν αλήθειες άχρονες και αναμφισβήτητες - εξού και απουσιάζουν εντελώς από αυτούς επισχετικοί

δείκτες που τροποποιούν τον βαθμό πιθανότητας ή εκφράζουν στάση (π.χ. *πιθανόν, ίσως, μάλλον* κ.ο.κ.).

Σε αυτό το σημείο, ενδιαφέρον έχει να τονιστεί στα παιδιά ότι σπανιότερα στους ορισμούς των σχολικών εγχειριδίων χρησιμοποιείται το α΄ πληθυντικό (*ονομάζουμε, αποκαλούμε, αντικαθιστούμε*), επιλογή που, αντιθέτως, δίνει έμφαση στη συμμετοχή της επιστημονικής κοινότητας ως συλλογικότητας στη διαδικασία διατύπωσης του ορισμού, ο οποίος αυτή τη φορά προβάλλεται ως κατασκευή του ανθρώπινου πολιτισμού. Μάλιστα, συνοψίζοντας όλα τα παραπάνω, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί εν κατακλείδι να θέσει ένα εύλογο ερώτημα: ποιος διατυπώνει τους ορισμούς των σχολικών εγχειριδίων και μάλιστα με τόσο ακλόνητη βεβαιότητα; Η αυτονόητη απάντηση είναι οι συγγραφικές ομάδες που αναλαμβάνουν το δύσκολο έργο να γεφυρώσουν το χάσμα ανάμεσα στον επιστημονικό και τον σχολικό λόγο. Η διδακτική αυτή μετατόπιση αποτελεί σύνθετη διαδικασία, καθώς πρέπει να λάβει υπόψη μια σειρά παραγόντων, όπως η διδακτική παράδοση στο συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο, οι ανάγκες της αγοράς εργασίας, το κοινωνικό περιβάλλον κτλ. Επομένως, οι «αλήθειες» των ορισμών δεν είναι τόσο άχρονες και απρόσωπες· έχουν φορέα και εποχή. Η συμβατική τους διάσταση είναι κάτι που πρέπει να αναδειχθεί κατά τη διδασκαλία, με τον ρόλο του/της εκπαιδευτικού να είναι καθοριστικός στο να αναδυθεί στα μάτια των μαθητών/τριών η επιστημονική κοινότητα εντός της οποίας αυτές διατυπώνονται.

Ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες εμπέδωσης και επέκτασης

Κλείνοντας, ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναθέσει στα παιδιά να σχεδιάσουν και στη συνέχεια να παίξουν χωρισμένα σε ομάδες το γνωστό επιτραπέζιο παιχνίδι «Ταμπού», με επιστημονικές έννοιες τις οποίες πρέπει να περιγράψουν, αποφεύγοντας κεντρικές για τον ορισμό τους λέξεις (βλ. εικόνα 1).

Εικόνα 1. «Ταμπού» με επιστημονικές έννοιες

Εναλλακτικά, προτείνεται το ομαδοσυνεργατικό παιχνίδι «Human tetris»: τα παιδιά αναγράφουν σε καρτέλες διαφορετικών χρωμάτων (π.χ. μπλε και κίτρινες) αφενός έννοιες από τα διάφορα επιστημονικά πεδία και αφετέρου τους ορισμούς αυτών. Στη συνέχεια χωρίζονται σε δύο ομάδες. Ο εκπαιδευτικός μοιράζει τυχαία τις καρτέλες· στόχος των παιδιών είναι να γίνουν ζευγάρια «έννοιας-ορισμού». Τέλος, κάθε ζευγάρι μπορεί να κάνει μια συνοπτική παρουσίαση της έννοιας που «εκπροσωπεί».

Γ. Πρόσληψη κειμένου

1. Αναγνωστικές στρατηγικές

Τάξη: Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου

Προτεινόμενη διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Χώρος: αίθουσα διδασκαλίας

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή: -

Σύντομη περιγραφή

Οι μαθητές εξασκούνται σε συγκεκριμένες στρατηγικές πρόσληψης γραπτών κειμένων.

Θεωρητικό πλαίσιο

Οι αναγνωστικές στρατηγικές γνωσιακού χαρακτήρα που επιδιώκεται να αναπτύξουν οι μαθητές για την πρόσληψη ενός (γραπτού) κειμένου είναι:

- η συνεχής διατύπωση υποθέσεων για το περιεχόμενο και τη μορφή του κειμένου και έλεγχός τους,
- η δημιουργία προσδοκιών για το περιεχόμενο και τη μορφή του κειμένου με βάση στοιχεία, όπως είναι ο τίτλος του κειμένου ή η διακοσμητική εικονογράφηση, και με βάση τη σχηματική (προϋπάρχουσα) γνώση των ομιλητών,
- η συναγωγή του νοήματος λέξεων, φράσεων και προτάσεων βάσει του κειμενικού συγκειμένου (συμφραζόμενα) και του επικοινωνιακού και κοινωνικοπολιτισμικού περικειμένου ή/και βάσει των δομικών τους συστατικών και ο έλεγχος της ορθότητας της συναγωγής,
- η σύνδεση, η ομαδοποίηση / ταξινόμηση ιδεών, η αναδιοργάνωση, η ανάλυση και σύνθεση κειμενικών πληροφοριών,
- η επεξεργασία των πληροφοριών με βάση την προϋπάρχουσα γνώση,
- η ερμηνεία των κειμενικών δεδομένων με βάση τις προθέσεις του, το κοινωνικό, το αξιακό και το πολιτισμικό πλαίσιο της παραγωγής του κειμένου, τους αναγνώστες / ακροατές,
- ο σχολιασμός πληροφοριών στο περιθώριο, η υπογράμμιση πληροφοριών, η δημιουργία διαγράμματος του κειμενικού περιεχομένου,
- η παλινδρομική ανάγνωση,
- η επαναλαμβανόμενη αναδιατύπωση,
- η διερεύνηση των δομικών και νοηματικών σχέσεων μεταξύ των κειμενικών ιδεών
- η αναζήτηση και επεξεργασία των ασαφών σημείων του κειμένου.

Σκοπός και στόχοι

Σκοπός της δραστηριότητας αυτής είναι οι μαθητές να συνειδητοποιήσουν τις στρατηγικές πρόσληψης που έχουν στη διάθεσή τους και να προχωρήσουν στην επιλογή εκείνων που κατά τη γνώμη τους θα τους διευκολύνουν στην πρόσληψη του κειμένου.

Με τη δραστηριότητα αυτή επιδιώκεται οι μαθητές:

- να εξοικειωθούν μέσω της εφαρμογής με στρατηγικές ανάγνωσης.
- να παρατηρήσουν τον αναγνωστικό εαυτό τους.
- να βελτιώσουν τον τρόπο ανάγνωσής τους.

Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης

Οι μαθητές εμπλέκονται στην ανάγνωση ενός κειμένου ακολουθώντας συγκεκριμένες αναγνωστικές στρατηγικές που εμπεριέχονται σε δραστηριότητες/ερωτήματα. Η πρόταση αυτή μπορεί να εφαρμοστεί ατομικά είτε

ομαδικά, σύμφωνα με την κρίση του διδάσκοντα. Σε κάθε περίπτωση είναι σημαντική η δημοσίευση των απαντήσεων των μαθητών και η συζήτηση στην τάξη. Στο τέλος της δραστηριότητας, προτείνεται η συνδιαμόρφωση από μαθητές και καθηγητές μιας βοηθητικής σχάρας/κλίμακας/ ρουμπρίκας για την ανάγνωση κειμένων, που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί από τους μαθητές συστηματικά.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

- Προτού διαβάσετε το κείμενο, επικεντρωθείτε στον τίτλο, στον συγγραφέα του, στο μέσο στο οποίο δημοσιεύτηκε και στον χρόνο δημοσίευσής του. Τι υποθέτετε για το κείμενο; Τι μπορεί να σημαίνει ο τίτλος; Σε ποια χρονολογία μπορεί να τοποθετείται ο αναγνώστης; Τι υποψιάζεστε ότι μπορεί να είναι το θέμα του κειμένου; Πού δημοσιεύεται το κείμενο; Πώς αυτό μπορεί να επηρεάσει το περιεχόμενό του;
- Διαβάστε το κείμενο. Η ανάγνωσή σας θα είναι τμηματική. Προσπαθήστε να απαντήσετε στις συνοδευτικές ερωτήσεις. Υπογραμμίσετε τα σημεία που θεωρείτε σημαντικά. Σημειώστε τα σημεία που δεν καταλαβαίνετε ή που σας δυσκολεύουν. Ξαναδιαβάστε όσες φορές κρίνετε απαραίτητο τα σημεία όπου εντοπίζετε δυσκολίες.

ΚΕΙΜΕΝΟ

Δεκαέξι χρόνια πριν… στο σήμερα	
Μια παρέα Ελλήνων κάθεται σε καφετέρια και συζητά ζωηρά. Όλοι μιλάνε με όλους ταυτόχρονα, εμφανώς ενθουσιασμένοι για κάτι. Λέξεις ακούγονται που μοιάζουνε με «βδέλλα», «αριστέα» και «αγοράκι». Ξάφνου, κάποιος διαπιστώνει ότι ένας λαχανιασμένος γκριζομάλλης κύριος στέκεται παραδίπλα και τους κοιτάζει με περίεργο βλέμμα. Όλοι γυρίζουν προς το μέρος του. Κάθεστε πολύ κοντά, λέει ο κύριος. Δηλαδή; ρωτά η κοπέλα που βρίσκεται πιο κοντά του. Πολύ κοντά. Κανένα social distancing. Και δε φοράει κανένας μάσκα.	Τι σκέψεις σας δημιουργεί το ξεκίνημα του άρθρου; Τι πιστεύετε ότι θα συμβεί στη συνέχεια; Πού μπορεί να αναφέρονται οι λέξεις «βδέλλα», «αριστέα», «αγοράκι»; Αν σας έλεγα ότι ο Αριστέας είναι ποδοσφαιριστής που διακρίθηκε με την Εθνική Ελλάδος στο Euro 2004, όπως και ο Δέλλας και ο Ζαγοράκης (των οποίων τα ονόματα θυμίζουν «βδέλλα» και «αγοράκι») μπορεί να σας βοηθούσε; Γιατί μπορεί ο κύριος να λέει «Κάθεστε πολύ κοντά»; Πού σας παραπέμπει αυτή η φράση; Γιατί δεν γίνεται κατανοητός ο κύριος;

Τι πράγμα; Ο κύριος σμίγει τα φρύδια του -μια σκέψη περνά απ' το μυαλό του. Τι ημερομηνία έχουμε; ρωτάει. Σήμερα; Τέσσερις Ιουλίου, απαντά η κοπέλα. Πλέον όλοι έχουν γυρίσει προς το μέρος του και τον παρατηρούν προσεκτικά. Τέσσερις Ιουλίου. Μάλιστα. Ποιας χρονιάς; Μια μικρή παύση στην ομήγυρη, μερικά πρώτα χαμόγελα. Έχουμε 2004, λέει η κοπέλα. Το πρόσωπο του κυρίου φωτίζεται μόλις ακούει αυτή την απάντηση. Άρα πέτυχε! Τα κατάφερα! Από τη χαρά του αρχίζει να βήχει λίγο. Συγχαρητήρια. Τι καταφέρατε; Γύρισα. Τα κατάφερα. Ήρθα εδώ για να σας προειδοποιήσω. Για να σωθεί ο κόσμος. Σας ευχαριστούμε. Για ποιο πράγμα θέλετε να μας προειδοποιήσετε; Ελάτε, καθίστε, μη στέκεστε, εξηγήστε μας. Η παρέα κάνει χώρο για να καθίσει ο ξένος. Συνειδητοποιούν όλοι ότι εδώ υπάρχει πολύ ψωμί, ίσως μια αστεία ιστορία που θα έχουν να θυμούνται μεταξύ τους για χρόνια. – Έρχομαι από το μέλλον, λέει ο ξένος. Δεν ξέρω πώς να σας το εξηγήσω ώστε να το καταλάβετε, αλλά έρχομαι από το 2020 και πρέπει να προειδοποιήσω τον κόσμο.	Γιατί πιστεύετε ότι η παρέα γελάει; Για ποιον λόγο μπορεί να φωτίζεται το πρόσωπο του κυρίου; Τι πιστεύετε ότι κατάφερε ο κύριος; Γιατί ο συγγραφέας αναφέρεται στον βήχα του κυρίου; Γιατί η παρέα τον προσκαλεί να καθίσει μαζί τους; Τι σημαίνει ότι «εδώ υπάρχει πολύ ψωμί»;

Για ποιο πράγμα; Για πολλά πράγματα. Για τόσο πολλά πράγματα. Πρέπει να αποφύγουμε πολύ σημαντικά λάθη. Ως ανθρωπότητα, εννοώ. Πείτε μας, λοιπόν, μην καθυστερείτε. Ποια λάθη; Τι θα συμβεί μέχρι το 2020; Κατακλυσμιαίες αλλαγές. Από πού να αρχίσω. Ο Ντόναλντ Τραμπ θα εκλεγεί Πρόεδρος των ΗΠΑ. Ο ποιος; Ποιος είναι αυτός; Αυτός ο τηλεπαρουσιαστής; Που παρουσιάζει ένα ριάλιτι; Ναι. Θα γίνει Πρόεδρος. Και στην Ουκρανία θα κάνουν πρόεδρο έναν κωμικό που έπαιζε σε μια τηλεοπτική σειρά το ρόλο ενός τυχαίου που έγινε πρόεδρος. Και στη Βρετανία θα γίνει πρωθυπουργός ο Μπόρις Τζόνσον. Αυτός ποιος είναι πάλι; Ένας δημοσιογράφος δεν είναι; Ένας γελοίος. Έγραψε πρόσφατα ένα άρθρο που βρίζει τα θύματα του Χίλσμπορο, πετάγεται ένα άλλος της παρέας, που ξέρει από αγγλικό ποδόσφαιρο. […] Αυτά είναι καταπληκτικά που μας λέτε. Και τι άλλο θα γίνει; Πείτε μας παρακαλούμε, προειδοποιήστε μας. Με λεπτομέρειες, αν έχετε την καλοσύνη. Ο άνθρωπος σκουπίζει το μέτωπο του, στο οποίο έχουν εμφανιστεί μικρές σταγόνες ιδρώτα. Αρχίζει να υποπτεύεται ότι τον κοροϊδεύουν, πράγμα που περίμενε. Μοιάζει	Ποια γεγονότα γνωρίζετε, από αυτά που αναφέρονται; Για ποιον λόγο αναφέρεται το παρελθόν και το μέλλον των προσώπων που κατονομάζονται;

κάπως κουρασμένος. Ξαναβήχει λίγο. Αλλά συνεχίζει. Πρέπει να σας πω ότι έρχεται μια μεγάλη κρίση. Παγκόσμια, οικονομική κρίση. Θα σκάσει το 2008, αλλά οι προϋποθέσεις έχουν ήδη μπει. Και στην Ελλάδα τι θα γίνει; Πολλά δραματικά πράγματα. Ένας αστυνομικός θα σκοτώσει ένα παιδάκι. Και μετά η χώρα μας θα χρεοκοπήσει. Θα χρεοκοπήσει; Ναι, για δέκα χρόνια θα βουλιάξουμε σε μια μιζέρια και σε μια καταστροφή πέρα από κάθε φαντασία. Θα είναι σα να βγήκαμε από πόλεμο. Θα χάσουν τις δουλειές τους άνθρωποι, θα φεύγουν από την Ελλάδα να ψάξουνε να βρουν δουλειά αλλού. Θα ζήσουμε στιγμές διχασμού και δυστυχίας. Τι μας λέτε. Είναι σίγουρο αυτό; Απολύτως, είπε ο κύριος, και έβηξε λίγο πάλι. Θέλετε μια χαρτοπετσέτα; Όχι ευχαριστώ. Επιπλέον εκτός από τη χρεοκοπία θα γίνει πόλεμος στη Σύρια και εκατομμύρια άνθρωποι θα χάσουν τα σπίτια τους και θα γίνουν πρόσφυγες. Πολλοί θα προσπαθήσουν να έρθουν στην Ευρώπη και οι περισσότεροι θα περάσουν από τα νησιά μας. Δεν θα καταφέρουμε να το χειριστούμε καλά αυτό. Πολλές τραγωδίες προβλέπετε. Μήπως θα συμβεί και κάτι τρομερό και στους	Γιατί πιστεύετε ότι γίνεται η αναφορά στον βήχα του κυρίου; Ποια από τα γεγονότα που αναφέρονται σας είναι γνωστά; Αυτή είναι η αίσθηση που έχετε αποκομίσει από την κατάσταση στην Ελλάδα, τουλάχιστον για τα γεγονότα που γνωρίζετε;

Ολυμπιακούς Αγώνες; Κάποια οργανωτική τραγωδία; Τρομοκρατική επίθεση; Όχι, όλα θα πάνε καλά. Τέλεια θα περάσετε. Ευχάριστο αυτό. Και δε μας λέτε, ο κόσμος τι θα κάνει ενώ γίνονται όλες αυτές οι τραγωδίες; Οι άνθρωποι. Εμείς δηλαδή. Κυρίως θα κοιτάζουν τα smartphones τους και θα τσακώνονται στο Facebook. Τι είναι Facebook; ρώτησε κάποιος. Τι είναι smartphone; ρώτησε κάποιος άλλος. Ο γκριζομάλλης κύριος έβηξε πάλι. Συνοφρυώθηκε, σα να σκέφτηκε κάτι. Πολύ βήχετε, μήπως είστε άρρωστος; τον ρώτησε αυτή που καθόταν δίπλα του. Αυτός πετάχτηκε ξαφνικά από την καρέκλα. Άρχισε να απομακρύνεται αργά, τρομαγμένος. Μα σταθείτε, τι πάθετε; Δεν θα μας πείτε τι πρέπει να κάνουμε για να γλιτώσουμε από όλα αυτά τα τρομερά πράγματα που θα γίνουν; Νομίζω ότι έκανα ένα μεγάλο λάθος, είπε αυτός, σηκώνοντας την μπλούζα για να κρύψει το στόμα και τη μύτη του, και πνίγοντας άλλο ένα βήχα. Γύρισε για να φύγει, ποιος ξέρει κατά πού. Περιμένετε! Πείτε μας τουλάχιστον κάτι σημαντικό! Τι θα γίνει στον αγώνα το βράδυ; Ο κύριος κοντοστάθηκε. Γιατί έβηχε τόσο; Γιατί ένιωθε τόση κούραση; Ποιος ξέρει τι τους είχε φέρει μαζί του από το καταραμένο 2020. Να τους προειδοποιήσει και γι' αυτό; Για να	Γιατί δεν γνωρίζει η παρέα τι είναι το facebook και τα smartphones; Ποιος αγώνας έλαβε χώρα στις 4 Ιουλίου 2004; Γιατί προβληματίζεται ο κύριος;

κάνουν τι; Ίσως, προσπαθώντας να τους σώσει, να έκανε τα πράγματα πολύ πολύ χειρότερα. Ίσως η μοίρα να είναι αναπόδραστη, τα λάθη αναπόφευκτα. Γύρισε προς το μέρος τους και τους έδωσε το μόνο χρήσιμο πράγμα που είχε και το μόνο που ήξερε στα σίγουρα, πια. – Θα νικήσουμε, είπε. Διασκευασμένο απόσπασμα άρθρου του Θ. Γεωργακόπουλου, εφημερίδα *Η Καθημερινή*, 04.07.2020.	«Θα νικήσουμε» απαντάει ο κύριος στην ερώτηση για τον αγώνα. Θα μπορούσε η φράση αυτή να έχει ένα γενικότερο, ευρύτερο νόημα;

. Έχοντας ολοκληρώσει την ανάγνωση του κειμένου, σκεφτείτε:

- ✔ Ποιος είναι κατά τη γνώμη σας ο στόχος του κειμένου;
- ✔ Για ποιον λόγο πιστεύετε ότι ο δημιουργός του κειμένου σκέφτηκε να μεταφέρει τον πρωταγωνιστή του στον χρόνο;
- ✔ Σας άρεσε το κείμενο αυτό; Γιατί;
- ✔ Τι μάθατε από το κείμενο αυτό;
- ✔ Ποια σημεία του κειμένου σας δυσκόλεψαν; Γιατί;
- ✔ Τι χρειάζεται να γνωρίζει ο αναγνώστης για να κατανοήσει το κείμενο αυτό;
- ✔ Σε τι αναγνωστικό κοινό πιστεύετε ότι απευθύνεται το κείμενο αυτό;
- ✔ Θεωρείτε ότι το κείμενο είναι αισιόδοξο ή όχι;
- ✔ Η προειδοποίηση του κυρίου θα είναι ωφέλιμη ή όχι; Θα βοηθήσει ή όχι στην αποφυγή λαθών;
- ✔ «Ίσως η μοίρα να είναι αναπόδραστη, τα λάθη αναπόφευκτα». Ποια είναι η άποψή σας;
- ✔ Τι έχει αλλάξει από την Ελλάδα του 2004 στην Ελλάδα του σήμερα;
- ✔ Πώς φαντάζεστε το μέλλον;
- ✔ Διαμορφώστε απλές και βοηθητικές οδηγίες για την καλύτερη ανάγνωση κειμένων που θα απευθύνονται στους συμμαθητές σας. Χρησιμοποιήστε το β΄ ενικό ή πληθυντικό πρόσωπο και προτρεπτικό τόνο.

2. Ένας πιλότος και μια ρακέτα του τένις

Τάξη: Α΄ Γυμνασίου - Ενότητα: Ονοματική Φράση - Ψυχαγωγία, Αθλητισμός

Προτεινόμενη διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Χώρος: αίθουσα διδασκαλίας

Προϋποθέσεις υλοποίησης για εκπαιδευτικό και μαθητή: απαιτείται υπολογιστής και ηχεία για την αναπαραγωγή του podcast

Σύντομη περιγραφή

Οι μαθητές εξασκούνται στην ενεργητική ακρόαση παρακολουθώντας την ιστορία του πιλότου Ρολάν-Γκαρός (προς τιμήν του οποίου ονομάστηκε το γνωστό στάδιο τένις) μέσα από σχετικό podcast. Συμπληρώνουν φύλλο εργασίας στο οποίο καταγράφουν πληροφορίες που προκύπτουν από την αφήγηση, χαρακτηριστικά που σχετίζονται με το είδος τους podcast και τα μηνύματα που κατά την κρίση τους αφήνει ως αποτύπωμα η αφήγηση.

Θεωρητικό πλαίσιο

Η πρόσληψη προφορικών κειμένων μπορεί να οργανωθεί σε τρία στάδια: α. στο προ-ακροαστικό, όπου καθορίζεται ο σκοπός της ακρόασης, διερευνώντας οι προσδοκίες των μαθητών, προκαλείται η ανάκληση προϋπαρχουσών γνώσεων που σχετίζονται με το θέμα του κειμένου, γίνεται αναφορά στο περικείμενο κ.ά. β. στο ακροαστικό, όπου οι μαθητές προσλαμβάνουν το κείμενο σύμφωνα με τους προκαθορισμένους στόχους και τις αναγνωστικές οδηγίες και συμμετέχουν σε συζήτηση, γ. στο μετα-ακροαστικό στάδιο, όπου οι μαθητές μπορούν να παράγουν ένα σχετικό κείμενο συγκεκριμένης θεματολογίας που θα καθοριστεί από τον διδάσκοντα ή/και από τους ίδιους.

Η ακρόαση του podcast, ενός μη διαδραστικού προσχεδιασμένου προφορικού κειμένου, μπορεί να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο μη σκόπιμης διδασκαλίας (οι μαθητές προσεγγίζουν το προφορικό κείμενο στο πλαίσιο της προσέγγισης παράλληλων συμπληρωματικών κειμένων σχετικών με το θέμα του αθλητισμού) αλλά και σκόπιμης διδασκαλίας (αν ζητηθεί από τους μαθητές να καταγράψουν τα χαρακτηριστικά του κειμενικού είδους του podcast, ώστε αυτά να αξιοποιηθούν σε δικό τους προφορικό κείμενο/podcast)

Σκοπός και στόχοι

Σκοπός της προτεινόμενης δραστηριότητας είναι οι μαθητές να έρθουν σε επαφή με το κειμενικό είδος του podcast καθώς και να αντλήσουν πληροφορίες για τον Ρολάν Γκαρός.

Με τη δραστηριότητα αυτή επιδιώκεται οι μαθητές:

- να καταγράψουν τα χαρακτηριστικά του προσχεδιασμένου προφορικού λόγου (με τη μορφή podcast – ηχητικού κειμένου): χρήση μουσικής και ηχητικών εφέ, απλός λόγος, παράθεση κατανοητών και εντυπωσιακών πληροφοριών κ.ά.
- να καταγράψουν τις πληροφορίες που προκύπτουν από το κείμενο.
- να προβληματιστούν για τις αξίες που ενσαρκώνει ο Ρολάν Γκαρός (τι μηνύματα προκύπτουν από τη ζωή του Ρολάν Γκαρός; Για ποιον λόγο δόθηκε το όνομά του στο γνωστό στάδιο;)
- να παραγάγουν προφορικό κείμενο με τη μορφή podcast, αναφερόμενοι στη ζωή και στην πορεία κάποιας προσωπικότητα που συνδέθηκε με τον χώρο του αθλητισμού.

Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης

Η δραστηριότητα αυτή να υλοποιηθεί σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο. Οι μαθητές ακούνε ένα podcast αναφορικά με τη ζωή και τη δράση του Ρολάν Γκαρός (https://www.podstories.gr/o-rolan-gkaros-den-eiche-schesi-me-to-tenis/?fbclid=IwAR23XWS-0_578KmWSsU9HWZgk17Q3HO1Xa1_Gyi76CdWNQJCyt1n_ybK7Ek) (podcast με τίτλο Ο Ρολάν-Γκαρός δεν ήταν τενίστας, αλλά ριψοκίνδυνος πιλότος και ήρωας πολέμου. Η ρακέτα που τον έσωσε)και καθοδηγούνται από φύλλο εργασίας όπου δίνονται πολύ βασικές οδηγίες για την εκάστοτε δραστηριότητα. Είναι σημαντικό να παρουσιαστούν όλες οι μαθητικές δημιουργίες στην τάξη, γι' αυτό και η δραστηριότητα εκτείνεται σε δύο διδακτικές ώρες. Σημαντικό είναι επίσης, στο πλαίσιο της ανατροφοδότησης, η κριτική που μπορεί να δεχτούν οι δημιουργίες των μαθητών να είναι ενθαρρυντική.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1^{ο} επίπεδο (προ-ακροαστικό στάδιο)

Αν και μάλλον είναι περιττό μετά την επιτυχία του Στέφανου Τσιτσιπά (Ιούνιος 2021), σημειώνουμε πως το Ρολάν Γκαρός είναι πολύ γνωστό χωμάτινο γήπεδο τένις στο Παρίσι, από το οποίο προέρχεται και το όνομα του αντίστοιχου τουρνουά τένις. Προτού προχωρήσετε στην ακρόαση του podcast, μοιραστείτε στην τάξη τις υποθέσεις σας για τον λόγο για τον οποίο το όνομα του Ρολάν Γκαρός δόθηκε στο γήπεδο τένις του Παρισιού. Μπορείτε να βασιστείτε στον τίτλο του podcast «Ο Ρολάν-Γκαρός δεν ήταν τενίστας, αλλά ριψοκίνδυνος πιλότος και ήρωας πολέμου. Η ρακέτα που τον έσωσε». Τι μπορεί να συνέβη; Τι μπορεί να οδήγησε τους Γάλλους στο να ονομάσουν το γήπεδο τένις Ρολάν Γκαρός; Γράψτε τις υποθέσεις

σας. Μπορείτε, αν θέλετε, να ταξινομήσετε τις υποθέσεις σας από τις πιο πιθανές στις πιο… απίθανες!

…………………………………………………………………………………………
……………………………………………
…………………………………………………………………………………………
……………………………………………
…………………………………………………………………………………………
……………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
……………………………………………
…………………………………………………………………………………………
……………………………………………
…………………………………………………………………………………………
……………………………………………
…………………………………………………………………………………………
……………………………………………
…………………………………………………………………………………………
……………………………………………
…………………………………………………………………………………………
……………………………………………

2ο επίπεδο (ακροαστικό στάδιο)

Ανατρέξτε στο podcast «Ο Ρολάν-Γκαρός δεν ήταν τενίστας, αλλά ριψοκίνδυνος πιλότος και ήρωας πολέμου. Η ρακέτα που τον έσωσε» https://www.podstories.gr/o-rolan-gkaros-den-eiche-schesi-me-to-tenis/?fbclid=IwAR23XWS-0_578KmWSsU9HWZgk17Q3HO1Xa1_Gyi76CdWNQJCyt1n_ybK7Ek

. Καταγράψτε/σημειώστε τις πιο σημαντικές πληροφορίες του κειμένου.

…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………

……
……
……

. Τι σας έκανε μεγαλύτερη εντύπωση από όσα ακούσατε για τον Ρολάν Γκαρός;

……
……
……
……
……

. Τι άνθρωπος ήταν κατά τη γνώμη σας ο Ρολάν Γκαρός;

……
……
……
……
……..

. Ποια μηνύματα κατά τη γνώμη σας προκύπτουν από το κείμενο που ακούσατε;

……
……
……
……
……

. Αν υποθετικά συναντούσατε τον Ρολάν Γκαρός, τι θα τον ρωτούσατε;

……
……
……
……
……
……

Βασιζόμενοι στο podcast που μόλις ακούσατε, ποια είναι κατά τη γνώμη σας τα χαρακτηριστικά αυτού του κειμενικού είδους ως προς τη δομή του, τη γλώσσα που χρησιμοποιείται, τον ρόλο της μουσικής/των ηχητικών εφέ, τη διάρκεια, τον ρυθμό της ανάγνωσης;

……
……
……
……
……
……
……
……
……

……
……
……
……
……
……

Ακολουθεί συζήτηση και σχολιασμός των παρατηρήσεων/απαντήσεών σας στην ολομέλεια.

3ο επίπεδο (μετα-ακροαστικό στάδιο)

Ήρθε η σειρά σας να δημιουργήσετε το δικό σας κείμενο/podcast για κάποια προσωπικότητα του αθλητισμού της δικής σας επιλογής. Ανατρέξτε στο διαδίκτυο και αναζητήστε πληροφορίες για μια προσωπικότητα του αθλητικού χώρου. Επιλέξτε τις πληροφορίες που θα συμπεριλάβετε στο podcast σας. Δημιουργήστε ένα podcast μέγιστης διάρκειας 5΄. Εναλλακτικά παρουσιάστε τα στοιχεία που θα εντάσσατε στο podcast σας (δομή, πληροφορίες, μουσική/ήχοι).

Καλή επιτυχία!

3. Αναγνωστικό Ημερολόγιο

Τάξη: όλες οι τάξεις Γυμνασίου

Προτεινόμενη διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Χώρος: αίθουσα διδασκαλίας

Προϋποθέσεις υλοποίησης για εκπαιδευτικό και μαθητή: πρόσβαση στο προτεινόμενο από τον διδάσκοντα ή/και από τους μαθητές κείμενο (βιβλίο, δοκίμιο, ψηφιακό βιβλίο, ταινία κ.ά.)

Σύντομη περιγραφή

Οι μαθητές προσλαμβάνουν ένα κείμενο επιλογής του διδάσκοντα ή δικής τους και αποτυπώνουν την αναγνωστική τους εμπειρία σε ένα αναγνωστικό ημερολόγιο. Η

δραστηριότητα αυτή εντάσσεται στη μη διεξοδική ανάγνωση, για ψυχαγωγία ή ενημέρωση.

Θεωρητικό πλαίσιο

Στο πλαίσιο της καλλιέργειας της φιλαναγνωσίας και της αναγνωστικής επάρκειας προτείνεται η δραστηριότητα του αναγνωστικού ημερολογίου ως μια πρόταση δημιουργικής, βιωματικής και προσωπικής/υποκειμενικής προσέγγισης ενός κειμένου (με την ευρύτερη έννοια), που μπορεί να λειτουργήσει παράλληλα με τα κείμενα που προσεγγίζονται συστηματικά στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας ή και ανεξάρτητα από αυτά, ως εμβόλιμη «αναγνωστική ζώνη» στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας. Στην περίπτωση αυτή κρίνεται σκόπιμο να δοθούν περιθώρια ελευθερίας και αυτενέργειας σε επίπεδο ανάγνωσης/πρόσληψης στους μαθητές. Η ανάγνωση εκτενέστερων κειμένων (λογοτεχνικό κείμενο, μη λογοτεχνικό κείμενο, ταινία κ.ά.) αποβλέπει είτε στην προσπέλαση πληροφοριών με στόχο αυτές να κατακτηθούν, ώστε να αποτελέσουν τμήμα της σχηματικής γνώσης των μαθητών (ανάγνωση με στόχο τη μάθηση) είτε στην πιο επιφανειακή προσέγγιση των πληροφοριών του κειμένου για ενημερωτικούς σκοπούς (μη διεξοδική, ενημερωτική ανάγνωση) είτε στην αισθητική ανταπόκριση των αναγνωστών / ακροατών (μη διεξοδική, ψυχαγωγική ανάγνωση). Στην πρόταση που ακολουθεί δίνεται έμφαση στην αισθητική διάσταση της αναγνωστικής διαδικασίας.

Σκοπός και στόχοι

Σκοπός της προτεινόμενης δραστηριότητας είναι οι μαθητές να έρθουν σε επαφή με την αναγνωστική τους ταυτότητα, τις αναγνωστικές τους προτιμήσεις και την αναγνωστική τους στάση: Πώς διαβάζουν; Τι αναγνωστικό ρυθμό υιοθετούν; Τι τους συγκινεί; Τι τους αρέσει και τι όχι; Τι θα άλλαζαν σε αυτό που διάβασαν; Πώς προσλαμβάνουν μια ταινία;

Με τη δραστηριότητα αυτή επιδιώκεται οι μαθητές:

- να καταγράψουν τις εντυπώσεις τους από την ανάγνωση/πρόσληψη.
- να παρατηρήσουν τον αναγνωστικό εαυτό τους.
- να προσλάβουν αισθητικά και κριτικά κείμενα της δικής τους επιλογής ή της επιλογής του διδάσκοντα.
- να αντιδράσουν δημιουργικά απέναντι στο κείμενο που προσέλαβαν.

Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης

Οι μαθητές συμπληρώνουν ένα αναγνωστικό ημερολόγιο κατά τη διάρκεια ή μετά την ολοκλήρωση της ανάγνωσης/πρόσληψης ενός κειμένου. Παρουσιάζουν στην ολομέλεια τα σημεία του αναγνωστικού ημερολογίου που επιθυμούν.

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

Τίτλος βιβλίου/κειμένου/ταινίας/……..:
……

Στοιχεία ταυτότητας του κειμένου/της ταινίας (δημιουργός, συντελεστές, χρονολογία έκδοσης/κυκλοφορίας, τόπος έκδοσης/κυκλοφορίας κ.ά.):
……
……
……
……

Χρονική διάρκεια ανάγνωσης/ παρακολούθησης:
……
Πόσο συστηματική ήταν η ανάγνωση του βιβλίου/του κειμένου/η παρακολούθηση της ταινίας; Υπήρξαν διακοπές στη ροή της ανάγνωσης/της παρακολούθησης;
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

Για ποιον λόγο διαβάσατε αυτό το βιβλίο/κείμενο/παρακολουθήσατε αυτή την ταινία;
……
……
……
……

……
……

Θα συστήνατε στους συμμαθητές σας να διαβάσουν το βιβλίο/κείμενο/να παρακολουθήσουν την ταινία και γιατί;

……
……
……
……
……
……

Υπήρχαν σημεία του βιβλίου/του κειμένου/της ταινίας που δεν σας άρεσαν, που σας προκάλεσαν ανία, που δεν καταλάβατε και που θα προτιμούσατε να παραλειφθούν;

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

Τι σας έκανε εντύπωση διαβάζοντας το κείμενο/παρακολουθώντας την ταινία; (μπορείτε να αναφερθείτε στην υπόθεση, στο σκηνικό, την τεχνική κ.ά.)

……
……
……
……
……

Τι σας άρεσε και τι όχι;

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

Τι θα αλλάζατε στο κείμενο/στην ταινία και γιατί;

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

Τι συναισθήματα σας δημιουργήθηκαν διαβάζοντας το κείμενο/παρακολουθώντας την ταινία;

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

Τι θα ρωτούσατε τον δημιουργό του βιβλίου/του κειμένου/της ταινίας, αν σας δινόταν η ευκαιρία να του θέσετε ερωτήσεις;

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

Τι κερδίσατε και τι χάσατε διαβάζοντας το βιβλίο/το κείμενο/παρακολουθώντας την ταινία;

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

Ακολουθεί συζήτηση και σχολιασμός των παρατηρήσεων/απαντήσεών σας στην ολομέλεια.

4. Σχεδιάζοντας αναγνωστικά μονοπάτια!

Τάξη: Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου[3]

Προτεινόμενη διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Χώρος: αίθουσα διδασκαλίας

Προϋποθέσεις υλοποίησης για εκπαιδευτικό και μαθητή: απαιτείται πρόσβαση σε υπολογιστή

Σύντομη περιγραφή

Οι μαθητές εμπλέκονται στην ανάγνωση ψηφιακών κειμένων (ιστοσελίδων) και στην ανάλυση των σημειωτικών τρόπων που αξιοποιούνται, καθώς και σε κριτική και δημιουργική ενεργοποίηση απέναντί τους.

Θεωρητικό πλαίσιο

Η πρόσληψη ψηφιακών κειμένων πραγματοποιείται στα τρία στάδια στα οποία πραγματοποιείται και η κατανόηση των συμβατικών γραπτών κειμένων (προαναγνωστικό, κυρίως αναγνωστικό, μετα-αναγνωστικό). Το προαναγνωστικό στάδιο της ανάγνωσης ψηφιακών κειμένων ταυτίζεται με το αντίστοιχο στάδιο της πρόσληψης γραπτών κειμένων (απλώς, σε περίπτωση κριτικής επισκόπησης / ανάλυσης του ψηφιακού κειμένου, κρίνεται σκόπιμη η αναφορά, εκτός από τους συγγραφείς και το αξιακό πλαίσιο του κειμένου, στην επισκεψιμότητά του, στον επικαιρικό του χαρακτήρα, στους χορηγούς της ιστοσελίδας / ιστοτόπου / ιστολογίου στην οποία αναρτήθηκε). Στο κυρίως αναγνωστικό στάδιο, οι μαθητές εμπλέκονται στη μη γραμμική ανάγνωση: επεξεργάζονται εκτός από το γλωσσικό κείμενο τις εικόνες, τα σχήματα, τα χρώματα, τις γραμματοσειρές, περιδιαβαίνει στους υπερσυνδέσμους (αποφασίζοντας ποιους θα ακολουθήσει και ποιους όχι) και διαμορφώνουν τα προσωπικά τους αναγνωστικά μονοπάτια, τα οποία στο πλαίσιο της δραστηριότητας αυτής καταγράφουν. Καταγράφει ακόμα τον τρόπο/ τον προσανατολισμό που επιλέγει στην ανάγνωση του πολυτροπικού κειμένου (π.χ. από αριστερά προς τα δεξιά, από το κέντρο προς την περιφέρεια, από πάνω προς τα κάτω) και προχωρά στην αξιολόγηση της καταλληλότητας των σημειωτικών τρόπων που επελέγησαν για την “κατασκευή” του νοήματος του

[3] Ένα μέρος της πρότασης, αυτό που τιτλοφορείται «Πριν από την ανάγνωση» και «Με την πρώτη ματιά», μπορεί να υλοποιηθεί και στην Α΄ Γυμνασίου.

ψηφιακού κειμένου, όπως και τη σχέση γλώσσας και εικόνας. Στο μετα-αναγνωστικό στάδιο της διαδικασίας πρόσληψης ψηφιακών κειμένων οι μαθητές μπορούν, μεταξύ άλλων δραστηριοτήτων, να κληθούν να δημιουργήσουν ένα ψηφιακό κείμενο ή να τροποποιήσουν το ψηφιακό κείμενο που επεξεργάστηκαν, προκειμένου να εξυπηρετηθούν επικοινωνιακοί στόχοι που θα έχουν τεθεί εκ των προτέρων.

Σκοπός και στόχοι

Σκοπός της προτεινόμενης δραστηριότητας είναι οι μαθητές να εμπλακούν σε προσεκτική ανάγνωση ιστοσελίδων, παρατηρώντας τα χαρακτηριστικά τους και συσχετίζοντάς τα με τον επικοινωνιακό στόχο τους και το κοινό στο οποίο απευθύνονται.

Με τη δραστηριότητα αυτή επιδιώκεται οι μαθητές:

- να καταγράψουν και να αξιολογήσουν τα χαρακτηριστικά συγκεκριμένων ιστοσελίδων
- να παρατηρήσουν τις δικές τους αναγνωστικές διαδρομές στις ιστοσελίδες αυτές και να προσπαθήσουν να εξηγήσουν τις αναγνωστικές επιλογές τους.
- να προτείνουν αλλαγές στη μορφή των ιστοσελίδων ώστε να γίνουν ελκυστικότερες για το αναγνωστικό κοινό των μαθητών Γυμνασίου.

Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης

Οι μαθητές παραπέμπονται σε διαφορετικές ιστοσελίδες και καλούνται να τις αναγνώσουν κριτικά. Η δραστηριότητα μπορεί να υλοποιηθεί ατομικά ή ομαδοσυνεργατικά. Ενδεικτικά οι μαθητές μπορούν να ανατρέξουν σε ιστοσελίδες διαφορετικού θεματικού προσανατολισμού και στόχευσης όπως (ενδεικτικά)

4. την ιστοσελίδα του Αρχείου Καβάφη του Ιδρύματος Ωνάση: https://cavafy.onassis.org/el/
5. την ιστοσελίδα της Εταιρείας Παπαδιαμαντικών Σπουδών: https://www.papadiamantis.net/
6. την ιστοσελίδα «Βιβλιοφάγος»: https://vivliofagos.com/
7. την ιστοσελίδα της Βιβλιοθήκης της Βουλής: https://library.parliament.gr/
8. την ιστοσελίδα μιας εφημερίδα (π.χ. *Το Βήμα:* https://www.tovima.gr/)
9. την ιστοσελίδα του σχολείου τους ή ιστοσελίδες της επιλογής τους, μετά από συζήτηση με τους συμμαθητές τους και τον διδάσκοντα.

Συμπληρώνοντας το Φύλλο Εργασίας προσεγγίζουν κριτικά τις ιστοσελίδες και παρατηρούν τα αναγνωστικά μονοπάτια που χαράσσουν κατά την ανάγνωσή τους.

Τέλος καλούνται να προτείνουν μια «ιδανική» αναγνωστική διαδρομή για τον υποθετικό αναγνώστη τους ανάλογα με συγκεκριμένα κριτήρια ή να καταθέσουν τις δικές τους προτάσεις προκειμένου η ιστοσελίδα να καταστεί ελκυστικότερη για συγκεκριμένο αναγνωστικό κοινό.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Πριν από την ανάγνωση: Θα εξερευνήσετε την ιστοσελίδα (URL/διεύθυνση ιστοσελίδας). Τι υποθέτετε για το περιεχόμενό της; Για το κοινό στο οποίο απευθύνεται; Πώς φαντάζεστε τη μορφή της; Καταγράψτε τις υποθέσεις σας.

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

Με την πρώτη ματιά: Παρατηρήστε την ιστοσελίδα. Τι διακρίνετε ως προς τα χαρακτηριστικά της μορφής της (χρώματα, γραμματοσειρά, φόντο, εικόνες, διάρθρωση/αρχιτεκτονική, θέση του μενού, ανάπτυξη του μενού);
Επαληθεύονται ή διαψεύδονται οι υποθέσεις που κάνατε;

……
……
……
……
……
……

……
……
……
……
……
……

Με μια πιο προσεκτική ματιά: Πώς τα στοιχεία μορφής της ιστοσελίδας συσχετίζονται, κατά τη γνώμη σας, με τον στόχο/τους στόχους της (προσδιορίστε τον/τους) και το κοινό στο οποίο απευθύνεται (προσδιορίστε το);

Ποια είναι κατά προσέγγιση η αναλογία κειμένου και εικόνας; Τι υπερισχύει; Πώς δικαιολογείται αυτό;

Ποιος είναι κατά τη γνώμη σας ο ρόλος των εικόνων;

Πώς αξιολογείτε την ιστοσελίδα;

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

Αυτο-παρατήρηση: Παρατηρήστε τις διαδρομές που επιλέξατε να ακολουθήσετε κατά την ανάγνωση της ιστοσελίδας. Ποιοι λόγοι μπορεί να σας οδήγησαν σε αυτές τις επιλογές έναντι άλλων;

……
……
……
……

…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………

Αντι-πρόταση: Τι αλλαγές θα προτείνατε στη μορφή της ιστοσελίδας ώστε να γίνει πιο «φιλική» και ελκυστική σε ένα κοινό της ηλικίας σας;

…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
…………………………………………………………………………………………
……………………………………………

Δ. Παραγωγή λόγου

1. Ας συστηθούμε!

Τάξη: Α΄ Γυμνασίου - Ενότητα: Εισαγωγικό μάθημα – γλωσσικές δομές – γλώσσα

Προτεινόμενη διάρκεια: 1 διδακτική ώρα

Χώρος: αίθουσα διδασκαλίας (φυσική ή ψηφιακή)

Προϋποθέσεις υλοποίησης για εκπαιδευτικό και μαθητή: συμπαρουσία των μαθητών και του διδάσκοντα σε περιβάλλον τάξης ή ψηφιακής τάξης

Σύντομη περιγραφή/περιγραφή

Οι μαθητές συστήνονται στους συμμαθητές τους, ενεργοποιώντας και εφαρμόζοντας τεχνικές που σχετίζονται με τον προσχεδιασμένο προφορικό λόγο. Στο προ-ομιλητικό στάδιο έχουν προσχεδιάσει το τι θα πουν, κατά το ομιλητικό στάδιο προβαίνουν σε λεκτικές πράξεις οι οποίες στο μεθομιλητικό στάδιο αξιολογούνται από τους ίδιους και την ολομέλεια.

Θεωρητικό πλαίσιο - Μεθοδολογία

Η είσοδος των μαθητών στην Α΄ Γυμνασίου συνοδεύεται από την προσαρμογή στο νέο περιβάλλον του Γυμνασίου. Με την προτεινόμενη δραστηριότητα οι μαθητές ενθαρρύνονται να αυτοσυστηθούν στους νέους συμμαθητές τους.
Πρόκειται για στοχευμένη επικοινωνιακή δραστηριότητα παραγωγής προφορικού λόγου: οι μαθητές με ελάχιστες οδηγίες και αξιοποιώντας τις υπάρχουσες γνώσεις τους καλούνται να σχεδιάσουν και στη συνέχεια να παρουσιάσουν προφορικά τον εαυτό του στους νέους συμμαθητές τους. Στο πλαίσιο της κειμενικής συγγραφής και προφορικής παρουσίασης οι μαθητές μπαίνουν στη διαδικασία να λάβουν υπόψη τους τον επικοινωνιακό σκοπό, τους αποδέκτες, το θέμα και το κειμενικό είδος του κειμένου τους. Εμπλέκονται δηλαδή σε μία αυθεντική επικοινωνιακή δραστηριότητα, σε ένα συμβάν λόγου, σε ατομική παραγωγή προφορικού λόγου. Στο τελευταίο στάδιο της δραστηριότητας, ο εκπαιδευτικός και οι μαθητές αξιολογούν συνολικά τη δραστηριότητα εστιάζοντας στα θετικά χαρακτηριστικά των παρουσιάσεων ως προς τη σαφήνεια και την οργάνωση των προφορικών κειμένων, την επίτευξη του επικοινωνιακού στόχου, την αποτελεσματική χρήση του ρυθμού και του επιτονισμού κ.ά.

Αν κριθεί σκόπιμο από τον διδάσκοντα να επισημανθούν αδυναμίες των παρουσιάσεων, ας γίνει αυτό με ήπιο τρόπο, προκειμένου να μην αποθαρρυνθούν οι μαθητές από μία αρνητική κριτική.
Είναι σημαντικό στο πλαίσιο της καλλιέργειας της προφορικής δεξιότητας στη δραστηριότητα αυτή να λάβουν τον λόγο όλοι οι μαθητές, ιδανικά τοποθετημένοι μακριά από το θρανίο τους, ενώπιον των συμμαθητών τους.

Σκοπός και στόχοι

Πρωταρχικός στόχος της δραστηριότητας είναι οι μαθητές να συστηθούν στους συμμαθητές τους στο πλαίσιο της προσαρμογής τους στο περιβάλλον του Γυμνασίου μέσω μιας δραστηριότητας αυτοσύστασης. Παράλληλα επιδιώκεται οι μαθητές:

- να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη επιλογής του τρόπου (λέξεις, ύφος, περιεχόμενο λόγου) με τον οποίο θα παρουσιάσουν τον εαυτό τους με βάση το κοινό στο οποίο απευθύνονται (συμμαθητές), τον στόχο τους (γνωριμία με τους συμμαθητές) και την περίσταση (προσαρμογή στο σχολικό περιβάλλον του Γυμνασίου).
- να συνειδητοποιήσουν μέσω της εφαρμογής ότι η περίσταση και το κοινό / ο δέκτης επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο εκφέρεται ο λόγος.
- να εξοικειωθούν με τη δραστηριότητα προσχεδιασμένου προφορικού λόγου και με το κοινό της τάξης.
- να αξιολογήσουν την εκφορά του λόγου τους και να εντοπίσουν στοιχεία που ενδεχομένως χρήζουν βελτίωσης.

Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης

Ιδανικά, σε ένα από τα αρχικά μαθήματα Νεοελληνικής Γλώσσας και προκειμένου σταδιακά να οικοδομηθεί η συνοχή μεταξύ των νέων συμμαθητών, προτείνεται να γίνει η ακόλουθη δραστηριότητα. Οι μαθητές εργάζονται ατομικά. Τους δίνεται το Φύλλο Εργασίας και προφορικές οδηγίες. Ενθαρρύνονται να κρατήσουν σημειώσεις (προτιμητέες οι λέξεις-κλειδιά) και να κάνουν νοερή πρόβα της παρουσίασής τους. Προτείνεται να παρουσιάσουν τον εαυτό τους όρθιοι ενώπιον της τάξης, αξιοποιώντας τις σημειώσεις τους, χωρίς να τις κοιτάζουν στο μέτρο του δυνατού. Καλό θα ήταν να ακολουθήσει ενθαρρυντική αξιολόγηση μετά το τέλος της κάθε παρουσίασης και, αν το επιθυμεί ο μαθητής, αυτοαξιολόγησή του. Στο τέλος των παρουσιάσεων μπορεί ο διδάσκων να καταγράψει συνολικά, με τη συνεισφορά των μαθητών, τα θετικά χαρακτηριστικά που εντοπίστηκαν στις αυτοπαρουσιάσεις τους.

Φύλλο εργασίας

Καλώς ήρθατε στο Γυμνάσιο! Νέοι χώροι, νέοι συμμαθητές! Μέσα από τη δραστηριότητα αυτή θα παρουσιάσετε προφορικά τον εαυτό σας με ένα σύντομο κείμενο (διάρκειας 2 λεπτών). Ο στόχος σας είναι να συστηθείτε στους νέους συμμαθητές σας, προκειμένου να σας γνωρίσουν.

Πριν από τη δημιουργία του κειμένου σας σκεφτείτε (και σημειώστε χρησιμοποιώντας λέξεις-κλειδιά)

- Τι θα θέλατε να μάθουν οι συμμαθητές σας για εσάς;

  ……
  ……
  ……
  ……

  - Πώς θα χαρακτηρίζατε τον εαυτό σας;

  ……
  ……
  ……
  ……

  - Ποια είναι τα ενδιαφέροντά σας που θα θέλατε να μοιραστείτε;

  ……
  ……
  ……
  ……

  - Ποιοι είναι οι στόχοι σας και ποιες οι ανησυχίες σας τώρα που είστε στο Γυμνάσιο;

  ……
  ……
  ……
  ……

  - Ποια είναι τα συναισθήματά σας τώρα στην αρχή της χρονιάς;

  ……
  ……
  ……
  ……

  - Ποια είναι τα όνειρά σας για το μέλλον;

  ……
  ……
  ……
  ……

  - Θα θέλατε να μοιραστείτε ένα γεγονός (αστείο, σημαντικό) που σχετίζεται με την έναρξη του Γυμνασίου;

……
……
……
……

- Πώς θα ξεκινήσετε την παρουσίασή σας;

……
……
……
……

- Με ποια σειρά σκέφτεστε να παρουσιάσετε τα όσα θέλετε να πείτε;

……
……
……
……

- Πώς θα κλείσετε την παρουσίασή σας;

……
……
……
……

- Με ποιον τρόπο θα μπορούσε η παρουσίασή σας να είναι πρωτότυπη;

……
……
……
……

Την ώρα που παρουσιάζεστε στους συμμαθητές σας καλό είναι να μην διαβάζετε το κείμενό σας αλλά να το λέτε από στήθους. Στόχος σας είναι να έχετε ροή λόγου, χαλαρή εικόνα σώματος και θετική διάθεση, ώστε να «κερδίσετε» το ακροατήριό σας. Μπορείτε να «εμπλουτίσετε» τον λόγο σας με κινήσεις. Αν έχετε άγχος, προσπαθήστε να μην φανεί. Στοιχεία που μπορεί να «προδώσουν» το άγχος σας είναι αμήχανες κινήσεις των χεριών ή του σώματος, ανήσυχο βλέμμα, μεγάλες παύσεις. Είναι καλό να έχετε σημειώσει αρκετά στοιχεία, ώστε να έχετε εξασφαλίσει μια επάρκεια θεμάτων για την ομιλία σας.

Στο τέλος της παρουσίασής σας μπορείτε να συζητήσετε με τους συμμαθητές σας, αν το επιθυμείτε, αναφορικά με τις διαπιστώσεις σας για τη ροή του λόγου, τον ρυθμό, τον επιτονισμό, τη στάση του σώματός σας κ.ά.

Καλή επιτυχία!

2. Δείξε μου τον φίλο σου…

Τάξη: Α΄ Γυμνασίου - Ενότητα: Ρήμα - Φιλία, ανθρώπινες σχέσεις

Προτεινόμενη διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Χώρος: αίθουσα διδασκαλίας

Προϋποθέσεις υλοποίησης για εκπαιδευτικό και μαθητή: -

Σύντομη περιγραφή

Οι μαθητές μέσα από παιχνίδια ρόλων, που επιλέγουν ελεύθερα, διερευνούν το θέμα της φιλίας, ενεργοποιώντας το βίωμα και τη δημιουργικότητά τους.

Θεωρητικό πλαίσιο

Η πρόταση ακολουθεί τις αρχές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας ως προς την παράμετρο της διαφορετικής ανάθεσης και της παραγωγής διαφορετικού «προϊόντος» από την πλευρά των μαθητών. Τονίζουμε ότι η διαφοροποίηση στην ανάθεση και συνεπακόλουθα η παραγωγή διαφορετικών αποτελεσμάτων από την πλευρά των μαθητών συνιστά μία μόνο παράμετρο της διαφοροποιημένης διδασκαλίας. Η πλήρης εφαρμογή της σε τάξεις μικτής δυναμικής προϋποθέτει την ενεργοποίηση διαφορετικών διδακτικών στρατηγικών, ώστε να βοηθηθεί ο κάθε μαθητής να αξιοποιήσει στο έπακρο τις δυνατότητές του, μέσω διαφορετικών προσεγγίσεων που εξακτινώνονται στο περιεχόμενο, στη διαδικασία και στο προϊόν.
Η παραγωγή προφορικού λόγου (δηλαδή προφορικών και γραπτών προϊόντων) είναι το τελικό στάδιο μιας διαδικασίας που ξεκινάει από τον σχεδιασμό και την προετοιμασία της παραγωγικής δραστηριότητας και ολοκληρώνεται με την αυτοαξιολόγηση από τους ίδιους τους μαθητές του κειμένου που πρόκειται να εκφωνηθεί προφορικά, πριν από την τελική αξιολόγηση του εκπαιδευτικού. Επομένως, η διαδικασία παραγωγής λόγου πραγματοποιείται σε τρία στάδια:

. προ-ομιλητικό στάδιο: στο στάδιο αυτό, οι μαθητές, αφού κατανοήσουν καλά τις διαστάσεις και τις ορίζουσες της δραστηριότητας παραγωγής λόγου στην οποία εμπλέκονται (θεματικός άξονας, σκοπός, αποδέκτες, κειμενικοί τύποι και είδη), συγκεντρώνουν και επεξεργάζονται πληροφοριακό υλικό (στην προκειμένη περίπτωση ένα podcast), συλλέγουν τις ιδέες, τις θέσεις και τις απόψεις που είναι απαραίτητες για το περιεχόμενο του κειμένου τους, βασιζόμενοι πέρα από το κείμενο αναφοράς σε προϋπάρχουσα γνώση και στα βιώματά τους·
. ομιλητικό στάδιο: οι μαθητές μετασχηματίζουν τις πληροφορίες που προέκυψαν από την επεξεργασία του υλικού που προσπέλασαν σε κείμενο·
. μεθομιλητικό στάδιο: μετά τη συγγραφή της πρώτης κειμενικής εκδοχής (draft), οι μαθητές εμπλέκονται σε διαδικασία αυτοαξιολόγησης και

αναθεώρησης του κειμένου τους σε επίπεδο έκφρασης (ακρίβεια λόγου, σαφήνεια, αποδεκτότητα γλωσσικών επιλογών, ορθογραφική ορθότητα), περιεχομένου (πληροφοριακή ποσότητα / πληρότητα σε σχέση με τους δέκτες και την επικοινωνιακή πρόσθεση, όπως και με το καταστασιακό και το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο) και δομής (συνοχής / συνεκτικότητας, οργάνωσης ιδεών, σχήμα υπερδομής του κειμενικού είδους και τύπου στον οποίο ανήκει το κείμενο).

Σκοπός και στόχοι

Σκοπός της προτεινόμενης δραστηριότητας είναι οι μαθητές να εμπλακούν σε αυθεντικές επικοινωνιακές καταστάσεις προφορικού λόγου και να διαπραγματευτούν διάφορες παραμέτρους του θέματος της φιλίας ενεργοποιώντας τα βιώματά τους.

Με τη δραστηριότητα αυτή επιδιώκεται οι μαθητές:

- να τοποθετηθούν κριτικά απέναντι στη σημασία και στην ευαισθησία της φιλίας
- να παραγάγουν προφορικό κείμενο με τη μορφή διαλόγου, εσωτερικού μονολόγου, συμβουλής κ.ά.
- να παρατηρήσουν τις ιδιαίτερες συμβάσεις του κάθε είδους προφορικού λόγου
- να εμπλακούν σε παιχνίδια ρόλων
- να επιλέξουν μόνοι τους τη δραστηριότητα της προτίμησής τους, αναλαμβάνοντας έτσι την «ευθύνη» της επιλογής τους.

Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης

Η δραστηριότητα αυτή είναι ατομική. Κατ’ εξαίρεση, στον διάλογο, θα μπορούσαν να εμπλακούν δύο μαθητές σχηματίζοντας έτσι μια μικρο-ομάδα, αν και στην αρχική της σύλληψη η πρόταση αυτή ακόμα και στη δραστηριότητα του διαλόγου απευθύνεται ατομικά σε έναν μαθητή που θα κληθεί να υποδυθεί δύο ρόλους. Οι μαθητές καθοδηγούνται από φύλλο εργασίας όπου δίνονται πολύ βασικές οδηγίες ως προς την εκάστοτε επικοινωνιακή συνθήκη, ως προς το εκάστοτε σενάριο. Ο μαθητής ελεύθερα επιλέγει τη δραστηριότητα και το περιεχόμενό της. Είναι σημαντικό να παρουσιαστούν όλες οι δημιουργίες στην τάξη, γι’ αυτό και η δραστηριότητα εκτείνεται σε δύο διδακτικές ώρες. Σημαντικό είναι επίσης, στο πλαίσιο της ανατροφοδότησης, η κριτική που μπορεί να δεχτούν οι δημιουργίες των μαθητών να είναι ενθαρρυντική.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Τι θα λέγατε να παίξετε ένα παιχνίδι ρόλων; Είστε ελεύθεροι να επιλέξετε τη δραστηριότητα που σας αρέσει και που σας προσελκύει περισσότερο τη δεδομένη στιγμή. Για κάθε δραστηριότητα καλό θα ήταν να λάβετε υπόψη σας ορισμένες παραμέτρους, ώστε να είναι αληθοφανές το προφορικό κείμενο που θα δημιουργήσετε. Σε κάθε περίπτωση, φανταστείτε ότι συμμετέχετε σε ένα παιχνίδι ρόλων και ότι εσείς είστε ο σκηνοθέτης, ο σεναριογράφος και ο πρωταγωνιστής. Σημαντικό είναι επίσης να έχετε διαρκώς στο νου σας ότι παίζετε έναν ρόλο!

1ο σενάριο: Φιλία σε κρίση!

Υποθέστε ότι η φιλία σας με τον καλύτερο φίλο/την καλύτερη φίλη σας διανύει μια κρίση. Εκφράζετε τα **παράπονά** σας σε ένα πρόσωπο της εμπιστοσύνης σας. Τι του λέτε; Φροντίστε ο μονόλογός σας να είναι αληθοφανής και να έχει ροή και παλμό! Μπείτε στον ρόλο!

……
……
……
……
……
……
……
……

2ο σενάριο: Αν ήμουν στη θέση σου…

Υποθέστε ότι ένα αγαπημένο σας πρόσωπο ζητά τη συμβουλή σας για να αντιμετωπίσει ένα πρόβλημα σε μια του φιλική σχέση (έναν τσακωμό, μια παρεξήγηση κ.ά.). Τι τον/τη συμβουλεύετε; Φροντίστε ώστε μέσα από τον **συμβουλευτικό μονόλογό** σας να αναδειχθεί το πρόβλημα που αντιμετωπίζει το αγαπημένο σας πρόσωπο. Να είστε φυσικοί και πειστικοί!

……
……
……
……
……
……
……
……

3ο σενάριο: Τι θα κάνω;

Υποθέστε ότι ένα σημαντικό πρόβλημα έχει δημιουργηθεί σε μια φιλική σχέση, ιδιαίτερα σημαντική για εσάς. Είστε σε αδιέξοδο, δεν ξέρετε πώς να χειριστείτε την κατάσταση και «μιλάτε» στον εαυτό σας. Αποτυπώστε με λόγια, φωναχτά, αυτόν τον **εσωτερικό μονόλογο**. Τι λέτε στον εαυτό σας;

……
……
……
……
……
……
……
……**4ο σενάριο: Δύο σε ένα**

Υποθέστε ότι συζητάτε με έναν φίλο/μια φίλη σας για ένα πολύ σημαντικό θέμα (εσείς επιλέγετε το θέμα), στο οποίο υποστηρίζετε με πάθος ο καθένας/η καθεμιά την αντίθετη άποψη. Τι λέει ο ένας; Τι λέει ο άλλος; Στη δραστηριότητα αυτή, που είναι ένας υποθετικός **διάλογος**, υποδύεστε και τους δύο ρόλους. Φροντίστε να έχετε προσχεδιάσει τις απόψεις της κάθε πλευράς και να αποδώσετε με όποιον τρόπο εσείς επιθυμείτε τον κάθε ρόλο (ένας απλός τρόπος είναι να αλλάζετε θέση ανάλογα με το ποιος μιλάει).

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

3. Από την «κατανάλωση» στην «παραγωγή» podcast

Τάξη: Α΄ Γυμνασίου - Ενότητα: Άρθρο – Αντωνυμίες – Διατροφή

Προτεινόμενη διάρκεια: 2-3 διδακτικές ώρες

Χώρος: αίθουσα διδασκαλίας (προαπαιτούμενα: Η/Υ, πρόσβαση στο διαδίκτυο, σύστημα ήχου για την αναπαραγωγή του podcast) ή εργαστήριο Η/Υ (αν η πρόταση υλοποιηθεί ομαδοσυνεργατικά).

Προϋποθέσεις υλοποίησης για εκπαιδευτικό και μαθητή: σε επίπεδο υλικοτεχνικών υποδομών απαιτούνται Η/Υ, ηχεία και πρόσβαση στο διαδίκτυο.

Σύντομη περιγραφή

Στην προτεινόμενη δραστηριότητα οι μαθητές έρχονται σε επαφή με το κειμενικό είδος του podcast: παρατηρούν τα χαρακτηριστικά του είδους και καταγράφουν πληροφορίες που παρατίθενται στο podcast αναφορικά με το θέμα της διατροφής και συγκεκριμένα με τη σπατάλη τροφίμων. Στη συνέχεια καλούνται να εμπλακούν σε αυθεντικές δραστηριότητες παραγωγής λόγου για το θέμα της διατροφής και της σπατάλης τροφίμων είτε σε μορφή podcast, αξιοποιώντας τα χαρακτηριστικά του είδους που έχουν καταγραφεί, είτε σε μορφή προφορικού/επιχειρηματολογικού λόγου.

Θεωρητικό πλαίσιο

Η παραγωγή προφορικού λόγου (δηλαδή προφορικών και γραπτών προϊόντων) είναι το τελικό στάδιο μιας διαδικασίας που ξεκινάει από τον σχεδιασμό και την προετοιμασία της παραγωγικής δραστηριότητας και ολοκληρώνεται με την αυτοαξιολόγηση από τους ίδιους τους μαθητές του κειμένου που πρόκειται να εκφωνηθεί προφορικά, πριν από την τελική αξιολόγηση του εκπαιδευτικού. Επομένως, η διαδικασία παραγωγής λόγου πραγματοποιείται σε τρία στάδια:

. προ-ομιλητικό στάδιο: στο στάδιο αυτό, οι μαθητές, αφού κατανοήσουν καλά τις διαστάσεις και τις ορίζουσες της δραστηριότητας παραγωγής λόγου στην οποία εμπλέκονται (θεματικός άξονας, σκοπός, αποδέκτες, κειμενικοί τύποι και είδη), συγκεντρώνουν και επεξεργάζονται πληροφοριακό υλικό (στην προκειμένη περίπτωση ένα podcast), συλλέγουν τις ιδέες, τις θέσεις και τις απόψεις που είναι απαραίτητες για το περιεχόμενο του κειμένου τους, βασιζόμενοι πέρα από το κείμενο αναφοράς σε προϋπάρχουσα γνώση και στα βιώματά τους·

. ομιλητικό στάδιο: οι μαθητές μετασχηματίζουν τις πληροφορίες που προέκυψαν από την επεξεργασία του υλικού που προσπέλασαν σε κείμενο·

. μεθομιλητικό στάδιο: μετά τη συγγραφή της πρώτης κειμενικής εκδοχής (draft), οι μαθητές εμπλέκονται σε διαδικασία αυτοαξιολόγησης και

αναθεώρησης του κειμένου τους σε επίπεδο έκφρασης (ακρίβεια λόγου, σαφήνεια, αποδεκτότητα γλωσσικών επιλογών, ορθογραφική ορθότητα), περιεχομένου (πληροφοριακή ποσότητα / πληρότητα σε σχέση με τους δέκτες και την επικοινωνιακή πρόσθεση, όπως και με το καταστασιακό και το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο) και δομής (συνοχής / συνεκτικότητας, οργάνωσης ιδεών, σχήμα υπερδομής του κειμενικού είδους και τύπου στον οποίο ανήκει το κείμενο).

Οι δραστηριότητες του προ-ομιλητικού σταδίου εντάσσονται κυρίως στη φάση της τοποθετημένης πρακτικής, καθώς οι μαθητές εμπλέκονται σε διαδικασίες διαχείρισης πληροφοριών χωρίς συστηματική και σκόπιμη διδακτική παρέμβαση· δευτερευόντως, συνδέονται με τη φάση της κριτικής πλαισίωσης, δεδομένου ότι οι μαθητές συμμετέχουν σε δράσεις διαχείρισης και αξιολόγησης πληροφοριών. Παράλληλα, από τη στιγμή που οι μαθητές εμπλέκονται σε ανακαλυπτικού τύπου δραστηριότητες, όπως η μελέτη του κειμενικού είδους του podcast με στόχο τη συναγωγή των δομικών και των γλωσσικών επιλογών τους, τότε οι συγκεκριμένες προσυγγραφικές δραστηριότητες συνδέονται και με τη φάση της ανοιχτής διδασκαλίας.

Η πρόταση επικοινωνεί με τη μετασχηματιστική πρακτική, καθώς συγκεκριμένες πληροφορίες και αποσπάσματα λόγου από ένα δεδομένο podcast μετασχηματίζονται σε νέο κείμενο· ταυτόχρονα, συνδέεται με την κριτική πλαισίωση, αφού οι μαθητές αξιολογούν τις γλωσσικές και υφολογικές επιλογές τους κατά τη διάρκεια της συγγραφής του κειμένου σε σχέση με την προθετικότητά τους, τους αποδέκτες και το περικείμενο. Η παραγωγή προφορικού λόγου πραγματοποιείται στο πλαίσιο μιας μετεπικοινωνιακής δραστηριότητας, όπου οι μαθητές μέσω ανακαλυπτικών διαδικασιών συνάγουν τις δομικές και τις γλωσσικές συμβάσεις του κειμενικού είδους του podcast και στη συνέχεια, δημιουργούν κείμενο ίδιου είδους σε ατομικό ή ομαδοσυνεργατικό επίπεδο.

Σκοπός και στόχοι

Σκοπός της προτεινόμενης δραστηριότητας είναι οι μαθητές να έρθουν σε επαφή με το κειμενικό είδος του podcast και να τοποθετηθούν απέναντι στο θέμα της διατροφής και της σπατάλης τροφίμων μέσα από κείμενά τους.

Με τη δραστηριότητα αυτή επιδιώκεται οι μαθητές:

- να καταγράψουν τα χαρακτηριστικά του προσχεδιασμένου προφορικού λόγου (με τη μορφή podcast – ηχητικού κειμένου): χρήση μουσικής, αξιοποίηση συναφών κειμένων (απόσπασμα από ελληνική ταινία), απλός

λόγος, βιωματικός λόγος, χρήση ερωτημάτων, παράθεση κατανοητών και εντυπωσιακών πληροφοριών κ.ά.
- να καταγράψουν το ζήτημα/θέμα που τίθεται στο ηχογραφημένο κείμενο και τις πληροφορίες που προκύπτουν από το κείμενο,
- να προβληματιστούν αναφορικά με το θέμα του κειμένου,
- να παραγάγουν προφορικό κείμενο με τη μορφή προτρεπτικού/επιχειρηματολογικού λόγου ή podcast.

Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης

Στην πρόταση αυτή με εκκίνηση ένα podcast σχετικά με τη σπατάλη τροφίμων οι μαθητές διερευνούν τα χαρακτηριστικά του κειμενικού είδους του podcast, την τεκμηριωτικότητα του κειμένου και τα μέσα παθοποιίας και καταγράφουν τα σχετικά δεδομένα (χαρακτηριστικά του κειμενικού είδους, επιχειρήματα, τρόποι επίκλησης στο συναίσθημα).

Η πρόταση οργανώνεται σε δύο επίπεδα: στο πρώτο επίπεδο οι μαθητές παρατηρούν και καταγράφουν τις συμβάσεις του κειμενικού είδους του podcast, τις πληροφορίες που εμπεριέχονται στο κείμενο καθώς και στοιχεία τεχνικής του κειμένου (χρήση ερωτημάτων) και ακολουθεί συζήτηση και σχολιασμός τους στην ολομέλεια. Στο σημείο αυτό ο διδάσκων μπορεί να συνεισφέρει στην καταγραφή των απαντήσεων/διαπιστώσεων των μαθητών, προκειμένου τα στοιχεία αυτά να αξιοποιηθούν στο δεύτερο επίπεδο. Στο δεύτερο επίπεδο οι μαθητές δημιουργούν τα δικά τους κείμενα.

Η πρόταση αυτή μπορεί να εφαρμοστεί ατομικά ή ομαδοσυνεργατικά. Στην ομαδοσυνεργατική εκδοχή της πρότασης, ο διδάσκων μπορεί να χωρίσει την τάξη σε ομάδες που θα προσεγγίσουν το ίδιο φύλλο εργασίας· στις δραστηριότητες παραγωγής προφορικού λόγου μπορεί είτε να προτρέψει τους μαθητές να επιλέξουν τη δραστηριότητα που επιθυμούν είτε να αναθέσει διαφορετική δραστηριότητα στις ομάδες.

Προτείνεται οι μαθητές να ακούσουν μία φορά ολόκληρο το κείμενο (podcast) και στη συνέχεια να το προσεγγίσουν στην τάξη σε ολομέλεια ή σε ομάδες (στην περίπτωση αυτή οι ομάδες θα χρησιμοποιήσουν σταθμούς με ηλεκτρονικούς υπολογιστές) τμηματικά.

https://podcast-me-ton-stayro-theodoraki.simplecast.com/episodes/i-aspida-einai-i-trofi-mas (Στ. Θεοδωράκης, *Η ασπίδα είναι η τροφή μας*, 2/10/2020)

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1ο επίπεδο

Ανατρέξτε στο podcast «Η ασπίδα είναι η τροφή μας»: https://podcast-me-ton-stayro-theodoraki.simplecast.com/episodes/i-aspida-einai-i-trofi-mas (Στ. Θεοδωράκης, Η ασπίδα είναι η τροφή μας, 2/10/2020)

Αρχικά, θα ακούσουμε ολόκληρο το podcast. Στη συνέχεια, θα το ξανακούσουμε εστιάζοντας σε επιμέρους στοιχεία του.

Ακούστε με προσοχή το απόσπασμα από την ελληνική ταινία (00.00-00.35).

. Ποια είναι η λειτουργία του; Γιατί πιστεύετε ότι ο Σταύρος Θεοδωράκης το τοποθετεί στην αρχή του κειμένου του; Τι επιδιώκει να πετύχει;

……
……
……
……

. Πού έγκειται το χιούμορ στο συγκεκριμένο κινηματογραφικό απόσπασμα;

……
……
……
……

Ακούστε με προσοχή το υπόλοιπο κείμενο (podcast):

. Καταγράψτε/σημειώστε τις πιο σημαντικές πληροφορίες του κειμένου.

……
……
……
……

. Ένας από τους στόχους του κειμένου είναι να ενημερώσει και να προβληματίσει τον δέκτη του. Με ποια μέσα επιτυγχάνονται, κατά τη γνώμη σας, οι στόχοι αυτοί;

……
……
……
……
……

. Στο κείμενο αξιοποιούνται τα ερωτήματα. Ποια πιστεύετε ότι είναι η λειτουργία τους; Σε ποια σημεία του κειμένου (αρχή, μέση, τέλος) τοποθετούνται; Γιατί;

……
……

……
……
……

. Πώς θα περιγράφατε τη δομή του podcast; Τι τοποθετείται στην αρχή; Στη μέση του κειμένου; Στο τέλος;

……
……
……
……
……

. Ποια στοιχεία μπορούν να θεωρηθούν ως «δυνατά» σημεία του συγκεκριμένου podcast;

……
……
……
……
……

. Από όσα αναφέρονται στο κείμενο, τι σας έκανε τη μεγαλύτερη εντύπωση; Γιατί;

……
……
……
……
……

Ακολουθεί συζήτηση και σχολιασμός των παρατηρήσεων/απαντήσεών σας στην ολομέλεια.

2^{ο} επίπεδο

Επιλέξτε μία από τις ακόλουθες δραστηριότητες και δημιουργήστε τα δικά σας κείμενα:

. Αντλώντας έμπνευση από το απόσπασμα από την ελληνική ταινία, να δημιουργήσετε τον δικό σας φανταστικό χιουμοριστικό διάλογο σε ένα εστιατόριο. Παρουσιάστε τον μέσα από ένα παιχνίδι ρόλων στην τάξη. (μέχρι 3 λεπτά)
. «Εσείς πόσα τρόφιμα πετάξατε σήμερα;» Ξεκινώντας με τη φράση αυτή, δημιουργήστε μία σύντομη ομιλία (μέχρι 3 λεπτά) με την οποία προτρέπετε τους συνομηλίκους σας να προβληματιστούν απέναντι στη σπατάλη τροφής.
. «Τι λέτε; Πάμε για ένα Υπουργείο Μεσογειακής Διατροφής;» Ξεκινώντας με τη φράση αυτή, δημιουργήστε μία σύντομη ομιλία (μέχρι 3 λεπτά) στην

οποία παρουσιάζετε την επιχειρηματολογία σας για να υποστηρίξετε ή να αντικρούσετε τη δημιουργία αυτού του Υπουργείου.

. Δημιουργήστε ένα δικό σας κείμενο με θέμα σχετικό με τη διατροφή (ανθυγιεινές διατροφικές συνήθειες, σημασία υγιεινής διατροφής, σπατάλη τροφής κ.ά.), το οποίο θα παρουσιάσετε στους συμμαθητές σας (διάρκειας 3 λεπτών). Αξιοποιήστε όποια χαρακτηριστικά του κειμένου αναφοράς επιθυμείτε (απλή γλώσσα, χρήση ερωτημάτων, «δυνατά» επιχειρήματα κ.ά.).

. Δημιουργήστε το δικό σας podcast (διάρκειας 3 λεπτών) με θέμα σχετικό με τη διατροφή. Αξιοποιήστε τα χαρακτηριστικά που ήδη γνωρίζετε: χρήση μουσικής, εκκίνηση με τρόπο ελκυστικό για τον δέκτη, απλή γλώσσα, επιχειρηματολογία, χρήση ερωτημάτων κ.ά. Ηχογραφήστε το κείμενό, προκειμένου να παρουσιαστεί στην ολομέλεια.

Καλή επιτυχία!

4. Πίνακες επιλογής: διαφοροποιημένη διδασκαλία στην παραγωγή λόγου

Τάξη: όλες οι τάξεις Γυμνασίου

Προτεινόμενη διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Χώρος: αίθουσα διδασκαλίας

Προϋποθέσεις υλοποίησης για εκπαιδευτικό και μαθητή: -

Σύντομη περιγραφή

Η διαφοροποιημένη διδασκαλία εισέρχεται στην τάξη μέσω πολλαπλών δραστηριοτήτων παραγωγής λόγου, τις οποίες επιλέγουν οι μαθητές επιστρατεύοντας προσωπικά κριτήρια. Εφαρμόζεται η στρατηγική ΡΑΦΤ (ΡΟΛΟΣ/ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ/ΦΟΡΜΑ/ΤΙΤΛΟΣ).

Θεωρητικό πλαίσιο

Η διαφοροποιημένη διδασκαλία προβάλλει ως αναγκαιότητα σε ένα δημοκρατικό και συμπεριληπτικό σχολείο. Η διαφοροποιημένη διδασκαλία επικεντρώνεται στη διδασκαλία που έχει νόημα για όλους τους μαθητές, στο πλαίσιο της οποίας συνυπολογίζεται η ετοιμότητα, το ενδιαφέρον και το μαθησιακό προφίλ τους. Η διαφοροποιημένη διδασκαλία αποτελεί μια απαιτητική μορφή διδασκαλίας, που

προϋποθέτει προγραμματισμό και οργάνωση από την πλευρά του διδάσκοντα. Μπορεί να διευκολυνθεί από την εφαρμογή συγκεκριμένων τεχνικών διαφοροποίησης της διδασκαλίας. Μία από αυτές είναι η τεχνική/στρατηγική ΡΑΦΤ (ΡΟΛΟΣ/ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ/ΦΟΡΜΑ/ΤΙΤΛΟΣ): πρόκειται για έναν πίνακα με τέσσερις στήλες, που προσδιορίζουν τις πιθανές επιλογές του μαθητή: στη στήλη «Ρόλος» προσδιορίζεται ο ρόλος που θα ενσαρκωθεί από τον μαθητή. Στη στήλη «Ακροατήριο» καθορίζεται ο αποδέκτης του κειμένου που θα δημιουργήσουν οι μαθητές. Στη στήλη «Φόρμα» αποτυπώνεται η μορφή του κειμένου που θα δημιουργήσουν οι μαθητές. Στη στήλη «Τίτλος» δηλώνεται το θέμα με το οποίο θα ασχοληθεί ο μαθητής. Ο μαθητής μπορεί να προβεί σε κλειστή οριζόντια επιλογή (να επιλέξει δηλαδή την τετράδα «Ρόλος – Ακροατήριο – Φόρμα – Τίτλος) όπως καθορίζονται σε μία γραμμή του πίνακα ή να προχωρήσει σε ευέλικτες επιλογές από τις τέσσερις στήλες, ανάλογα με την προτίμησή του. Το ΡΑΦΤ μπορεί να αξιοποιηθεί στο τέλος της διδασκαλίας ενός αντικειμένου/ενός θέματος για να διερευνηθεί ο βαθμός κατάκτησης της γνώσης αλλά και στην αρχή της διδασκαλίας, για να προϊδεαστούν οι μαθητές για τις οδούς και τις οπτικές διερεύνησης ενός θέματος. Το ΡΑΦΤ μπορεί να επίσης να σχεδιαστεί σε συνεργασία μαθητών και καθηγητή ή να αφεθούν κενά κελιά να συμπληρωθούν ελεύθερα από τον κάθε μαθητή.

Σκοπός και στόχοι

Σκοπός της δραστηριότητας αυτής είναι οι μαθητές να εξασκηθούν στην παραγωγή λόγου επιλέγοντας οι ίδιοι τη δραστηριότητα που επιθυμούν.

Με τη δραστηριότητα αυτή επιδιώκεται οι μαθητές:

- να παράγουν λόγο προφορικό, γραπτό, ψηφιακό ή άλλου είδους (ποιητικό, εικαστικό κ.ά.),
- να ενεργοποιηθούν ως προς την επιλογή της δραστηριότητας που επιθυμούν, ανάλογα με την ετοιμότητα, το ενδιαφέρον και την επιθυμία τους,
- να αυτενεργήσουν αξιοποιώντας τη γνώση που έχουν ήδη κατακτήσει.

Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης

Οι μαθητές παράγουν λόγο επιλέγοντας από τους πίνακες επιλογής τον ρόλο, το ακροατήριο, τη μορφή (φόρμα) και το θέμα (τίτλος) που επιθυμούν. Η επιλογή τους μπορεί να είναι οριζόντια (να επιλέξουν δηλαδή τον ρόλο, το ακροατήριο, τη φόρμα και τον τίτλο που προτείνονται σε μία γραμμή) ή ευέλικτη (να επιλέξουν το κελί που επιθυμούν). Μπορούν ακόμα και να καταθέσουν τις δικές τους προτάσεις. Το αν το

κείμενο που θα δημιουργήσουν θα είναι προφορικό, γραπτό ή ψηφιακό θα καθοριστεί σε συνεννόηση με τον διδάσκοντα. Προϋπόθεση αποτελεί η εξοικείωση των μαθητών με τα κειμενικά είδη που ζητώνται, στο πλαίσιο διδασκαλίας τους σε προηγούμενα μαθήματα. Αν οι μαθητές δεν είναι ήδη εξοικειωμένοι με τα κειμενικά είδη που παρατίθενται στους πίνακες, τότε προτείνεται η στήλη «ΦΟΡΜΑ» να περιλάβει μόνο το κειμενικό είδος/ τα κειμενικά είδη που έχουν ήδη διδαχθεί. Με την ολοκλήρωση της δημιουργίας των κειμένων, είναι σημαντική η παρουσίασή τους στην ολομέλεια της τάξης, αν αυτό είναι εφικτό.

ΠΙΝΑΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ «ΡΑΦΤ» (ΡΟΛΟΣ – ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ – ΦΟΡΜΑ – ΤΙΤΛΟΣ)

Από τον παρακάτω πίνακα μπορείτε είτε να επιλέξετε είτε οριζόντια μία γραμμή με συγκεκριμένο ρόλο, ακροατήριο, φόρμα και τίτλο είτε να διαλέξετε ελεύθερα το κελί που επιθυμείτε από την κάθε στήλη είτε να καθορίσετε εσείς τον ρόλο που θέλετε να υποδυθείτε, το ακροατήριό σας, το είδος του κειμένου που θα δημιουργήσετε (π.χ. ποίημα, ζωγραφιά, κόμικ κ.ά.) και το ζήτημα που θα παρουσιάσετε (αρκεί να σχετίζεται με το θεματικό πεδίο που έχει καθοριστεί). Το αν το κείμενο που θα δημιουργήσετε θα είναι γραπτό, προφορικό ή ψηφιακό θα καθοριστεί σε συνεννόηση με τον καθηγητή σας.

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ – ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ: ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ΡΟΛΟΣ	ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ	ΦΟΡΜΑ (ο διδάσκων καθορίζει αν το κείμενο θα είναι γραπτό ή προφορικό ή ψηφιακό)	ΤΙΤΛΟΣ
Απειλούμενο ζώο	Νεαροί μαθητές	Ομιλία	Εξήγηση της ζημιάς που οι άνθρωποι προκαλούν στη φύση και των συνεπειών της (στόχος η ευαισθητοποίηση)
Μαθητής	Συμμαθητές	Σύντομο μέιλ ή ανακοίνωση	Πρόσκληση σε καθαρισμό παραλίας και εξήγηση της σπουδαιότητάς του (στόχος η παρακίνηση)

Δημοσιογράφος	**Ενήλικοι αποδέκτες**	**Ρεπορτάζ ή άρθρο**	**Παρουσίαση αποτελεσμάτων έρευνας για την τρύπα του όζοντος/ τη μόλυνση των θαλασσών/ την υπερθέρμανση του πλανήτη ή άλλου θέματος που σχετίζεται με την οικολογική καταστροφή (στόχος η ενημέρωση και ο προβληματισμός)**
…….…. (συμπληρώστε έναν ρόλο της δικής σας επιλογής)	**……..…… (συμπληρώστε έναν αποδέκτη της δικής σας επιλογής)**	**…….…… (συμπληρώστε ένα κειμενικό είδος της δικής σας επιλογής)**	**…….…….. (συμπληρώστε ένα ζήτημα που σχετίζεται με το θεματικό πεδίο του περιβάλλοντος)**

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ – ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ: ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

ΡΟΛΟΣ	ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ	ΦΟΡΜΑ (ο διδάσκων καθορίζει αν το κείμενο θα είναι γραπτό ή προφορικό ή ψηφιακό)	ΤΙΤΛΟΣ
Εργαζόμενος	**Ο εαυτός του**	**Ημερολόγιο**	**Σκέψεις και συναισθήματα από την εργασιακή του απασχόληση (στόχος η εξομολόγηση και η αποφόρτιση)**

Μαθητής	Γονιός	Σύντομη επιχειρηματολογική ομιλία	Επιχειρηματολογία για την επιλογή του επαγγέλματος (στόχος η υποστήριξη της επιλογής)
Υποψήφιος εργαζόμενος	Πιθανός εργοδότης	Μονόλογος στο πλαίσιο μιας συνέντευξης	Παρουσίαση προσόντων και επιχειρημάτων για την επαγγελματική επάρκεια (στόχος η πειθώ)
Δημοσιογράφος	Κοινό κάθε ηλικίας	Ρεπορτάζ ή άρθρο	Τα επαγγέλματα του μέλλοντος (στόχος η ενημέρωση)
…… (συμπληρώστε έναν ρόλο της δικής σας επιλογής)	…… (συμπληρώστε έναν αποδέκτη της δικής σας επιλογής)	…… (συμπληρώστε ένα κειμενικό είδος της δικής σας επιλογής)	…… (συμπληρώστε ένα ζήτημα που σχετίζεται με το θεματικό πεδίο του επαγγέλματος)

Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ – ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ: ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

ΡΟΛΟΣ	ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ	ΦΟΡΜΑ (ο διδάσκων καθορίζει αν το κείμενο θα είναι γραπτό ή προφορικό ή ψηφιακό)	ΤΙΤΛΟΣ

Καταναλωτής	**Καταναλωτές**	**Ομιλία**	**Διαμαρτυρία για τις παραπλανητικές τεχνικές που χρησιμοποιεί η διαφήμιση (στόχος ο προβληματισμός)**
Επιχειρηματίας	**Διαφημιστική εταιρεία**	**Σύντομο μέιλ ή ανακοίνωση**	**Παρουσίαση των ιδιοτήτων του προϊόντος που θέλει να διαφημιστεί και του κοινού-στόχου (στόχος η ενημέρωση)**
Διαφημιστής	**Κοινό κάθε ηλικίας**	**Διαφημιστικό μήνυμα**	**Διαφημιστική καταχώρηση ή διαφημιστική αφίσα ή διαφημιστικό μήνυμα για ένα προϊόν/ μια υπηρεσία (στόχος η πειθώ)**
…… **(συμπληρώστε έναν ρόλο της δικής σας επιλογής)**	**……** **(συμπληρώστε έναν αποδέκτη της δικής σας επιλογής)**	**……** **(συμπληρώστε ένα κειμενικό είδος της δικής σας επιλογής)**	**……** **(συμπληρώστε ένα ζήτημα που σχετίζεται με το θεματικό πεδίο της διαφήμισης)**

Ε. Πρόσληψη, παραγωγή και αξιολόγηση γραπτού λόγου

1. Από την πρόσληψη, στην παραγωγή και την αξιολόγηση

Τάξη: Γ΄ Γυμνασίου

Προτεινόμενη διάρκεια: 5 διδακτικές ώρες

Χώρος: αίθουσα διδασκαλίας

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή: απαιτείται πρόσβαση σε υπολογιστή και στο διαδίκτυο για την 5η δραστηριότητα και για εντοπισμένα βήματα της 6ης και της 7ης δραστηριότητας, που ωστόσο μπορούν να παραλειφθούν.

Σύντομη περιγραφή

Οι μαθητές εργάζονται ομαδικά (ομάδες των 3-4 μαθητών) πάνω στην πρόσληψη ενός άρθρου, στην παραγωγή ενός δικού τους άρθρου σχετικής θεματολογίας με το κείμενο αναφοράς και στην αξιολόγησή του.

Θεωρητικό πλαίσιο

Στην πρόταση αυτή οι μαθητές καλούνται σε ομάδες να επεξεργαστούν ένα κείμενο, να δημιουργήσουν ένα δικό τους κείμενο και να το αξιολογήσουν. Αναφορικά με την παραγωγή λόγου, εμπλέκονται σε διαδικασία ομαδικής συγγραφής και αξιολόγησης του κειμένου του.
Η πορεία διδασκαλίας της πρόσληψης του γραπτού κειμένου πραγματοποιείται σε τρία στάδια:
α. Προ-αναγνωστικό: διερευνώνται οι προσδοκίες των μαθητών σε σχέση με το περιεχόμενο του κειμένου μέσω της επεξεργασίας του τίτλου του και σε σχέση με τους πιθανούς αποδέκτες με βάση τα στοιχεία ταυτότητας του κειμένου.
β. Κυρίως αναγνωστικό στάδιο: οι μαθητές καλούνται να διαβάσουν το δεδομένο κείμενο, με συγκεκριμένους αναγνωστικούς στόχους που καθορίζονται από τις δραστηριότητες (ανίχνευση και υπογράμμιση σημαντικών πληροφοριών, εντοπισμός θέματος και θέσης, χαρακτηριστικά άρθρου, ρόλος εικόνας και ινφογκράφικ).
γ. Μετα-αναγνωστικό στάδιο: οι μαθητές εμπλέκονται σε δραστηριότητα σχετική με τον θεματικό άξονα της αναγνωστικής δραστηριότητας παράγουν ένα κείμενο αξιοποιώντας τις γνώσεις που αποκόμισαν κατά την πρόσληψη του κειμένου αναφοράς και αξιοποιώντας προϋπάρχουσες γνώσεις και άλλες πηγές.
Μετά την παραγωγή λόγου, οι μαθητές καλούνται να αξιολογήσουν το κείμενο που δημιούργησαν ομαδικά, με στόχο τον εντοπισμό και τη διόρθωση των σφαλμάτων σε κάθε επίπεδο (περιεχομένου, έκφρασης, δομής, εμφάνισης, επικοινωνιακού πλαισίου), ώστε να το παραδώσουν στον εκπαιδευτικό, για να το αξιολογήσει. Το εργαλείο που αξιοποιείται για τη διόρθωση του κειμένου από τους μαθητές – συγγραφείς του είναι ένας πίνακας ελέγχου, ειδικά διαμορφωμένος για την περίσταση, ο οποίος δίνεται στους μαθητές ως βοήθημα για αποτελεσματικότερη αυτοδιόρθωση.

Σκοπός και στόχοι

Σκοπός της προτεινόμενης δραστηριότητας είναι οι μαθητές να προσλάβουν κριτικά ένα κείμενο και στη συνέχεια, αξιοποιώντας τις γνώσεις τους, να προβούν στη δημιουργία αντίστοιχου κειμένου και στην αξιολόγησή του.

Με τη δραστηριότητα αυτή επιδιώκεται οι μαθητές:

. να λειτουργήσουν ως ενεργοί και κριτικοί αναγνώστες.
. να συνεργαστούν για τη δημιουργία ενός κειμένου, να λειτουργήσουν δηλαδή ως συν-συγγραφείς.
. να συνεργαστούν για την αξιολόγηση και την πιθανή αναθεώρηση του αρχικού κειμένου τους, να έρθουν δηλαδή σε επαφή με τη διαδικασία της επανανάγνωσης και της διόρθωσης του κειμένου τους.

Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης

Ο εκπαιδευτικός οργανώνει την τάξη του σε ομάδες των 3-4 μαθητών. Όλες οι ομάδες επεξεργάζονται τις ίδιες δραστηριότητες και μοιράζονται συστηματικά τις απαντήσεις και τις απόψεις τους στην ολομέλεια. Είναι σημαντικό εξ αρχής ο εκπαιδευτικός να έχει διευκρινίσει στους μαθητές ότι αρχικά θα επεξεργαστούν ένα κείμενο και στη συνέχεια θα προχωρήσουν στη δημιουργία ενός δικού τους κειμένου, το οποίο και θα αξιολογήσουν.
Στο προ-αναγνωστικό στάδιο διερευνώνται οι προσδοκίες των μαθητών σε σχέση με το περιεχόμενο μέσω επεξεργασίας του τίτλου του κειμένου και γίνεται λόγος για τους πιθανούς αποδέκτες του. Στο κυρίως αναγνωστικό στάδιο, οι μαθητές καλούνται να διαβάσουν το δοσμένο άρθρο, με συγκεκριμένους αναγνωστικούς στόχους: την άντληση πληροφοριών για το θέμα του άρθρου, την παρατήρηση των χαρακτηριστικών του συγκεκριμένου κειμενικού είδους, της λειτουργίας της εικόνας και του ινφογκράφικ σε αυτό. Στο μετααναγνωστικό στάδιο, οι μαθητές καλούνται να δημιουργήσουν ένα δικό τους άρθρο, αξιοποιώντας πληροφορίες και χαρακτηριστικά του κειμένου που επεξεργάστηκαν. Μετά τη δημιουργία του κειμένου τους ακολουθεί αξιολόγηση από την ομάδα με τη βοήθεια συγκεκριμένου πίνακα.

1η διδακτική ώρα

1η δραστηριότητα (περίπου 15΄)

Προτού διαβάσετε το άρθρο,

α. εστιάστε την προσοχή σας στον τίτλο του: με βάση τον τίτλο του άρθρου, ποιο πιστεύετε ότι είναι το θέμα του;

……
……
……
……
……

β. Παρατηρήστε σε ποιο έντυπο και πότε έχει δημοσιευτεί το άρθρο: ποιοι είναι οι πιθανοί αποδέκτες του;

……
……
……
……
……

Συζητήστε στην ολομέλεια τις απαντήσεις σας.

2η δραστηριότητα (περίπου 25΄)

Αφού διαβάσετε το άρθρο και υπογραμμίσετε τις πληροφορίες που θεωρείτε σημαντικότερες, απαντήστε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

Ποιο είναι το θέμα του άρθρου; Ποια είναι η θέση του δημιουργού του;

……
……
……
……
……

Πώς κρίνετε τον τίτλο του; Θεωρείτε ότι είναι ένας πετυχημένος τίτλος ή όχι; Γιατί;

……
……
……
……
……

Συζητήστε στην ολομέλεια τις απαντήσεις σας.

2η διδακτική ώρα

3η δραστηριότητα (περίπου 10΄)

Αν χρειάζεται, ξαναδιαβάστε το κείμενο. Ποια χαρακτηριστικά του άρθρου εντοπίζετε στο δοσμένο κείμενο; Σημειώστε τα στον ακόλουθο πίνακα.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ	ΥΠΑΡΧΕΙ	ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ
Τίτλος		
Υπότιτλος		
Εσωτερικοί τίτλοι		
Αναφορά σε γεγονότα		
Αναφορά σε απόψεις επιστημόνων		
Στόχος: η ενημέρωση		
Στόχος: ο προβληματισμός		
Απλή γλώσσα		
Χρήση «κοινόχρηστων» μεταφορών/ παρομοιώσεων/ προσωποποιήσεων		
Χρήση διαφορετικών ρηματικών προσώπων		
Σχολιαστική χρήση της στίξης		
Χιούμορ		
Ειρωνεία		
Εικόνες/ φωτογραφίες		
Ινφογκράφικ		

Συζητήστε στην ολομέλεια τις απαντήσεις σας.

4η δραστηριότητα (περίπου 10΄)

- Ποια θεωρείτε ότι είναι η λειτουργία του ινφογκράφικ;
- Είναι κατά τη γνώμη σας απαραίτητο;
- Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του; Επιλέξτε τα από τον ακόλουθο πίνακα:

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ	ΥΠΑΡΧΕΙ	ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ
Σύντομο κείμενο		
Αριθμητικά δεδομένα		
Σύμβολα που δείχνουν διασυνδέσεις και συσχετισμούς		
Χρώματα		
Οπτικοποίηση πληροφορίας		

Συζητήστε στην ολομέλεια τις απαντήσεις σας.

5η δραστηριότητα (περίπου 15΄) (*απαιτείται πρόσβαση στο διαδίκτυο*)

Στο αυθεντικό άρθρο (προσβάσιμο στη διεύθυνση https://www.kathimerini.gr/life/environment/561421384/o-planitis-gi-se-katastasi-vrasmoy/) ενσωματώνεται εικόνα. Αναζητήστε στο διαδίκτυο μία άλλη εικόνα που να λειτουργεί συμπληρωματικά στο κείμενο. Τεκμηριώστε την επιλογή σας.
……
……
……
……
……Συζητήστε στην ολομέλεια τις απαντήσεις σας.

3η διδακτική ώρα

6η δραστηριότητα (1 διδακτική ώρα)

- Προετοιμάστε το υλικό (πληροφορίες) που θα συμπεριλάβετε σε ένα δικό σας άρθρο για την κλιματική αλλαγή.
- Εντοπίστε στο δοσμένο άρθρο τις πληροφορίες που θεωρείτε σημαντικές.
- Αναζητήστε πληροφορίες στο διαδίκτυο. (*απαιτείται πρόσβαση στο διαδίκτυο*)
- Ανατρέξτε στις γνώσεις που ήδη διαθέτετε. Η τεχνική της ιδεοθύελλας είναι χρήσιμη!
- Δημιουργήστε ένα διάγραμμα στο οποίο θα αναφέρονται τα «συμπτώματα» της κλιματικής αλλαγής, τα αίτια και οι πιθανοί τρόποι περιορισμού της.

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

4η διδακτική ώρα

7η δραστηριότητα (1 διδακτική ώρα)

- Συνθέτετε το δικό σας άρθρο για την κλιματική αλλαγή.
- Λαμβάνετε υπόψη σας τα χαρακτηριστικά του άρθρου.
- Ενσωματώνετε, αν το επιθυμείτε, εικόνα/εικόνες (*απαιτείται πρόσβαση στο διαδίκτυο*). Σε αυτή την περίπτωση ή την εκτυπώνετε και την κολλάτε στο χειρόγραφο κείμενό σας ή, σε συνεννόηση με τον καθηγητή σας, γράφετε το κείμενό σας στον υπολογιστή.
- Σκεφτείτε:
- Σε ποιον απευθύνεται το άρθρο σας;
- Ποιος είναι ο στόχος σας;
- Ποια πτυχή της κλιματικής αλλαγής θα αναδείξετε (συμπτώματα, αίτια, περιορισμός φαινομένου);
- Θα αναφερθείτε σε επιστημονικά δεδομένα;
- Πώς θα ξεκινήσετε και πώς «θα κλείσετε» το κείμενό σας;
- Τι τίτλος θα συνοδεύσει το άρθρο σας;

5η διδακτική ώρα

8η δραστηριότητα (1 διδακτική ώρα)

Αξιολογείτε το κείμενό σας, προτού το παραδώσετε. Βασίζεστε στον πίνακα ελέγχου που ακολουθεί. Συμπληρώσετε τα πλαίσια με λέξεις-κλειδιά ή σύντομες φράσεις. Προβαίνετε σε αλλαγές/αναθεωρήσεις, όπου κρίνετε ότι απαιτείται.[4]

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΛΕΓΧΟΥ

ΚΡΙΤΗΡΙΑ	ΠΟΛΥ ΚΑΛΑ	ΚΑΛΑ	ΜΕ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ
		τι βελτιώσεις μπορούν να γίνουν;	
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ (πληρότητα και καταλληλότητα)			
ΘΕΣΗ (ξεκάθαρη διατύπωση της θέσης σας πάνω στο ζήτημα)			
ΔΟΜΗ (σωστή οργάνωση του κειμένου –σύμφωνα με τον κειμενικό τύπο και το κειμενικό είδος του– και των ιδεών)			

[4] Η διαδικασία της αξιολόγησης, εναλλακτικά, μπορεί να λάβει τη μορφή της ετεροαξιολόγησης: αν η τάξη έχει χωριστεί σε ζυγό αριθμό ομάδων, η αξιολόγηση μπορεί να γίνει ανά ζεύγη ομάδων. Έτσι, για παράδειγμα, η ομάδα 1 μπορεί να αξιολογήσει το κείμενο της ομάδας 2, η οποία με τη σειρά της θα αξιολογήσει το κείμενο της ομάδας 1 κ.ο.κ. Η κάθε ομάδα επιστρέφει το κείμενο στην ομάδα που το δημιούργησε και ακολουθεί η διαδικασία της διόρθωσης. Στην περίπτωση αυτή, ενδέχεται η δραστηριότητα να διαρκέσει περισσότερο από 1 διδακτική ώρα.

ΣΥΝΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ[5] (κατάλληλη σύνδεση των προτάσεων, των ενοτήτων του κειμένου και των ιδεών μεταξύ τους)			
ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ			
ΑΚΡΙΒΕΙΑ ΛΟΓΟΥ			
ΑΠΟΔΕΚΤΟΤΗΤΑ[6] (κατάλληλο ύφος/ κατάλληλοι σημειωτικοί τρόποι κ.λπ.)			
ΕΜΦΑΝΙΣΗ			

Παραδίδετε ως ομάδες τα κείμενά σας στον εκπαιδευτικό σας.

ΚΕΙΜΕΝΟ

[5] Προϋποτίθεται η γνώση των όρων από τους μαθητές. Ειδάλλως, μπορεί να αξιοποιηθεί η περιγραφική απόδοσή τους.

[6] Προϋποτίθεται η γνώση του όρου από τους μαθητές. Ειδάλλως, μπορεί να αξιοποιηθεί η περιγραφική απόδοσή του.

Ο πλανήτης Γη σε κατάσταση βρασμού

Οι εκδηλώσεις της κλιματικής αλλαγής γίνονται ολοένα και πιο ακραίες – Στον Αρκτικό Κύκλο η θερμοκρασία έφτασε τους 48° C

«Δεν υπάρχουν λόγια για να περιγραφεί το ιστορικό γεγονός» του καύσωνα στην περιοχή του Βανκούβερ στον Καναδά, γράφτηκε στον επίσημο λογαριασμό του Παγκόσμιου Μετεωρολογικού Οργανισμού στο Twitter στις 30 Ιουνίου, σχολιάζοντας το ασύλληπτο επίπεδο των 49,5° C στον οικισμό Λίτον την προηγούμενη μέρα. Ηταν η τρίτη συνεχόμενη μέρα που η ανώτερη θερμοκρασία στο Λίτον συνέτριβε το αντίστοιχο ρεκόρ του Καναδά. Πρωτοφανή είναι επίσης τα κύματα καύσωνα και ξηρασίας που καίνε το Σιάτλ και το Πόρτλαντ των ΗΠΑ. Συγκλονίζει και μόνο το άκουσμα πως σε περιοχές της Σιβηρίας, εντός του Αρκτικού Κύκλου, καταγράφηκαν θερμοκρασίες εδάφους 48° C! Η υπό εξέλιξη κλιματική κρίση μετατρέπει σε καμίνι τους θερινούς μήνες, απειλώντας να αλλάξει ακόμα και την έννοια του καλοκαιριού. Καλός καιρός δεν σημαίνει καύσωνας…

Έχοντας μόλις βγει από τον πρώτο, πρώιμο και παρατεταμένο «δικό μας» φετινό καύσωνα αξίζει να σημειωθεί πως η Ελλάδα και ευρύτερα η περιοχή της Μεσογείου θεωρούνται μια εύθραυστη κλιματικά ζώνη, που μπορεί να επηρεαστεί ιδιαίτερα από την κλιματική απορρύθμιση. Ο καύσωνας των προηγούμενων ημερών αποτελεί ένα δείγμα φαινομένων που μπορεί να επικρατήσουν τα επόμενα χρόνια. Σε μια ενδιαφέρουσα δημοσίευση προ ολίγων ημερών, ερευνητές του Ινστιτούτου Ερευνών Περιβάλλοντος και Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΙΕΠΒΑ) του Εθνικού Αστεροσκοπείου Αθηνών σημείωναν: «Οι καύσωνες δεν είναι ασυνήθιστοι στη χώρα μας, όμως παραδοσιακά εμφανίζονται τον Ιούλιο και τον Αύγουστο. Οι καύσωνες του Ιουνίου είναι ιδιαίτερα ασυνήθιστοι –τουλάχιστον μέχρι πρόσφατα– και μπορούμε να τους χαρακτηρίσουμε "πρώιμους" καύσωνες». Οι ερευνητές επισημαίνουν πως μετά τον καταστροφικό καύσωνα του 2007 (κατά τη διάρκειά του εκδηλώθηκε η πυρκαγιά που κατέκαψε τον Εθνικό Δρυμό της Πάρνηθας) «οι καύσωνες του Ιουνίου επαναλαμβάνονται συχνότερα, όπως το 2010 (ο πιο πρώιμος καύσωνας, 15-18/6), το 2016, το 2017 αλλά και ο φετινός, γεγονός που καταδεικνύει ότι οι "πρώιμοι" καύσωνες τείνουν να γίνουν πλέον "κανονικότητα"».

Στο πλαίσιο της κλιματικής αλλαγής παρουσιάζεται διεύρυνση της περιόδου που εκδηλώνονται περιστατικά καύσωνα. Ας μην ξεχνάμε πως πέρυσι σημειώθηκε το πολύ σπάνιο φαινόμενο του καύσωνα του Μαΐου, με 40άρια στις 15 Μαΐου 2020! Η προοπτική διεύρυνσης των ημερών με καύσωνα στην Ελλάδα έχει αναδειχθεί και σε παλαιότερες μελέτες, όπως για παράδειγμα στη μεγάλη έρευνα του Αστεροσκοπείου για λογαριασμό του WWF Ελλάς και με αντικείμενο τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής την περίοδο 2020-2050. Σε αυτή σημειωνόταν πως οι

κάτοικοι πόλεων όπως η Θεσσαλονίκη, η Πάτρα, η Λαμία και η Λάρισα θα υπόκεινται μέχρι και σε 20 περισσότερες ημέρες καύσωνα.

Σε πολλές χώρες, οι καύσωνες θεωρούνται ως τα πλέον καταστροφικά φυσικά φαινόμενα σε ό,τι αφορά στις επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία, στα οικοσυστήματα και στο περιβάλλον», σημειώνουν οι ερευνητές του ΕΑΑ στο πρόσφατο άρθρο τους. Και προειδοποιούν: «Οι μελλοντικές εκτιμήσεις από τα κλιματικά μοντέλα δεν είναι ιδιαίτερα ευοίωνες, καθώς προβλέπουν περαιτέρω αύξηση στη συχνότητα, διάρκεια και ένταση των καυσώνων».

Ας ελπίσουμε ότι δεν θα γίνουμε (θερινή) Σιβηρία και Καναδάς…

Διασκευασμένο άρθρο του Γ. Ελαφρού, εφημερίδα *Η Καθημερινή*, 05.07.2021 https://www.kathimerini.gr/life/environment/561421384/o-planitis-gi-se-katastasi-vrasmoy/

2. Με το γράμμα και το πνεύμα του νόμου!

Τάξη: Γ΄ Γυμνασίου - Ενότητα: Νόμοι και εξουσία

Χώρος: αίθουσα διδασκαλίας

Προτεινόμενη διάρκεια: 6-7 διδακτικές ώρες

Προϋποθέσεις υλοποίησης για εκπαιδευτικό και μαθητή: -

Υλικό διδασκαλίας

Ως υλικό για αφόρμηση στη διδακτική πρόταση που ακολουθεί επελέγησαν τα ακόλουθα κείμενα (βλ. Παράρτημα).

- Umberto Eco, Daniele Del Giudice & Gianfranco Ravasi, *Η δύναμη των λέξεων*, Ελληνικά γράμματα, 2006, σελ. 101-102.
- Thomas Hobbs, *Λεβιάθαν ή ΄Υλη, Μορφή και Εξουσία Μιας Εκκλησιαστικής και Λαϊκής Πολιτικής Κοινότητας*, Εκδόσεις Γνώση, 2006, κεφ. Περί θετικού δικαίου, αποσπάσματα (σελ. 327-349).
- Πλάτωνος, *Νόμοι*, 631b – 632 d, Αγαθά, θεϊκά και ανθρώπινα, και ο ρόλος του νομοθέτη. Από την ιστοσελίδα : ΠΛ Νομ 631b–632d (ΠΛΑΤΩΝ, ΝΟΜΟΙ) (greek-language.gr).
- Will Durant, *Παγκόσμιος Ιστορία του πολιτισμού*, τόμ. Α΄, 1965, Εκδοτικός Οίκος Αφοί Συρόπουλοι και Κ. Κουμουνδουρέας ΟΕ, σελ. 34 κ.ε., αποσπάσματα από τα κεφάλαια:
    - Το κράτος ως όργανο καταναγκασμού - Η ευνομία ως προϋπόθεση για την επιβίωση των ανθρώπων εντός του κράτους

- Το δίκαιο
- Ο νόμος και το έθιμο
- Τα στάδια της ανθρωπότητας στην απονομή της δικαιοσύνης.

Ο/η εκπαιδευτικός δίνει και τα 4 κείμενα, δηλαδή ολόκληρο το υλικό, στις ομάδες εργασίας των μαθητών, οι οποίες αποτελούνται από 3 έως 5 μέλη, ανάλογα με τη σύνθεση της τάξης, για να τα διαβάσουν και να αντλήσουν τις πληροφορίες που θα κρίνουν απαραίτητες για την παραγωγή λόγου. Στη συγκεκριμένη διδακτική πρόταση έχει επιλεγεί ο κειμενικός τύπος του άρθρου. Ο εκπαιδευτικός εξηγεί στους μαθητές ότι η κάθε ομάδα θα διαβάσει όλα τα κείμενα και στη συνέχεια θα επιλέξει από το περιεχόμενό τους ό,τι η ομάδα κρίνει πως μπορεί να αξιοποιηθεί στη σύνταξη ενός άρθρου (περ. 250 λέξεις) με συγκεκριμένο τίτλο, ο οποίος δίνεται στην κάθε ομάδα μαθητών. Σκοπός της σύνταξης των άρθρων είναι να δημοσιευτούν στη μηνιαία ηλεκτρονική εφημερίδα του σχολείου, της οποίας το κύριο θέμα θα είναι σχετικό με τους νόμους, την τήρησή τους, την παραβατικότητα και άλλα συναφή που απασχολούν τη μαθητική κοινότητα.

Προτείνονται οι παρακάτω τίτλοι των άρθρων προς παραγωγή (ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει από τους τίτλους όποιους θεωρεί ότι μπορούν να τους επεξεργαστούν καλύτερα οι μαθητές του ή και να προτείνει και άλλους) :

- Νόμοι και κανονισμοί: πόσο επηρεάζουν την καθημερινότητά μας;
- Η σημασία της υπακοής στους νόμους από τους πολίτες.
- Η εκμάθηση της τήρησης των νόμων: ο ρόλος της οικογένειας, του σχολείου και της εκκλησίας
- Η άρρηκτη σχέση εξουσίας και νόμου – Γιατί κάποιες φορές εφαρμόζονται οι νόμοι με τη βία ;
- Έθιμα και νόμοι: οι δύο πλευρές του ίδιου νομίσματος
- Τα χαρακτηριστικά του νομοθέτη και του δικαστή
- Οι νόμοι στη δημοκρατία
- Η αναγκαιότητα της ύπαρξης και της εφαρμογής των νόμων για τη διατήρηση του κράτους
- Πρωτόγονες κοινωνίες και νόμοι.

Εξυπακούεται ότι μπορούν να χρησιμοποιηθούν όποια άλλα κείμενα θεωρεί κατάλληλα ο εκπαιδευτικός για την επίτευξη του στόχου του. Για παράδειγμα, θα μπορούσε να αξιοποιηθεί το κείμενο οποιουδήποτε νόμου (μπορεί να ανατρέξει για τον σκοπό αυτό στην ιστοσελίδα της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως file:///C:/Users/Dell/AppData/Local/Temp/document.pdf) ή εσωτερικού κανονισμού κριθεί κατάλληλο ή χρήσιμο για τη συναγωγή συμπερασμάτων από μέρους των μαθητών του σχετικά με τον τύπο των διαδικαστικών κειμένων. Ακόμα θα

μπορούσαν να αξιοποιηθούν ως υλικό προς αφόρμηση αποφθέγματα και γνώμες που έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς από προσωπικότητες και τα οποία έχουν διαχρονική αξία (βλ σχετικά https://www.gnomikologikon.gr/catquotes.php?categ=1610).

Σκοπός και προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Το συγκεκριμένο σχέδιο διδασκαλίας αποσκοπεί στην καλλιέργεια της ικανότητας των μαθητών α. να επεξεργάζονται πληροφοριακό υλικό από διάφορες πηγές (όπως είναι εν προκειμένω τα κείμενα που τους έχουν διανεμηθεί) και να κατασκευάζουν διάγραμμα του κειμένου που θα δημιουργήσουν (προ-συγγραφικό και κυρίως συγγραφικό στάδιο), β. μετά την πρώτη εκδοχή του κειμένου τους να το αξιολογούν και να το βελτιώνουν (μετα-συγγραφικό στάδιο).

Επιπλέον μετά την ολοκλήρωση της διδασκαλίας οι μαθητές και οι μαθήτριες αναμένεται:

- να έχουν ενημερωθεί σχετικά με την ουσία και την αναγκαιότητα των νόμων,
- να έχουν κατανοήσει τη σχέση νόμων και εξουσίας,
- να μπορούν να διακρίνουν το εθιμικό από το θετό δίκαιο,
- να έχουν γνωρίσει την εξελικτική πορεία των νόμων από την εμφάνισή τους ως τις μέρες μας,
- να έχουν ευαισθητοποιηθεί σχετικά με την αξία της τήρησης των νόμων και με τον καθοριστικό ρόλο τους στη διατήρηση της κοινωνικής ειρήνης και συνοχής,
- να έχουν προβληματιστεί σχετικά με τις αρετές που θα πρέπει να έχουν τα πρόσωπα που απονέμουν δικαιοσύνη σε μια πολιτική κοινότητα.

Μέθοδος

Ως προς τη μεθοδολογία του σχεδίου διδασκαλίας ακολουθείται το κειμενοκεντρικό-διαδικαστικό πρότυπο παραγωγής λόγου που στοχεύει στη σύνθεση κειμένου συγκεκριμένου είδους και τύπου, το οποίο υπηρετεί καθορισμένους επικοινωνιακούς σκοπούς. Στη συγκεκριμένη διδακτική ενότητα εστιάζουμε στο επιχειρηματολογικό-εξηγητικό είδος λόγου και στον κειμενικό τύπο του άρθρου (για την ηλεκτρονική εφημερίδα του σχολείου), που στοχεύει στην ενημέρωση-πληροφόρηση των μαθητών.

Μορφή διδασκαλίας: ομαδοσυνεργατική με έμφαση στον διάλογο και την ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των μαθητών και μεταξύ μαθητών και καθηγητή, του οποίου ο ρόλος είναι υποστηρικτικός.

Ανάπτυξη σχεδίου διδασκαλίας

Το μάθημα ακολουθεί τις εξής φάσεις :
α΄ φάση: συλλογή των πληροφοριών τις οποίες αντλούν οι μαθητές από το υλικό που τους έχει δοθεί και δημιουργία του διαγράμματος του προς σύνθεση κειμένου. Στη φάση αυτή ο διδάσκων για να διευκολύνει τους μαθητές να εστιάσουν σε συγκεκριμένες πληροφορίες, μπορεί ήδη να έχει προετοιμάσει το διάγραμμα για κάθε θέμα και να το μοιράσει στις αντίστοιχες ομάδες,
β΄ φάση: ομαδική συγγραφή και διόρθωση της πρώτης εκδοχής του κειμένου – άρθρου ως προς τη διατύπωση, τη λογική διάταξη, τη συνοχή και τη συνεκτικότητα (δύο διδακτικές ώρες). Η κάθε ομάδα μαθητών μελετά όλα τα κείμενα με στόχο να παραγάγει γραπτό λόγο, αξιοποιώντας παράλληλα τις γνώσεις της σχετικά με τον κειμενικό τύπο του άρθρου. Έχει προηγηθεί η παρουσίαση στην τάξη από τον/την εκπαιδευτικό των δομικών σχημάτων και των συμβάσεων που διέπουν αυτόν τον τύπο κειμένου, σύμφωνα με την μακροπραγματολογική προσέγγιση,
γ΄ φάση: ετεροαξιολόγηση/αλληλοαξιολόγηση των τελικών κειμένων (τα κείμενα μιας ομάδας δίνονται για αξιολόγηση στα μέλη μιας άλλης ομάδας). Για το στάδιο αυτό ο εκπαιδευτικός μπορεί να έχει δώσει στις ομάδες έναν «πίνακα ελέγχου» με ερωτήσεις σχετικά με τη δομή, το περιεχόμενο, την έκφραση, τη μετάβαση από το ένα νόημα στο άλλο (συνδετικές λέξεις), το επικοινωνιακό πλαίσιο (σε ποιους απευθύνεται, ποιος ο στόχος του και η λειτουργία του- ηλεκτρονική σχολική εφημερίδα),
δ΄ φάση: τα κείμενα των συγγραφικών ομάδων παρουσιάζονται στην τάξη με στόχο οι μαθητές να διαμορφώσουν συνολική άποψη για το θέμα «Νόμοι και Εξουσία», να γίνει συζήτηση σε τυχόν περαιτέρω προβληματισμούς των μαθητών,
ε΄ φάση: ο/η εκπαιδευτικός συγκεντρώνει τα κείμενα και τα διορθώνει (στο σπίτι του), προτείνοντας κυρίως όσον αφορά την έκφραση και τη δομή βελτιωτικές επεμβάσεις, τις οποίες θα συζητήσει την επόμενη διδακτική ώρα με τους μαθητές του στην τάξη, και τέλος
στ΄ φάση : τα διορθωμένα κείμενα-άρθρα των μαθητών αναρτώνται στην ηλεκτρονική εφημερίδα του σχολείου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΜΕ ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

- **Umberto Eco, Daniele Del Giudice, Gianfranco Ravasi, *Η δύναμη των λέξεων*, Ελληνικά γράμματα, 2006, σελ. 101-102**

Στην τραγωδία *Ικέτιδες* του Ευριπίδη (480-406 π.Χ.) ο αγγελιαφόρος των Θηβών αναζητά έναν «τύραννο» στην Αθήνα. Όμως ο βασιλιάς Θησέας, ως δημοκρατικός ηγέτης, αντικρούει τα επιχειρήματα του αγγελιαφόρου, που ταυτίζουν τη «δημοκρατία» με τη «δημαγωγία», και εντοπίζει στην ελεύθερη άσκηση του δημόσιου λόγου την ουσία της δημοκρατικής ισότητας.

Ευριπίδης, *Ικέτιδες*, 399 – 441

Κήρυκας: Στη χώρα εδώ ποιος αφέντης βασιλεύει; Σε ποιον να πω του Κρέοντα τα λόγια, που τώρα κυβερνάει τη γη του Κάδμου; ...

Θησέας: Πρώτα πρώτα, ξένε, κάνεις λάθος να ζητάς εδώ αφέντη. Η πόλη αυτή είναι ελεύθερη , και ένας μονάχα δεν την κυβερνάει. Κυρίαρχος είναι ο λαός, που κάθε χρόνο δίνει την εξουσία σε πολίτες με τη σειρά˙ στους πλούσιους δεν χαρίζει προνόμια παραπάνω, και οι φτωχοί έχουν τα ίδια δικαιώματα όπως όλοι.

Κήρυκας: ...Με στέλνει μια πόλη (η Θήβα) που έχει αφέντη έναν μονάχα, όχι τον όχλο. Κανείς με ρητορείες δεν την πλανεύει και δεν τη στρέφει για δικό του κέρδος εδώ κι εκεί˙ τη μια στιγμή την κολακεύει και την καλοπιάνει και ύστερα τη ζημιώνει. Και με καινούργιες ψευτιές τα πρώτα λάθη του σκεπάζει κι έτσι γλιτώνει από την τιμωρία. Πώς μπορεί ο λαός να κυβερνά μια πολιτεία, αφού δεν μπορεί να κρίνει σωστά τους ρήτορες;

Αλήθεια, είναι ολέθριο για τους άρχοντες, αν ένας φτωχός, που πρώτα δεν τον λογάριαζαν, αποκτήσει αξίωμα και με λόγια περίτεχνα το πλήθος παρασύρει.

Θησέας: Ωραία τα είπες, κήρυκα, είσαι ξεφτέρι στα λόγια του αέρα. Άκουσε κι εμένα όμως τώρα. Εσύ άρχισες πρώτος τη λογομαχία. Χειρότερο κακό από τον μονάρχη δεν βρίσκεις σε μια πόλη. Πρώτα πρώτα νόμοι κοινοί για όλους δεν υπάρχουν, ένας εξουσιάζει και έχει νόμο τη θέλησή του, ισότητα καμία δεν υπάρχει. Όταν όμως οι νόμοι είναι γραμμένοι, φτωχός και πλούσιος είναι πάντοτε ίσοι. Ακόμα και οι πιο αδύναμοι μπορούν με θάρρος να απαντήσουν στον πλούσιο όταν τους κακολογεί… Μπορούν και οι πιο αδύνατοι με γλώσσα θαρρετή να απαντήσουν στον πλούσιο όταν τους κακολογεί… Όποιος θέλει να μιλήσει μιλά, και όποιος δεν θέλει σωπαίνει. Ποια ισότητα καλύτερη ξέρεις εσύ;

- **Thomas Hobbs, *Λεβιάθαν ή Ύλη, Μορφή και Εξουσία Μιας Εκκλησιαστικής και Λαϊκής Πολιτικής Κοινότητας*, Εκδόσεις Γνώση, 2006, κεφ. Περί θετικού δικαίου, αποσπάσματα (σελ. 327-349)**

α. Θετικό δίκαιο και πολιτική κοινότητα

«Θετικό δίκαιο» ονομάζω τους νόμους που υποχρεούνται να τηρούν οι άνθρωποι εφόσον είναι μέλη οποιασδήποτε πολιτικής κοινότητας. Η γνώση του θετικού δικαίου αφορά τον καθένα. Το αρχαίο δίκαιο της Ρώμης ονομαζόταν jus civilis (= πολιτικό δίκαιο)από τη λέξη civitas, που σημαίνει πολιτική κοινότητα. Όσες χώρες διετέλεσαν υποτελείς της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και κυβερνήθηκαν σύμφωνα με αυτό το δίκαιο διατηρούν ακόμα και σήμερα όποιο κομμάτι του θεωρούν σωστό και το αποκαλούν έτσι για να το διακρίνουν από τους υπόλοιπους θετικούς νόμους τους.

Καταρχήν είναι προφανές ότι ο νόμος εν γένει δεν είναι συμβουλή, αλλά διαταγή, και μάλιστα όχι διαταγή οποιουδήποτε προς οποιονδήποτε, αλλά ειδικά διαταγή εκείνου του οποίου το πρόσταγμα απευθύνεται σε κάποιον εκ των προτέρων υποχρεωμένο να υπακούσει. Στην περίπτωση του θετικού δικαίου

προστίθεται απλώς και το όνομα του προσώπου που διατάζει, δηλαδή της persona civitatis, του προσώπου της πολιτικής κοινότητας.

Τούτων λαμβανομένων υπόψη, ορίζω το θετικό δίκαιο ως εξής: θετικό δίκαιο συνιστούν, για κάθε υπήκοο, οι κανόνες που η πολιτική κοινότητα τον διέταξε, με λόγια ή με έγγραφα, να χρησιμοποιεί για να διακρίνει το σωστό και το εσφαλμένο, δηλαδή εκείνο που αντιτίθεται και εκείνο που δεν αντιτίθεται στον κανόνα. Οι νόμοι είναι κανόνες που ορίζουν το δίκαιο και το άδικο˙ και τίποτα δεν θεωρείται άδικο αν δεν αντίκειται σε κάποιο νόμο. Επίσης, μόνο η πολιτική κοινότητα δύναται να νομοθετεί, διότι μόνο προς αυτήν οφείλουμε υποταγή. Τέλος, οι διαταγές πρέπει να δηλώνονται με επαρκή σημεία, γιατί αλλιώς κανείς δεν μπορεί να τις υπακούσει…

Σε όλες τις πολιτικές κοινότητες νομοθέτης είναι αποκλειστικά ο «κυρίαρχος», είτε αυτός είναι ένας άνθρωπος, όπως στη μοναρχία, είτε είναι μια συνέλευση, όπως στη δημοκρατία ή στην αριστοκρατία... Ακόμα και η κρίση για το ποιο έθιμο είναι λογικό και ποιο πρέπει να καταργηθεί ανήκει στη δικαιοδοσία εκείνου που θεσπίζει τους νόμους, δηλαδή του μονάρχη ή της κυρίαρχης συνέλευσης.

Οι νόμοι της φύσης, δηλαδή η ευθυδικία, η δικαιοσύνη, η ευγνωμοσύνη και οι παρεμφερείς ηθικές αρετές δεν αποτελούν νόμους με την κυριολεξία του όρου, αλλά ιδιότητες που ωθούν τους ανθρώπους στην ειρήνη και στην υπακοή. Νόμοι υφίστανται πραγματικά μόνο μετά την ίδρυση πολιτικής κοινότητας και είναι οι διαταγές της, άρα το θετικό της δίκαιο: γιατί υπάρχει κυρίαρχη εξουσία, που επιβάλλει την υπακοή προς αυτό. Πράγματι στις διενέξεις μεταξύ των ανθρώπων τα διατάγματα της κυρίαρχης εξουσίας καθώς και η τιμωρία όσων τα παραβιάζουν είναι απαραίτητα για την αναγνώριση της ευθυδικίας, της δικαιοσύνης και της ηθικής αρετής ως υποχρεώσεων. Αυτά τα διατάγματα λοιπόν, αποτελούν, σε όλες τις πολιτικές κοινότητες του κόσμου, τμήμα του θετικού δικαίου…

β. Θετός (Θετικός) και φυσικός νόμος - Ο νόμος ως περιορισμός της ατομικής ελευθερίας

Ο θετικός και ο φυσικός νόμος δεν είναι διαφορετικά είδη αλλά διαφορετικά μέρη του νόμου, όπου το γραπτό μέρος αποκαλείται θετικό δίκαιο και το άγραφο μέρος φυσικός νόμος. Το φυσικό δικαίωμα, ωστόσο, δηλαδή η φυσική ελευθερία του ανθρώπου, μπορεί να περικοπεί και να περιοριστεί από το θετικό δίκαιο, καθόσον μάλιστα σκοπός της νομοθεσίας δεν είναι παρά ένας τέτοιος περιορισμός, ελλείψει του οποίου δεν μπορεί να υπάρξει ειρήνη. Η ύπαρξη του νόμου αποσκοπεί στον περιορισμό της φυσικής ελευθερίας των ανθρώπων, με τρόπο ώστε να μη βλάπτει, αλλά να βοηθά ο ένας τον άλλον, και να συνασπίζονται όλοι ενάντια στον κοινό εχθρό…

Νόμος της φύσης είναι αυτός που δεσμεύει όλους ανεξαιρέτως τους υπηκόους χωρίς να είναι γραπτός ή κατά άλλον τρόπο δημοσιευμένος σε περίοπτο για όλους μέρος. Οι νόμοι της φύσης, επειδή κατά κανόνα ακολουθούν τον κοινό Λόγο, δεν χρειάζονται κοινοποίηση ή δημοσίευση, διότι περιέχονται στην ακόλουθη γενικά αποδεκτή φράση:

Μην κάνεις στους άλλους εκείνο που θεωρείς παράλογο να κάνουν οι άλλοι σε εσένα…

Για παράδειγμα, αν ο «κυρίαρχος» προσλάβει έναν δημόσιο λειτουργό χωρίς να του επιδώσει γραπτές οδηγίες περί του πρακτέου, αυτός είναι υποχρεωμένος να εκλάβει ως οδηγίες τις επιταγές του Λόγου. Έτσι, αν πρόκειται για έναν πρεσβευτή, αυτός πρέπει, για όσα ζητήματα δεν καλύπτονται από γραπτές οδηγίες, να εκλαμβάνει ως οδηγίες ό,τι του υπαγορεύει ο Λόγος ως προσφορότερο για το συμφέρον του κυριάρχου. Το ίδιο ισχύει για όλους τους υπόλοιπους λειτουργούς της κυριαρχίας, δημόσιους και ιδιωτικούς. Αποτελεί επιταγή του φυσικού Λόγου και άρα προφανή νόμο της φύσης, ότι κανείς δεν πρέπει να αποδυναμώνει την εξουσία, της οποίας την προστασία έχει ο ίδιος ζητήσει ή συνειδητά απολαμβάνει έναντι άλλων…

γ. Νόμοι και γραφή

Για κάθε νόμο εκτός του φυσικού είναι ουσιώδης η γνωστοποίησή του σε όλους όσοι θα υποχρεούνται να τον υπακούσουν, με προφορικό, γραπτό ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο που να είναι γνωστό ότι εκπηγάζει από την κυρίαρχη εξουσία… Στην αρχαία εποχή, πριν από τη διάδοση της γραφής, έδιναν συχνά στους νόμους έμμετρη μορφή, έτσι ώστε οι απαίδευτοι να τους απομνημονεύουν εύκολα, τραγουδώντας ή απαγγέλλοντάς τους. Για τον ίδιο λόγο, ο Σολομών συμβουλεύει κάποιον να δέσει τις δέκα εντολές στα δέκα δάκτυλά του (Παροιμίαι, Ζ, 3). Επίσης, ο Μωυσής διατάζει τον λαό του Ισραήλ, στον οποίο παραδίδει τον νόμο, να τον διδάξουν στα παιδιά τους μιλώντας για αυτόν στο σπίτι και στον δρόμο, μέρα και νύχτα, να τον γράψουν πάνω στις κολόνες και στις θύρες των οίκων τους (Δευτερονόμιον, ΙΑ, 19-20) και να τον διαβάζουν σε λαϊκές συναθροίσεις για αυτόν τον σκοπό (Δευτερονόμιον, ΛΑ, 12)…

δ. Ο δικαστής

Οι ιδιότητες του καλού δικαστή ή του καλού ερμηνευτή των νόμων είναι, πρώτον, η ορθή κατανόηση του κύριου νόμου της φύσης, που αποκαλείται ευθυδικία. Αυτή δεν εξαρτάται από την ανάγνωση των γραπτών των άλλων, αλλά από την αγαθότητα του φυσικού Λόγου και από τον στοχασμό του ίδιου του ανθρώπου, και συνεπώς θεωρείται ότι όσοι έχουν τον χρόνο και την τάση να στοχάζονται περισσότερο κατέχουν σε υψηλότερο βαθμό τούτη την ιδιότητα. Δεύτερον, η περιφρόνηση του περιττού πλούτου και των αξιωμάτων. Τρίτον, η ικανότητα αποφυγής κάθε φόβου, θυμού, μίσους, αγάπης και συμπάθειας κατά την εκδίκαση μιας υπόθεσης. Τέλος, η υπομονή και η επιμελής προσοχή κατά την ακρόαση, καθώς και η συγκράτηση, η αφομοίωση και η ορθή αξιοποίηση των όσων ειπώθηκαν…

- **Πλάτωνος, *Νόμοι*, 631b – 632 d, Αγαθά, θεϊκά και ανθρώπινα, και ο ρόλος του νομοθέτη. Από την ιστοσελίδα :** ΠΛ Νομ 631b–632d (ΠΛΑΤΩΝ, ΝΟΜΟΙ) (greek-language.gr)

Δραματικός χώρος του διαλόγου Νόμοι είναι η Κρήτη, και στη συζήτηση παίρνουν μέρος ένας ανώνυμος Αθηναίος, ο Κρητικός Κλεινίας και ο Σπαρτιάτης Μέγγιλος. Αντικείμενο –όπως και στην *Πολιτεία* – είναι η οικοδόμηση ενός φανταστικού πολιτεύματος, η εύρυθμη λειτουργία του οποίου εξαρτάται από μια ιδεατή νομοθεσία. Η συζήτηση ξεκίνησε από την απορία του Αθηναίου σχετικά με τη λειτουργία των συσσιτίων και της στρατιωτικής εκπαίδευσης στις πόλεις καταγωγής των συνομιλητών του, οι οποίοι υποστήριξαν ότι αυτά, όπως και οι υπόλοιποι νόμοι και θεσμοί, αποσκοπούσαν στην επιτυχή διεκπεραίωση των πολέμων, επομένως στην καλλιέργεια της αρετής της ανδρείας. Ο Αθηναίος δήλωσε ότι δεν πίστευε πως οι νομοθέτες θα θέσπιζαν τους νόμους τους αποσκοπώντας στην καλλιέργεια ενός μόνο μέρους της αρετής, την ανδρεία. Και συνεχίζει:

ΑΘΗΝΑΙΟΣ : … Οι νόμοι των Κρητικών δεν θεωρούνται χωρίς λόγο οι πιο υπέροχοι και οι πιο επιτυχημένοι από τους νόμους όλων των άλλων Ελλήνων. Είναι σωστοί γιατί κάνουν ευτυχισμένους εκείνους που τους χρησιμοποιούν, τους παρέχουν δηλαδή όλα τα αγαθά. Και είναι τα αγαθά δύο ειδών: ανθρώπινα και θεϊκά, και από τα θεϊκά εξαρτώνται τα άλλα. Αν κάποια πόλη έχει τα μεγαλύτερα (θεϊκά), αποκτά και τα μικρότερα, αν όχι, στερείται και τα δυο. Στα μικρότερα περιλαμβάνονται πρώτον η υγεία, δεύτερον η ομορφιά, τρίτον η σωματική δύναμη και στο τρέξιμο και σε όλες τις άλλες ασκήσεις και τέταρτον ο πλούτος όχι ο τυφλός αλλά ο οξυδερκής, αν βεβαίως συνοδεύεται από τη φρόνηση.

Από τα θεϊκά αγαθά, αγαπητέ μου, ηγεμονεύει και έρχεται πρώτο η φρόνηση (εξυπνάδα, λογική), δεύτερο η σωφροσύνη που συνοδεύεται από λογική, και από αυτά –αφού αναμιχθούν με την ανδρεία- θα προέλθει ένα τρίτο (αγαθό), η δικαιοσύνη, και τέταρτο η ανδρεία. Όλα αυτά έχουν ταχθεί από τη φύση να είναι μπροστά από τα άλλα, και ο νομοθέτης πρέπει να τα κατατάσσει με αυτή τη σειρά. Έπειτα από αυτό, πρέπει να διακηρυχθεί στους πολίτες ότι εφόσον τα ανθρώπινα εξαρτώνται από τα θεϊκά, όλα ανεξαιρέτως έχουν για ηγεμόνα τους τον Νου.

Και πρέπει ο νομοθέτης να φροντίζει το καθετί, και αυτά που αφορούν τους γάμους που συνάπτουν οι πολίτες μεταξύ τους και αυτά που αφορούν με μετέπειτα γέννηση και την ανατροφή των παιδιών είτε είναι αγόρια είτε κορίτσια και όταν είναι σε νεαρή ηλικία και όταν μεγαλώνουν ως τα γηρατειά, απονέμοντας με ορθότητα τιμές ή επιβάλλοντας ποινές ατιμωτικές. Και σε όλες τις μεταξύ τους συναναστροφές να επιβλέπει άγρυπνα και να παρακολουθεί από κοντά τις λύπες τους και τις ηδονές και τις επιθυμίες και τους ενθουσιασμούς των πάσης φύσεως ερώτων τους, να

ψέγει δε αυτά ή να τα επαινεί με αυτούς τους νόμους. ..Είναι ακόμη ανάγκη να διαφυλάσσει όσα αποκτούν οι πολίτες και να παρακολουθεί με ποιον τρόπο γίνονται τα έξοδα. Να επιβλέπει κάθε φορά πώς όλοι συναλλάσσονται ή διαλύουν τις μεταξύ τους συμφωνίες, και σε όλα αυτά τα ζητήματα να βρίσκει ποιοι ενεργούν δίκαια και ποιοι όχι.

Και σε εκείνους που πειθαρχούν στους νόμους να προσφέρει τιμές, σε όσους όμως δεν πειθαρχούν να επιβάλλει συγκεκριμένες ποινές… Τέλος ο νομοθέτης, θα ορίσει επιτηρητές/φύλακες των νόμων, που θα ενεργούν με φρόνηση, σωφροσύνη δικαιοσύνη, αρετές που τις συνδέει ο Νους, όχι όμως με γνώμονα τον πλούτο και τη φιλοδοξία…

- **Will Durant, *Παγκόσμιος Ιστορία του πολιτισμού*, τόμ. Α΄, 1965, Εκδοτικός Οίκος Αφοί Συρόπουλοι και Κ. Κουμουνδουρέας ΟΕ, σελ. 34 κ.ε. (αποσπάσματα)**

α. Το κράτος ως όργανο καταναγκασμού - Η ευνομία ως προϋπόθεση για την επιβίωση των ανθρώπων εντός του κράτους

Ο Νίτσε λέει: «*Ένα κοπάδι από ξανθά αρπακτικά κτήνη, μία φυλή κατακτητών η οποία με ολόκληρο τον στρατιωτικό μηχανισμό της και τη δύναμη καταναγκασμού βυθίζει τα φοβερά της δόντια σε έναν πληθυσμό αριθμητικά ανώτερο, ο οποίος όμως παραμένει σε κατάσταση αποδιοργανώσεως… Αυτή είναι η προέλευση του κράτους.*
Το κράτος διαφέρει από την οργάνωση μιας φυλής. Αρχίζει με την κατάκτηση μιας φυλής από μια άλλη. (Λέστερ Γουόρντ)
Παντού βλέπουμε μια πολεμική φυλή να παραβιάζει τα σύνορα ενός ανίσχυρου λαού, να μετατρέπεται σε τάξη ευγενών και να ιδρύει το Κράτος της (Οπενχάιμερ)
Η Βία είναι το μέσο που δημιούργησε το Κράτος.
Το κράτος είναι προϊόν βίας και διατηρείται διά της βίας».

Το κράτος είναι προϊόν πρόσφατης εξέλιξης και είχε κάνει την εμφάνισή του προτού αρχίσει να γράφεται η ιστορία. Προϋποθέτει στην πραγματικότητα μια ριζική μεταβολή της βασικής αρχής της κοινωνικής οργάνωσης, δηλαδή την αντικατάσταση του συστήματος συγγένειας –που αποτελεί το θεμέλιο των πρωτόγονων κοινωνιών- με το σύστημα της κυρίαρχης εξουσίας. …Επιπλέον το σύστημα αυτό δεν θα μπορούσε να εξασφαλίσει διάρκεια, εάν η τεχνική πρόοδος δεν έθετε στη διάθεσή της άρχουσας τάξης μέσα ικανά να συντρίβουν κάθε επανάσταση. Με την πάροδο του χρόνου ο πληθυσμός λησμόνησε την προέλευση της εξουσίας που ασκείται πάνω σε αυτόν. Ο χρόνος δικαιώνει τα πάντα, ακόμα και το προϊόν της πλέον αναίσχυντης κλοπής μεταμορφώνεται στα χέρια των απογόνων αυτού που έκλεψε σε μια απαραβίαστη και ιερή ιδιοκτησία. Κάθε κράτος

άρχισε με τον καταναγκασμό, έπειτα η υπακοή έγινε ασυνείδητη και ύστερα από λίγο ο κάθε πολίτης αισθάνεται έντονη πατριωτική συγκίνηση.

Και δεν έχει άδικο να αισθάνεται έτσι, διότι το κράτος το οποίο άρχισε με αυτόν τον τρόπο κατέστη ταχέως το απαραίτητο στήριγμα της ευνομίας. Όταν δημιουργήθηκαν οι πρώτες εμπορικές σχέσεις μεταξύ γενών και φυλών, οι σχέσεις των ομάδων δεν στηρίζονταν πλέον στη συγγένεια, αλλά στη γειτονία, και κατέστη πλέον αναγκαία η ύπαρξη ενός ρυθμιστικού συστήματος για τις σχέσεις τους.

Ως παράδειγμα μπορούμε να αναφέρουμε την αγροτική κοινότητα η οποία ως μορφή τοπικής οργάνωσης υποκατέστησε το γένος και τη φυλή και με τη βοήθεια των αρχηγών των οικογενειών πραγματοποίησε, σε εδάφη περιορισμένης έκτασης, μια απλή και σχεδόν δημοκρατική διοίκηση. Αλλά η ίδια η ύπαρξη των κοινοτήτων και ο μεγάλος αριθμός τους γέννησαν την ανάγκη μιας εξωτερικής δύναμης που να ρυθμίζει τις αμοιβαίες σχέσεις και να συνδέει τα νήματα των οικονομικών συναλλαγών που τις ενώνουν. Μολονότι το κράτος ήταν καταρχάς ένα θηρίο, μπόρεσε εντούτοις να ικανοποιήσει αργότερα την ανάγκη αυτή, διότι δεν περιορίσθηκε να είναι απλώς μια οργανωμένη δύναμη, αλλά έγινε ικανό να συμβιβάζει τα αντιτιθέμενα συμφέροντα των εκατομμυρίων κυττάρων τα οποία συνθέτουν τις πολύπλοκες κοινωνίες. Εξάπλωσε λοιπόν τη δύναμη και τα δικαιώματά του σε ολοένα ευρύτερους τομείς και, ενώ έκανε τον εξωτερικό πόλεμο καταστρεπτικότερο από οποιαδήποτε άλλη εποχή, πέτυχε να διατηρήσει την εσωτερική ειρήνη. Έτσι το κράτος μπορεί να ορισθεί ως η εσωτερική ειρήνη με σκοπό τη διεξαγωγή εξωτερικού πολέμου.

Οι άνθρωποι έκριναν ότι είναι προτιμότερο να καταβάλλουν φόρους παρά να μάχονται διαρκώς μεταξύ τους, ότι είναι προτιμότερο να πληρώνουν φόρους υποτέλειας σε έναν μεγαλοσχήμονα κλέφτη παρά να ληστεύονται αμοιβαίως.

Δυνάμεθα συνεπώς να κρίνουμε ποια θα ήταν τα αποτελέσματα μιας μεταβατικής περιόδου σε μια κοινωνία συνηθισμένη να διοικείται ομαλά, εάν αναλογισθούμε τι συνέβαινε στους Μπαγκάντα, όπου, όταν πέθαινε ο βασιλιάς, ο καθένας έσπευδε να οπλισθεί, διότι οι δημιουργοί της αταξίας άρχιζαν αμέσως τη λεηλασία, την κλοπή και τον φόνο. «Εάν έλειπε η αυταρχική εξουσία – λέει ο Σπένσερ- η κοινωνία δεν θα είχε εξελιχθεί ποτέ».

Εάν ένα κράτος στηριχθεί μόνο στη δύναμή του, δεν θα διατηρηθεί επί πολύ, διότι και εάν οι άνθρωποι είναι γενικώς εύπιστοι και απλοϊκοί, είναι όμως και εκ φύσεως πείσμονες και για αυτό δεν ανέχονται την εξουσία, όπως και τους φόρους, παρά μόνο εάν είναι αθέατη και έμμεση. Επίσης για να εξασφαλίσει τη διάρκειά του, το κράτος προσέφυγε στην πειθώ και απέκτησε τρεις «πράκτορες» στην υπηρεσία του, την οικογένεια, την εκκλησία και το σχολείο, οι οποίοι εργάζονται για να εμφυσήσουν στους πολίτες τον πατριωτισμό και τη νομιμοφροσύνη προς αυτό. Με το μέσο αυτό κάνει οικονομία πολλών αστυνομικών και προετοιμάζει την κοινή γνώμη στη συνοχή και στην υπακοή, που είναι αναγκαίες σε περιόδους πολέμου. Αλλά κυρίως η επικρατούσα μειοψηφία υποχρεώθηκε να αντικαταστήσει τον καταναγκαστικό μηχανισμό της δύναμής της με ένα σύστημα νόμων, που έχει το πλεονέκτημα ότι σταθεροποιεί το κράτος της, ενώ συγχρόνως εξασφαλίζει στον

πληθυσμό ένα καθεστώς τάξης και ασφάλειας. Το καθεστώς αυτό αφενός αναγνωρίζει στους υπηκόους μερικά δικαιώματα και αφετέρου τους πείθει να σέβονται τον νόμο και να παραδέχονται την ύπαρξη κράτους.

β. Το δίκαιο

Το δίκαιο εμφανίζεται ταυτόχρονα με την ιδιοκτησία, τον γάμο και τη διοίκηση. Το αγνοούν οι κατώτερες κοινωνίες… Πολλές είναι οι μαρτυρίες ανθρωπολόγων σχετικά με τον σεβασμό που επικρατούσε ανάμεσα στα μέλη πρωτόγονων κοινωνιών τα οποία ζούσαν με τέτοια αρμονία ώστε να είναι περιττή η ύπαρξη ποινικού κώδικα. Αυτοί είναι οι ιδεώδεις, ίσως εξιδανικευμένοι όροι ζωής, των οποίων την επιστροφή επιθυμούν οι αναρχικοί.

Ωστόσο, οι πρωτόγονοι λαοί, οι οποίοι εκ πρώτης όψεως φαίνονται ότι στη συμβίωσή τους δεν δεσμεύονται από νόμους, έχουν εν τούτοις έθιμα τα οποία είναι εξίσου άκαμπτα και αυστηρά όσο και οι νόμοι. Άλλωστε στις απαρχές της ανθρωπότητας, τα εγκλήματα κατά προσώπων θεωρούνταν ιδιωτική υπόθεση, και η τιμωρία τους εξασφαλιζόταν με την άσκηση του δικαιώματος της εκδίκησης από μέρους της οικογένειας.

γ. Ο νόμος και το έθιμο

Σε όλα τα κοινωνικά φαινόμενα βρίσκουμε πάντοτε την terra firma του εθίμου, δηλαδή ένα σύνολο σκέψεων και πράξεων καθιερωμένων από τον χρόνο, το οποίο διά μέσου των μεταβολών του δικαίου, και όταν ακόμα δεν υπάρχει καν γραπτός νόμος, εξασφαλίζει πάντα σε μια δεδομένη κοινωνία σταθερότητα και τάξη. Το έθιμο παρέχει στην ομάδα την ίδια σταθερότητα που δίνει η κληρομικότητα και το ένστικτο στο είδος και η συνήθεια στο άτομο. Το ένστικτο και η συνήθεια, το έθιμο και η σύμβαση ανταποκρίνονται στο σπουδαίο νόμο της οικομομίας των δυνάμεων. Η αυτόματη αντίδραση είναι πάντα η ευκολότερη στους αδιάκοπους ερεθισμούς της καθημερινής ζωής, ενώ η πρωτότυπη σκέψη και η καινοτομία είναι μια διαταραχή της κανονικότητας και δεν γίνονται παραδεκτές παρά μόνο για τις αναπόφευκτες αναπροσαρμογές ή για την κατάκτηση ενός ιδανικού.

Όταν στο φυσικό σύνολο των εθίμων η θρησκεία προσθέσει τον φόβο μιας υπερφυσικής τιμωρίας και όταν οι συνήθειες των προγόνων συγχέονται με τη θέληση των θεών, τότε το έθιμο γίνεται απείρως ισχυρότερο από τον νόμο και επιφέρει τους αυστηρότερους περιορισμούς στην αρχέγονη ελευθερία.

Αν κάποιος παραβιάσει τον νόμο είναι βέβαιο ότι θα κερδίσει τον θαυμασμό του ημίσεως τουλάχιστον του πληθυσμού, ο οποίος θαυμάζει κρυφά εκείνον που κατόρθωσε να ξεγελάσει τον παλαιό εχθρό, δηλαδή τον νόμο. Αλλά εάν παραβεί το έθιμο, επισύρει την εχθρότητα όλων, επειδή το έθιμο είναι το αποτέλεσμα που επετεύχθη διά φυσικής επιλογής των τροπων συμπεριφοράς, τους οποίους η πείρα της ομάδας έκρινε ως καλύτερους.

Ο νόμος αντικαθιστά εν μέρει το έθιμο, όταν το κράτος αντικαθιστά τη φυσική τάξη της οικογένειας, τος γένους, της φυλής και της αγροτικής κοινότητας.

Η αντικατάσταση όμως είναι ακόμα πληρέστερη όταν εμφανίζεται η γραφή και όταν τι δίκαιο παύσει να στηρίζεται στη μνήμη των γερόντων και των ιερέων, για να αποκρυσταλλωθεί σε νομικό σύστημα, το οποίο περιλαμβάνεται σε ένα γραπτό κείμενο. Η υποκατάσταση όμως αυτή δεν είναι ποτέ πλήρης. Για τον καθορισμό και την αξιολόγηση των ανθρώπινων πράξεων το έθιμο διατηρεί πάντοτε, πίσω από τον νόμο, όλη του την ισχύ, και είναι η δύναμη που κρύβεται πίσω από κάθε εξουσία, είναι ο υπέρτατος κριτής της ανθρώπινης ύπαρξης.

δ. Τα στάδια της ανθρωπότητας στην απονομή της δικαιοσύνης

- *Αρχή της εκδίκησης (lex talionis – ο νόμος του αντίποινου) (νόμος Χαμουραμπί, μωσαϊκός νόμος, ακόμα και σήμερα σε πολλούς ποινικούς νόμους – «οφθαλμόν αντί οφθαλμού» - «οδόντα αντί οδόντος»*
- *Αντικατάσταση της εκδίκησης από την αποζημίωση – στη διαδρομή της ιστορίας του δικαίου βλέπουμε ότι το μέγεθος του αδικήματος μετριάζεται ανάλογα προς το μεγαλείο του ενόχου*
- *Δικαστήρια (από αρχηγούς, ιερείς, πρεσβύτες) συνήθως με φιλικό διακανονισμό της διαφοράς . Για αιώνες σε πολλές χώρες η προσφυγή στα δικαστήρια ήταν προαιρετική (η προσωπική εκδίκησκη εξακολουθεί να υπάρχει)*
- *Δημόσια συζήτηση μεταξύ διαδίκων/ αγώνας πυγμαχίας / μονομαχία*

Το κράτος αναλαμβάνει να προλαβαίνει το ίδιο τα αδικήματα και να τιμωρεί τους ενόχους. Στα έθιμα- που προέρχονται από τις παραδόσεις της ομάδας- προστίθεται ένα corpus θετικού δικαίου, το οποίο αποτελείται από θεσπίσματα του αρχηγού κράτους. Οι τιμωρίες ήταν σκληρές στις πρωτόγονες κοινωνίες, διότι η πρωτόγονη κοινωνία ζούσε με το συνεχές αίσθημα της διαρκούς ανασφάλειας . Όσο όμως σταθεροποιούνταν η κοινωνική οργάνωση, οι ποινές μετριάζονταν.

3. Σχολείο αλλιώς… (αξιοποίηση της μεθόδου της ανεστραμμένης τάξης - flipped classroom)

Τάξη: Α΄ Γυμνασίου – θεματική ενότητα: Εκπαίδευση

Προτεινόμενη διάρκεια:

-εκτός τάξης: ο χρόνος που θα διατεθεί για την προετοιμασία του υλικού καθορίζεται από τον μαθητή

-εντός τάξης: 2 διδακτικές ώρες

Χώρος: σπίτι του μαθητή και αίθουσα διδασκαλίας

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή: απαιτείται πρόσβαση σε υπολογιστή και στο διαδίκτυο (εκτός τάξης)

Σύντομη περιγραφή

Οι μαθητές επεξεργάζονται δύο βίντεο από το διαδίκτυο που αφορούν σε θέματα που σχετίζονται με το εκπαιδευτικό σύστημα. Στη συνέχεια αξιοποιούν το υλικό αυτό σε συζήτηση στην τάξη και δημιουργούν τα δικά τους κείμενα σχετικά με τα θέματα που συζητήθηκαν στην τάξη.

Θεωρητικό πλαίσιο

Σε μία συμβατική διδασκαλία, εντός της τάξης λαμβάνει χώρα η παράδοση του μαθήματος και για το σπίτι ανατίθενται ασκήσεις/καθήκοντα. Στο πλαίσιο μιας ανεστραμμένης τάξης, αυτή η διαδικασία αντιστρέφεται: η προσέγγιση της γνώσης γίνεται στο σπίτι μέσω της παρακολούθησης βίντεο (παράδοσης ή εξήγησης του μαθήματος) ή της ανάγνωσης ή της επεξεργασίας υλικού ενώ η εξάσκηση πραγματοποιείται στην τάξη μέσα από τη συμμετοχή σε ασκήσεις/δραστηριότητες επίλυσης προβλήματος κ.ά.

Το μοντέλο της ανεστραμμένης τάξης οργανώνεται σε τρία στάδια: πριν την τάξη, μέσα στην τάξη, μετά την τάξη. Στο πρώτο στάδιο (πριν από την τάξη) οι μαθητές μελετούν εκπαιδευτικό υλικό (που λαμβάνουν συνήθως μέσω κάποιας πλατφόρμας). Στο δεύτερο στάδιο (μέσα στην τάξη) πραγματοποιούνται δραστηριότητες προς την κατεύθυνση της επίλυσης προβλημάτων με ατομικό ή ομαδικό χαρακτήρα. Στο 3^{ο} στάδιο (μετά την τάξη) οι μαθητές καλούνται να αξιολογήσουν τις γνώσεις που έχουν αποκτήσει, όπως αυτές αποτυπώθηκαν μέσα από τις δραστηριότητες στις οποίες συμμετείχαν και, αν διαπιστώσουν αδυναμίες, μπορούν να επιστρέψουν στο υλικό μελέτης.

Έχουν διαμορφωθεί διαφορετικές μορφές ανεστραμμένης τάξης. Στην «παραδοσιακή» μορφή της ανεστραμμένης τάξης, στο σπίτι του ο μαθητής παρακολουθεί βίντεο παράδοσης του μαθήματος ή επεξεργάζεται υλικό και στην τάξη πραγματοποιείται η εξάσκηση μέσα από ασκήσεις/δραστηριότητες. Άλλο τύπος ανεστραμμένης τάξης (που αξιοποιείται στη διδακτική πρόταση που ακολουθεί) είναι αυτός που είναι προσανατολισμένος στη συζήτηση (Discussion-Oriented Flipped Classroom): οι μαθητές επεξεργάζονται στο σπίτι τους υλικό (κείμενα, βίντεο κ.ά.) που σχετίζονται με συγκεκριμένο θέμα και το οποίο λειτουργεί ως έναυσμα συζήτησης που διεξάγεται στη συνέχεια στην τάξη. Στην

ανεστραμμένη τάξη, η εργασία στην τάξη μπορεί να πραγματοποιηθεί ατομικά ή σε ομάδες.

Λεπτομερής παρουσίαση της πρότασης

Στην ακόλουθη διδακτική πρόταση οι μαθητές προετοιμάζονται στο σπίτι μέσα από επιλεγμένα βίντεο, προκειμένου να συμμετάσχουν στην τάξη σε συζήτηση αναφορικά με το σχολείο/το εκπαιδευτικό σύστημα και συγκεκριμένες παραμέτρους του: τα σημεία του εκπαιδευτικού συστήματος που χρήζουν βελτίωσης. Παρακολουθούν τα βίντεο, κρατούν σημειώσεις και σχόλια (με ή χωρίς καθοδηγητικές ερωτήσεις) και στην ολομέλεια συζητούν διαφορετικά θέματα που σχετίζονται με τη σύγχρονη εκπαίδευση: δημιουργικότητα και αποκλίνουσα σκέψη στην εκπαίδευση, σχολείο και τεχνολογία, προσβασιμότητα στη γνώση κ.ά.

Δραστηριότητες μαθητών

1ο στάδιο: πριν από την τάξη

Θα παρακολουθήσετε δύο βίντεο που αναφέρονται στο θέμα της εκπαίδευσης και θίγουν διάφορα ζητήματα που σχετίζονται με αυτήν. Τα ζητήματα αυτά θα αποτελέσουν τον άξονα της συζήτησης που θα διεξαχθεί στην τάξη. Θα πρέπει να έχετε μαζί σας τις σημειώσεις σας πάνω στα βίντεο αυτά. Οι ερωτήσεις που συνοδεύουν τα βίντεο λειτουργούν βοηθητικά. Η συμμετοχή σας και η συνεισφορά σας στη συζήτηση θα αξιολογηθεί, όπως επίσης και το κείμενο που στη συνέχεια θα κληθείτε να γράψετε, βασιζόμενοι στο ακόλουθο υλικό προς μελέτη και στις απόψεις που θα παρουσιαστούν στη συζήτηση. Μπορείτε να παρακολουθήσετε τα βίντεο όσες φορές κρίνετε απαραίτητες.

α. Παρακολουθήστε και κρατήστε σημειώσεις και σχόλια για το ακόλουθο βίντεο του τεχνολόγου της εκπαίδευσης Sir Ken Robinson http://www.youtube.com/watch?v=MukR5xt3s6w (00.00΄-03.37΄και 05.38΄-11.21΄)

Μπορείτε να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Ποια φαινόμενα/ προβλήματα/ δεδομένα θίγει το βίντεο;
- Ποιος είναι ο στόχος του βίντεο;

· Υπάρχει υπερβολή στην αποτύπωση των γεγονότων; Γιατί;

· Υπάρχει χιούμορ; Ποια είναι η λειτουργία του;

· Ποια αίσθηση σας δημιουργεί η αποτύπωση των πληροφοριών μέσα από την η εικονογράφηση του λόγου;

· Ποιες απόψεις σας ενθουσίασαν; Ποιες σας προβλημάτισαν; Με ποιες διαφωνείτε;

· Ποια στοιχεία πιστεύετε ότι θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν στην ελληνική εκπαίδευση;

β. Παρακολουθήστε και κρατήστε σημειώσεις και σχόλια το ακόλουθο βίντεο με ένα εκπαιδευτικό «πείραμα» του Sugata Mitra http://www.youtube.com/watch?v=mXIiekDinwk (μέχρι 17.40΄).

Μπορείτε να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

· Ποια φαινόμενα/ προβλήματα/ δεδομένα θίγει το βίντεο;

· Υπάρχει χιούμορ; Ποια είναι η λειτουργία του;

· Τι είναι αυτό που σας έκανε τη μεγαλύτερη εντύπωση παρακολουθώντας το βίντεο;

· Ποιες απόψεις σας ενθουσίασαν; Ποιες σας προβλημάτισαν; Με ποιες διαφωνείτε;

· Ποια στοιχεία πιστεύετε ότι θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν/να εφαρμοστούν στην ελληνική εκπαίδευση;

2ο στάδιο: μέσα στην τάξη (συζήτηση και παραγωγή λόγου)

Θα καταγράψετε και θα συζητήσετε τα βασικά θέματα που αναδεικνύονται μέσα από τα δύο βίντεο. Στόχος της συζήτησης είναι να ανταλλάξετε απόψεις και να αναπτύξετε τον προβληματισμό σας για τα θέματα που προκύπτουν από τα δύο βίντεο.

Στη συνέχεια θα δημιουργήσετε το δικό σας κείμενο (με τη μορφή προσχεδιασμένου προφορικού λόγου/ομιλίας ή άλλου κειμενικού είδους που θα καθορίσετε από κοινού με τον καθηγητή σας – μπορεί για παράδειγμα να είναι ένα άρθρο), όπου θα αποτυπώσετε τεκμηριωμένα τις απόψεις σας πάνω σε ένα από τα θέματα που θίχτηκαν κατά τη συζήτηση.

3ο στάδιο: μετά την τάξη

Μετά την παρουσίαση των κειμένων όλων των μαθητών, θα ακολουθήσει συζήτηση ως προς το τι αποκομίσατε από αυτή τη δραστηριότητα.

Σημειώνεται ότι θα αξιολογηθείτε καθ' όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας, τόσο για τη συνεισφορά σας στη συζήτηση (ιδέες, θέματα, απόψεις, επιχειρήματα κ.ά.) όσο και για το κείμενο που θα δημιουργήσετε και για τον τρόπο που θα το παρουσιάσετε.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΣΕΝΑΡΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

1. Γεωργακοπούλου, Α. & Γούτσος, Δ. (2011). *Κείμενο και Επικοινωνία*. Αθήνα: Πατάκης.
2. Γούτσος, Δ. (2020). *Γλώσσα, Κείμενο, Ποικιλία, Σύστημα*. Αθήνα: Κριτική.
3. Ιορδανίδου, Ά. & Χατζηλουκά – Μαυρή, Ει. (2010). "Η κειμενοκεντρική διάσταση της διδασκαλίας της γραμματικής στο δημοτικό: προτάσεις και προβληματισμοί". Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα, 30, 665-677. Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ.
4. Κουτσογιάννης, Δ. (2017). *Γλωσσική Διδασκαλία. Χθες Σήμερα Αύριο*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
5. Μαγουλάς, Γ. & Μαγουλά, Ευ. (2019). *Γλωσσολογία και Ελληνική Γλώσσα.* Αθήνα: Πατάκης.
6. Μήτσης, Ν. (2019). *Γλώσσα, Γλωσσολογία και Γλωσσική. Διδασκαλία.* Αθήνα: Γρηγόρης.
7. Μήτσης, Ν. (2015). *Γραμματική και Επικοινωνία*. Αθήνα: Gutenberg.
8. Μήτσης, Ν. (2012). *Το Λεξιλόγιο*. Αθήνα: Gutenberg.
9. Μήτσης, Ν. (2008). *Η Διδασκαλία της Γλώσσας υπό το πρίσμα της Επικοινωνιακής Προσέγγισης*. Αθήνα: Gutenberg.

10. Μπαμπινιώτης, Γ. (2017). *Η Γλώσσα μας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

11. Μπαμπινιώτης, Γ. (2017). *Σύγχρονη Σχολική Γραμματική για όλους*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

12. Μιχάλης, Α. (2020). *Γλωσσική Διδασκαλία και Πρακτικές Γραμματισμού στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευσης.* Αθήνα: Gutenberg.

13. Ντίνας, Κ. & Γώτη, Ευ. (2016). *Ο Κριτικός Γραμματισμός στη Σχολική Τάξη*. Αθήνα: Gutenberg.

14. Σπανός, Γ. & Μιχάλης, Α. (2012). *Η Νεοελληνική Γλώσσα στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα: Κριτική.

15. Τεντολούρης, Φ. & Χατζησαββίδης, Σ. (2014). *Διδασκαλία της Γλώσσας*. Αθήνα: Νεφέλη.